

sendikalar ortak platformu

OKNOS

ISSN 1302-2989

Nisan - Mayıs 2000 • Yıl: 1 Sayı: 5

EMEK PLATFORMU ÖRGÜTLENMESİNİ SÜRDÜRÜYOR.

Ridvan BUDAK:

"1 Mayıs Üzerine"

Hüseyin KARAKOÇ:

"Gelecek binyıl emeğin olacak"

Hakkı Suha OKAY:

"Anayasa ve Kurullar"

MEHMET BEDRİ GÜLTEKİN (İŞÇİ PARTİSİ)

Ahmet ASENSA (DİSK) - Osman YILDIZ (HAK-İŞ)

Şuayip ÖZCAN (TÜRK EĞİTİM SEN.) - Kemal ÜNAL (EĞİTİM SEN.)

Cengiz FAYDALI (ENERJİ YAPI YOL SEN.)

Abdullah KAHRAMAN (HABER SEN.)

Ziya SONAY (TÜRKİYE GAZETECİLER SENDİKASI)

Safiye KAYA (SAYIŞTAY) - Gökhan GÜNAYDIN (Z.M.O.)

Oğuz TOPAK (LİMAN-İŞ)

OKNOS

Ücret ve Sendikal Araştırmalar Dergisi

ISSN: 1302-2989

MAYIS 2000

İGMEDYA YAYINCILIK

Adına Sahibi

İbrahim GÜLER
Sorumlu Yayın Yönetmeni

yayincılık reklam araştırma

Dizgi

Neriman OZAN

Baskı

Başkent Matbaacılık

İGMEDYA

Bülbülderesi Cad. 15/5
Küçükesat / ANKARA

TEL & FAKS

0 - 312 - 433 79 08

E-POSTA

igmedya@euronet-tr.com

Hesap No.

T.C Ziraat Bankası

Kolej Şubesi 841-141366 Hs.

İki ayda bir yayınlanır.
Abonelik ve reklam koşulları için
İgmedya Yayıncılık adresine
başvurabilirsiniz.

2	Emek Platformu Uzmanlar Komitesi Eylem Planı
27 Mart 2000
3	Emek Platformu Başkanlar Kurulu Kararı
14 Nisan 2000
5	Emek Platformu Adana Bölge Toplantısı Sonuç Bildirisi
16 Nisan 2000
7	Emek Platformu Bursa Bölge Toplantısı Sonuç Bildirisi
29 Nisan 2000
9	Emek Platformu Başkanlar Kurulu Kararı
17 Mayıs 2000
11	Emek Platformu ve Beklentiler
Ahmet ASENA (DİSK)
13	1 Mayıs İşçi Bayramı Üzerine
Rıdvan BUDAK (DSP)
15	Gelecek Bin Yıl Kimin Olacak?
Hüseyin KARAKOÇ (TÜRK-İŞ)
17	Globalleşme ve Sosyal Adalet ICFTU 17. Genel Kurulu
Osman YILDIZ (HAK-İŞ)
22	Mali Politikalar Açısından Türkiye Ekonomisinin Durumu ve Çözümler
Mehmet Bedri GÜLTEKİN (İŞÇİ PARTİSİ)
28	Anayasal Parlamenter Sistem ve Sivilleşme Bakımından Kurullar
Hakkı Suha OKAY (ANKARA BAROSU)
30	Düzenleyici Kurum yada Telekomünikasyon Kurulu
Abdullah KAHRAMAN (HABER-SEN)
34	Elektrik Piyasası Kurulu Üzerine
Cengiz FAYDALI (ENERJİ YAPI YOL SEN)
38	Sayıştay Denetiminin Kapsamını Genişletmek ...
Safiye KAYA (SAYIŞTAY)
41	Türkiye'de Basın Özgürlüğü ve Gazetecilerin Çalışma Koşulları
Ziya SONAY (TGS)
45	Norm Kadro Yönetmeliği, MEB ve Yanlışta Israr
Kemal ÜNAL (EĞİTİM-SEN)
50	Eğitim Hizmet Kolunda Örgütlenmenin Önündeki Sorunlar
Şuayip ÖZCAN (TÜRK EĞİTİM SEN)
52	İMF'ye Verilen Niyet Mektubu Karşısında Türkiye Tarımı
Gökhan GÜNAYDIN (ZMO)
61	Sosyal Sigortalar Kurumu'nun Yeniden Yapılandırılması ve Sermaye Birikimi
Oğuz TOPAK (LİMAN-İŞ)

**EMEK PLATFORMU UZMANLAR KOMİTESİ
EYLEM PLANI**

(27 Mart 2000, ANKARA)

**1. İzmir Bölge Toplantısı; (Manisa-
Aydın)**

31 Mart 2000 Cuma

Program 9.30'da başlayacaktır. Programın açış konuşmasını, Emek Platformu Dönem Sözcüsü Salim USLU yapacaktır. Daha sonra, açılış bölümünde Türk-İş, DİSK, KESK, Türkiye Kamu-Sen, Memur-Sen örgütlerinden toplantıya katılan Genel Başkanlar ve Meslek Odalarından bir temsilci (başkan düzeyinde) 5'er dakikalık bir selamlaşma konuşması yapacaktır.

Son olarak bir divan oluşturulacak ve söz örgütlerin bölge temsilcilerine (şube başkanı düzeyinde) verilecek. Divan Başkanlığını dönem Sözcüsü Salim USLU yapacak ve yukarıda sayılan örgütlerini bölgeyi tanıyan şube başkanları divan yardımcılığı yapacaktır.

Toplantı salonu organizasyonu (15 kişilik divan, kürsü, ses düzeni, pankart, Atatürk Resmi, Türk Bayrağı, kumanya ve çay satışı yapacak firmanın tespit edilmesi) konuları 28 Mart 2000 tarihinde saat 12.00'de Hak-İş / Öz Gıda-İş Sendikası'nın 1 No'lu Şube Başkanlığı'nda (Fevzipaşa Bulvarı No:136 Çankaya-İzmir) Bölge Organizasyon Komitesi tarafından gerçekleştirilecektir.

2. Uzmanlar Komitesi Toplantısı

14 Nisan 2000 Cuma

Saat 10.00'da Hak-İş Genel Merkezi'nde toplanacak Uzmanlar Komitesi, 15 Nisan tarihinde yapılacak Başkanlar Kurulu Toplantısı'na hazırlık çalışmalarını yapacak, ayrıca 1 Mayıs Bildiri taslağını görüşecektir.

3. Başkanlar Kurulu Toplantısı

15 Nisan 2000-Saat 10.00/Hak-İş Genel Merkezi

**4. Adana Bölge Toplantısı (Gaziantep,
Mersin, Osmaniye, Hatay, Kahraman-
maraş)**

16 Nisan 2000 Pazar-Saat 11.00

**5. Bursa Bölge Toplantısı (Sakarya,
Balıkesir, Kocaeli, Eskişehir, Yalova)**

29 Nisan 2000 Cumartesi-Saat 10.00

**6. Trabzon Bölge Toplantısı (Giresun,
Rize)**

13 Mayıs 2000 Cumartesi - Saat 10.00

7. Erzurum Bölge Toplantısı (Bayburt)

14 Mayıs 2000 Pazar - Saat 10.00

Daha önce planlanan ve programda yer almayan illerdeki bölge toplantıları, ortaya çıkacak gelişmelere göre daha sonra belirlenecektir.

**EMEK PLATFORMU
BAŞKANLAR KURULU KARARI
(14 NİSAN 2000)**

Emek Platformu Başkanlar Kurulu 14 Nisan 2000 günü HAK-İŞ Genel Merkezinde toplanarak, ülkemizde çalışanların ve halkımızın sorunlarını değerlendirmiştir.

Emek Platformu Başkanlar Kurulu, dünyada ve Türkiye'de çalışanların sorunlarının dile getirildiği 1 Mayıs'ın, 2000 yılında başta İstanbul olmak üzere yurt çapında, alanlarda, gerçek amacına uygun bir biçimde kutlanacağı inancındadır.

Ülkemizin ve halkımızın sorunları giderek artmaktadır. Ulusötesi sermayenin ülkemiz ve halkımız aleyhindeki talepleri hükümet tarafından yerine getirildikçe, halkımızın tepkileri daha da yoğunlaşmaktadır ve yoğunlaşacaktır. Emek Platformu'nu oluşturan kuruluşların yapmakta oldukları ve yapacakları meşru ve demokratik kitle eylemleri, diğer kuruluşlar tarafından da karşılıklı olarak desteklenmektedir.

Emek Platformu, ülkemizde yoksulluk ve gelir dağılımı adaletsizliğinin hızla arttığı koşullarda, çalışanları birbirine düşürmeyi amaçlayan girişimlere kesinlikle karşı çık-

maktadır. Çalışanların işçi ve kamu çalışanı olarak bölünmesi günümüzde önemli bir sorunken, bir kesimin sorunlarının sorumlusu olarak diğer kesimin gösterilmeye çalışılması büyük bir oyundur. Kamu çalışanlarının birçok sorununun nedeni, ILO Sözleşmelerinde yer alan sendikal hak ve özgürlüklerin ülkemizde bulunmamasıdır. Hangi statüde çalışırsa çalışsın tüm çalışanların sorunları ortak, bu sorunların çözüm yolu birdir. Tüm çalışanlar, kamu çalışanlarının haklı, meşru ve demokratik mücadelesini desteklemektedir. Bu çerçevede, tüm kamu çalışanlarının ve meslek örgütlerinin tüm üyelerinin sendikalarda örgütlenmesi doğrultusunda yapılan girişimler de desteklenmektedir.

Hükümet ve parlamento kamu çalışanlarının toplu sözleşme ve grev haklarının önündeki engelleri kaldırmalı, sendikal haklar ILO Sözleşmelerine ve yetkili organ kararlarına uygun hale gelecek biçimde düzenlenmelidir.

İşsizlik artmaktadır. Enflasyon sürmektedir. Demokratikleşme doğrultusunda somut adımlar atılmamıştır. IMF, Dünya

Bankası ve Dünya Ticaret Örgütünün talepleri doğrultusundaki uygulamalar, ülkemizin bağımsızlığıyla, ulusumuzun egemenliğiyle, halkımızın çıkarlarıyla temelden çelişmektedir. % 45'inin kırsal alanda yaşadığı ülkemizde hayata geçirilmek istenen 'Tarım Reform Yasa Tasarısı' ile hızlı bir göç, yoksullaşma ve tarım ve hayvancılıkta çöküş yaşanacaktır. Özelleştirme ile sosyal devlet tahrip edilmekte, ulusötesi sermayeye karşı ana dayanaklarımızdan olan demokratik sosyal devlet zayıflatılmaktadır. Kıdem tazminatları, ikramiyeler, toplu iş sözleşmelerindeki kazanımlarımız tehdit altındadır. İş güvencesi sağlanmamıştır. Memur ve emekli aylıklarına, insan onuruna yaraşır bir gelir sağlayacak ek maaş artışı verilmemiştir. Sosyal güvenlik alanında yapılan tahribat giderilmemiş, bu alandaki sorunlar çözülmemiştir.

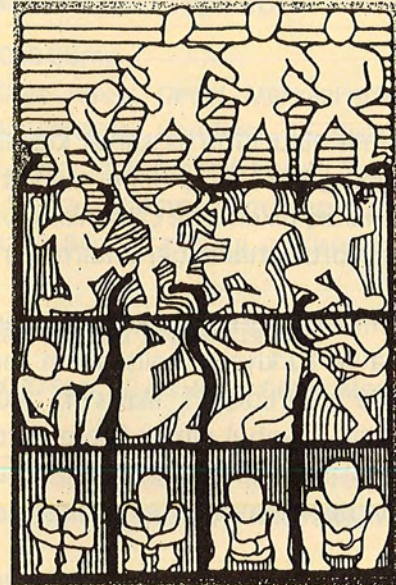
El konulmak istenen Zorunlu Tasarruf Fonu'nda biriken meblağ, nemalarıyla birlikte hak sahiplerine derhal ödenmelidir.

Emek Platformu bu ve benzeri sorunların çözümünü için meşru ve demokratik çizgideki mücadelesini kararlı bir biçimde sürdürecektir.

31 Mart 2000 günü İzmir'de yapılan Emek Platformu Bölge Toplantısı büyük bir başarıyla gerçekleştirilmiştir. Adana Bölge Toplantısı 16 Nisan 2000 günü aynı coşkuyla gerçekleştirilecektir. Ayrıca 29 Nisan'da Bursa'da, 13 Mayıs'ta Trabzon'da ve 14 Mayıs'ta Erzurum'da bölge toplantıları yapılacaktır. Bu toplantılar, Emek Platformunu oluşturan kuruluşlarımızın yerel düzeydeki işbirliği ve güç birliğini daha da geliştirecektir. Bölge toplantılarımız sonucunda, Emek Platformu'nun ülkemiz, çalışanlarımız ve halkımız yararına savunduğu görüşlerin ve gücünün daha etkili bir biçimde duyurulması ve

hissettirilmesi amacıyla çok geniş katılımı büyük bir miting düzenlenecektir.

Emek Platformu dönem sözcülüğü, 16 Nisan 2000 günü Adana'da yapılacak toplantıdan sonra DİSK tarafından sürdürülecektir.

OKNOS : EMEK PLATFORMU

ADANA BÖLGE TOPLANTISI SONUÇ BİLDİRİSİ

(16 Nisan 2000)

Emek Platformu Adana Bölge Toplantısı, 16 Nisan 2000 günü Adana, Gaziantep, Kahramanmaraş, Hatay, Mersin ve Osmaniye illerinin geniş katılımıyla yapılmıştır.

31 Mart 2000 tarihinde İzmir'de yapılan bölge toplantısı gibi Adana Bölge Toplantımız da büyük bir coşku ve heyecanla gerçekleştirilmiştir.

Genel olarak ülkemiz çalışanlarının ve halkının özel olarak da Adana Bölgemizin sorunlarının dile getirildiği toplantıda, Emek Platformu'nu oluşturan örgütlerimizin ulusal düzeyde sağladıkları birliktelik ve dayanışmanın bölgesel düzeyde de devam ettirilmesi Adana'da bir kez daha ve daha güçlü şekilde dile getirilmiştir.

Adana Bölge toplantımız da göstermiştir ki, Emek Platformunu oluşturan kuruluşlarımızın yerel düzeydeki işbirliği geliştirilerek ve genişletilerek devam edecektir. Toplantımızda sonuç alınmayan eylemlerin yarar getirmeyeceği görüşünden hareketle, Başkanlar Kurulumuzun, 14 Nisan tarihli toplantısında alınan bölge toplantıları sonrasında çok geniş katılımı bir mitingin yapılması kararı memnuniyetle karşılanmıştır.

Toplantıda ayrıca, dünyada ve Türkiye'de çalışanların sorunlarının dile getirildiği 1 Mayıs'ın Adana'da gerçek amacına uygun bir biçimde kutlanması görüşü benimsenmiştir.

Adana Bölge Toplantımızda bir kez daha vurgulanmıştır ki:

Ülkemizin ve halkımızın sorunları giderek artmaktadır. Ulusötesi sermayenin ülkemiz ve halkımız aleyhindeki talepleri hükümet tarafından yerine getirildikçe, halkımızın tepkileri daha da yoğunlaşmaktadır ve yoğunlaşacaktır. Emek Platformu'nu oluşturan kuruluşların yapmakta oldukları ve yapacakları meşru ve demokratik kitle eylemleri, diğer kuruluşlar tarafından karşılıklı olarak desteklenmelidir.

Emek Platformu, ülkemizde yoksulluk ve gelir dağılımı adaletsizliğinin hızla arttığı koşullarda, çalışanları birbirine düşürmeyi amaçlayan girişimlere kesinlikle karşı çıkmaktadır. Çalışanların işçi ve kamu çalışanı olarak bölünmesi günümüzde önemli bir sorunken, bir kesimin sorunlarının sorumlusu olarak diğer kesimin gösterilmeye çalışılması büyük bir oyundur. Kamu çalışanlarının birçok sorununun nedeni, ILO Sözleşmelerinde yer alan sendikal hak

ve özgürlüklerin ülkemizde bulunmamasıdır. Hangi statüde çalışırsa çalışsın tüm çalışanların sorunları ortak, bu sorunların çözüm yolu birdir. Tüm çalışanlar, kamu çalışanlarının haklı, meşru ve demokratik mücadelesini desteklemektedir. Bu çerçevede, tüm kamu çalışanlarının ve meslek örgütlerinin tüm üyelerinin sendikalarda örgütlenmesi doğrultusunda yapılan girişimler de desteklenmektedir.

Hükümet ve parlamento kamu çalışanlarının toplu sözleşme ve grev haklarının önündeki engelleri kaldırmalı, sendikal haklar ILO Sözleşmelerine ve yetkili organ kararlarına uygun hale getirecek biçimde düzenlenmelidir.

İşsizlik artmaktadır. Enflasyon sürmektedir. Demokratikleşme doğrultusunda somut adımlar atılmamıştır. IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü'nün talepleri doğrultusundaki uygulamalar, ülkemizin bağımsızlığıyla ulusumuzun egemenliğiyle, halkımızın çıkarlarıyla temelden çelişmektedir.

%45'inin kırsal alanda yaşadığı ülkemizde yaşama geçirilmek istenen 'Tarım Reformu Yasa Tasarısı' ile hızlı bir göç, yoksullaşma ve tarım ve hayvancılıkta çöküş yaşanacaktır. Özelleştirmeyle sosyal devlet tahrip edilmekte, ulusötesi sermayeye karşı ana dayanaklarımızdan olan demokratik sosyal devlet zayıflatılmaktadır. Kıdem tazminatları, ikramiyeler, toplu iş sözleşmelerindeki kazanımlarımız tehdit altındadır. İş güvencesi sağlanmamıştır. Memur ve emekli aylıklarına, insan onuruna yaraşır bir gelir sağlayacak maaş artışı verilmemiştir. Sosyal güvenlik alanında yapılan tahribat giderilmemiş, bu alandaki sorunlar çözülmemiştir.

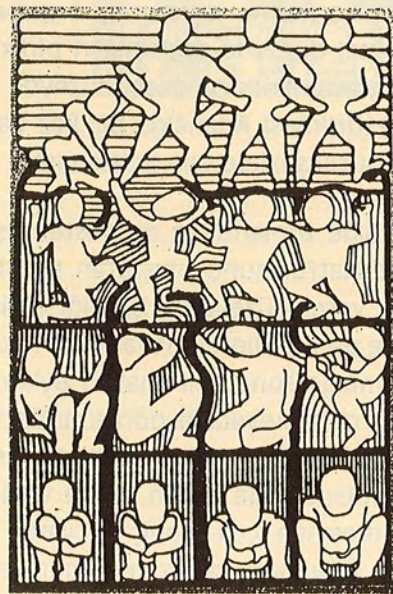
El konulmak istenen Zorunlu Tasarruf Fonu'nda biriken meblağ, nemalarıyla

birlikte hak sahiplerine derhal ödenmelidir.

57. Hükümetin kamu çalışanları üzerindeki baskı, sürgün politikalarına karşı Emek Platformu bütünlüğü içerisinde karşı olduğumuzu belirtiyor, son olarak da meslek odaları ve sendika yöneticilerine yönelik sürgünlerin durdurulmasını yargı kararlarının uygulanmasını ve görevlerine iade edilmelerini talep ediyoruz. Belediye işçilerinin birikmiş maaş alacakları derhal ödenmelidir. Adana Bölgemizde başta demir-çelik sektöründe olmak üzere özelleştirme karşısında verilen mücadele, desteklenmelidir.

Adana Yerel Emek Platformu da bu ve benzeri sorunların çözümü için meşru ve demokratik çizgideki mücadelesini kararlı bir biçimde sürdürecektir.

Emek Platformu'nun bir sonraki bölge toplantısı 29 Nisan 2000 tarihinde Bursa Bölgemizde gerçekleşecektir.

OKNOS : EMEK PLATFORMU

BURSA BÖLGE TOPLANTISI SONUÇ BİLDİRİSİ (29 Nisan 2000)

Emek Platformu Bursa Bölge Toplantısı, 29 Nisan 2000 tarihinde Balıkesir, Bursa, Eskişehir, Kocaeli ve Yalova illerinden geniş katılımı yapıldı. Toplantıya Emek Platformu'nu oluşturan örgütlerin merkez temsilcileri olan DİSK Genel Başkanı ve Emek Platformu Dönem Sözcüsü Vahdetin KARABAY, TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Mustafa KUL, HAK-İŞ Genel Başkanı Salim USLU, KESK Merkez Yürütme Kurulu Üyesi Hasan HAYIR, TÜRK KAMU-SEN Teşkilatlandırma Sekreteri Bayram ZENGİN, MEMUR-SEN Genel Sekreteri Ahmet AKSU, Tüm İşçi Emeklileri Derneği Genel Başkanı İsmail ASLAN katıldı.

Daha önce İzmir ve Adana'da yapılan bölge toplantıları gibi Bursa bölge toplantısı da büyük bir coşku içinde gerçekleşti. Genel olarak ülkemizde özel olarak ise bölgede emekçilerin ve halkın karşı karşıya olduğu sorunların ele alındığı bu toplantıda Emek Platformu'nu oluşturan örgütlerimizin merkezi düzeyde oluşturdıkları birlikteliğin daha da geliştirilmesi, bölgesel düzeyde de sürdürülmesi ve etkin olarak çalıştırılması güçlü bir şekilde ifade edildi.

Toplantıda, içinde bulunduğumuz dönemde parlamento içinde emekçilerin ve

halkın taleplerini ifade eden bir muhalefetin olmadığı, bu nedenle Emek Platformu'nun daha etkin işleyişe kavuşturularak kendisinden beklenen görevleri yerine getirmesi gerektiği vurgulandı.

Emek Platformu'nu oluşturan 15 örgütün birlikteliğinin korunması; bunun için ortak sorunlarımız ve taleplerimiz öne çıkarılarak somut bir plan çerçevesinde sonuç alıcı eylemler yapılması gerektiği ifade edildi.

Önümüzdeki sürece ilişkin değerlendirmeler sonunda aşağıdaki görüşler dile getirildi.

Ülkemizde IMF ve Dünya Bankası direktifleri doğrultusunda bir program uygulanmaktadır. Bu programın büyük yükü emekçilere çıkarılmak istenmektedir. Bu çerçevede enflasyonu düşürme adına ücretler bastırılmaktadır. Kamu çalışanlarının ücretleri ve asgari ücretin ardından şimdi de toplu sözleşmelere bu yönde müdahale edilmektedir. Bütün bunlar kesinlikle kabul edilemez. Faturanın emekçilere çıkarılmasına karşı çıkılmalıdır.

Bu açıdan sürmekte olan ve önümüzdeki dönem gündeme gelecek olan sözleşmeler büyük önem taşımaktadır. Toplu söz-

leşmelerde yaşanacaklara karşı ortak tavır içinde olunmalı, talepler ortaklaşa savunulmalı, dayatmalara birlikte karşı çıkılmalıdır.

Özelleştirmeler artarak sürmektedir. Hükümet yıl sonuna kadar belli başlı bütün kamu işletmelerini özelleştirmeyi hedeflemektedir. Bu işletmelerde yoğun bir işçi kıyımı ve sendikasılaştırma yaşanması kaçınılmaz olacaktır. Bu nedenle özelleştirmelerin durdurulması için aktif çaba gösterilmeli bu yöndeki mücadele desteklenmelidir.

Sosyal güvenlikte özelleştirmenin altyapısını hazırlayan önlemler birer birer devreye sokulmaktadır. Emeklilik yaşının yükseltilmesinden sonra şimdi de SSK hastanelerinin işletmeye dönüştürülmesi, özel emekliliğin devreye sokulması planları karşımıza çıkarılmaktadır. Sosyal güvenliği tümüyle tasfiye edecek bu girişimler reddedilmeli; özerk ve güçlü SSK için mücadele edilmelidir.

Esnek çalışma, kıdem tazminatı hakkının ortadan kaldırılması gibi talepler kapıdadır. Bunlara karşı duyarlı olunmalı, çalışma yasalarının ILO Sözleşmelerine uyumlu hale getirilmesi talebi öne çıkarılmalıdır. İş güvencesi için somut bir eylem planı hazırlanmalıdır.

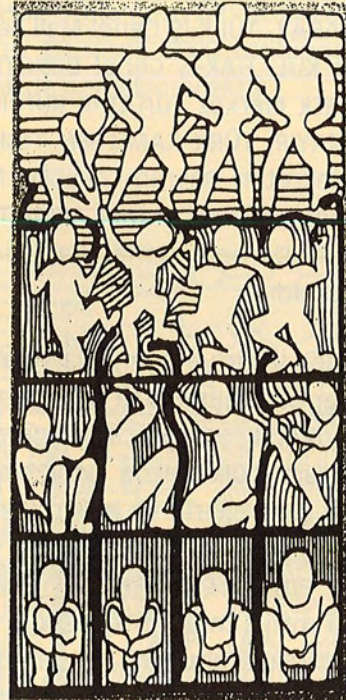
Zorunlu tasarrufların hak sahiplerine ödenmesi için acilen harekete geçilmelidir. Bu amaçla etkin bir eylemlilik süreci başlatılmalıdır.

Kamu çalışanlarının grevli ve toplu sözleşmeli sendikal hakları olmalıdır. Başta kamu emekçileri ve emekliler olmak üzere tüm çalışanlara insanca ücret verilmelidir.

Bu taleplerin hayata geçmesi için iş bırakma dahil, her tür meşru eyleme hazır-

lıklı olunmalı; bütün emekçiler bu yönde seferber edilmelidir.

Emek Platformu güçlendirilmeli; gerek merkezi düzeyde gerekse yerel düzeyde en etkin biçimde kullanılabilir. Emek Platformu ortak taleplerin yaşama geçmesi için, "somut kararlar, somut eylem planı" temelinde çalışmalı; çalışmalar; "iş üreten ve sonuç alan" bir etkinlik düzeyine ulaştırılmalıdır.

OKNOS : EMEK PLATFORMU

BAŞKANLAR KURULU KARARI

(17 Mayıs 2000)

Emek Platformu Başkanlar Kurulu, çalışanların ülke sorunlarına ilişkin görüşlerini almak ve geleceğe yönelik faaliyet programını oluşturmak amacıyla bir dizi bölge toplantısı gerçekleştirmiştir.

31 Mart 2000 tarihinde İzmir'de başlayan toplantılar, 16 Nisan 2000, Adana; 29 Nisan 2000 Bursa; 13 Mayıs 2000 Trabzon; 14 Mayıs 2000 Erzurum toplantılarıyla tamamlanmıştır.

Emek Platformu'nu oluşturan 15 örgütün bu bölgelerdeki 1.500'ü aşkın şube yöneticisinin katıldığı toplantılar büyük bir coşku ile gerçekleştirilmiş, çalışanların günlük hayatta karşılaştıkları sıkıntılar dile getirilmiştir. Farklı örgütlerin üyesi olan, siyasi anlayışları birbirinden farklı olan katılımcıların aynı sorunlardan rahatsızlık duydukları açıkça görülmüştür.

Bölge toplantılarında dile getirilen sıkıntılardan başında Hükümetin enflasyonu düşürme adına IMF ve Dünya Bankası talimatlarını uygulaması gelmektedir. Enflasyonun emekçilerin aldığı ücretten kaynaklanmadığı bilmesine rağmen ücretleri dondurma anlamına gelen artışların zorlanması, bu amaçla toplu sözleşme düzenine müdahale edilerek grev ertelemesine gidilmesi, kamu çalışanlarının ve emeklilerin sefalet ücretine mahkum edilmesi tüm toplantılarda eleştirilmiş ve kabul edilemez bulunmuştur.

Hükümetin IMF ve Dünya Bankası reçeteleri uyarınca yaptığı özelleştirmelerin sosyal

devlet kavramını yok ettiği, çalışanların hak kayıplarına neden olduğu ve kamu mallarının yağmalanması sonucunu doğurduğu tüm toplantıların ortak değerlendirmesi olmuştur.

Çalışanların örgütlenmesinin önündeki engellerin hala kaldırılmadığını, anayasal bir hak olan sendikalaşma girişimlerinin işverenler tarafından anti demokratik baskılarla engellendiğini belirten emekçiler; işveren örgütlerinin sendikalara yönelik suçlamalarını karşısında ortak tutum alınması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu çerçevede özellikle iş güvencesinin bir an önce yasalaşması talebi öne çıkarılmıştır.

Vergi toplamak yerine borç almayı tercih eden hükümetlerin, bu borçları faizleriyle ödemekte bir an bile tereddüt etmemelerine rağmen çalışanların zorunlu tasarruflarına ilişkin bir politika belirlememiş olmaları şiddetle kınanmıştır. Tüm bölgelerde bu tasarrufların nemalarıyla birlikte derhal ödenmesi istenmiştir.

Tüm çalışanlar Hükümetin bu tutumu karşısında Emek Platformu'nun harekete geçmesini talep etmiştir. Emek Platformu Başkanlar Kurulu olarak üyelerimizin bu talebinin yakıcılığı açıkça görülmüştür.

Toplantılar döneminde ülkenin 40'dan fazla yerinde gerçekleştirilen 1 Mayıs etkinlikleri de emekçilerin tepkilerini ortaya çıkarmıştır. İş günü olmasına rağmen 1 milyona yakın e-

emekçinin katıldığı etkinlikler Hükümete bir uyarı olmalıdır.

Emek Platformu olarak bu etkinliklerin görkemli ve olaysız bir şekilde gerçekleşmesine katkıda bulunan sendikalara, meslek birliklerine, demokratik kitle örgütlerine ve partilere ve katılımcılara bir kez daha teşekkür ederiz.

Emek Platformu olarak Hükümeti son bir kez daha uyardığımızı görev kabul etmekteyiz. Grev erteleyerek, zorunlu tasarruflara el koyarak, ücretleri dondurarak bu ülkeyi esenliğe çıkarmak mümkün değildir. Yıllardır istikrar programlarının yükü altında ezilen, her an işten atılma tehdidiyle karşı karşıya olan emekçilerin daha fazla dayanmaya tahammülü kalmamıştır. Hükümetin işçiden alabileceği bir şey kalmamıştır. Artık yüzünü sermayeye dönmelidir.

İşveren temsilcileri sendikaları eleştirmeyi bir yana bırakmalı, kendi aralarındaki kayıt dışı ekonomi patronlarıyla ilgilenmelidir. Vergi vermeyen, sigortasız ve sendikasız işçi çalıştıran, çocuk emeği kullanan kayıt dışı ekonomi patronları ekonomiye fayda yerine zarar vermekte; kalıcı tahribata neden olmaktadır.

Hükümet kayıt dışı ekonominin üzerine gitmeli, toplu sözleşme düzenine ve grevlere müdahaleden vazgeçmelidir. Emek Platformu grev ertelemelerine kesinlikle karşıdır ve grev kararı almış olan sendikaların mücadelesini desteklemektedir.

Kamu çalışanlarına insanca yaşamalarına yeterli bir ücret vermeli, insanca bir ek zammı hemen gerçekleştirmelidir. Kamu çalışanlarının toplu sözleşme ve grev haklarının önündeki engelleri kaldırmalı, sendikal hakları ILO Sözleşmelerine ve yetkili organ kararlarına uygun şekilde düzenlemelidir.

Zorunlu tasarruflarımız Haziran ayı içerisinde ödenmelidir. Yıllardır düşük faizlerle sözde nemalandırılan tasarrufların değeri hızla düşmektedir. Emekçilerin alacakları daha fazla değer kaybetmeden ödenmelidir. Hükümet

devletin güvenilirliği adına rantiyelere faiz ödemekte gösterdiği duyarlılığı çalışanlara olan borçları konusunda da göstermelidir.

SSK'nın yeniden yapılandırılmasına ilişkin çalışanlar özerk ve demokratik bir işleyiş sağlamaktan uzaktır. Bu doğrultudaki taleplerimiz ve önerilerimiz dikkate alınmalıdır. SSK hastanelerinin Bağ-Kur'lulara da hizmet vermesi mevcut koşullarda tam bir aldatmacadır. Sağlık hizmetlerinin daha kötü hale gelmesinden başka sonuç doğurmayacaktır.

İçinde yaşadığımız kent olan İstanbul bütün bu sorunları derinden yaşamaktadır. Deprem riski İstanbul'un sorunlarını derinleştirmektedir. Hükümet İstanbul ve benzeri bölgeler için fon kaynaklarını tahsis etmeli, planlı bir kalkınma stratejisi uygulamalıdır.

Emek Platformu olarak zorunlu tasarruf, çalışma yaşamındaki sorunlar ve diğer konulardaki taleplerimizi Başbakan'a iletecek ve hükümetin hızla çözüm getirmesini isteyeceğiz.

Emek Platformu bu taleplerini elde etmekte kararlıdır. Bu bağlamda İstanbul, Diyarbakır, Kayseri, Zonguldak, Ankara ve Trakya bölgesinde toplantılara devam edilecektir. Taleplerimiz doğrultusunda yerel mitingler yapılacaktır ve hükümetin tavrına bakılarak bu etkinlik merkezi düzeye çıkarılacaktır.

Emek Platformu Cumhurbaşkanı'nın hukuk devleti ve demokratikleşme konusundaki sözlerine önem vermekte, bunları değerli bulmaktadır. Bu konulardaki düşüncelerimizi ve çalışma yaşamına ilişkin sorunlarımızı aktarmak üzere Sayın Cumhurbaşkanı ziyaret edilecektir.

Bu toplumun büyük bir bölümünü oluşturan emekçilerin örgütleri olarak sesimizi Hükümete duyurmakta kararlıyız. Bu kararlılığı sınıma kalkmanın yanlış bir tercih olacağına bilinmesi gerekir. Bunu düşünenler ülkenin dört bir yanında örgütlenmiş olan Emek Platformlarının gücünü göreceklerdir.

OKNOS : EMEK PLATFORMU

EMEK PLATFORMU VE BEKLENTİLER

Ahmet ASENA
Genel Başkan Danışmanı DİSK
Emek Platformu Dönem Sözcülüğü

Sosyal güvenlik yasa tasarısına karşı sürdürülen etkinlikler içerisinde bir ihtiyacın doğal yanıtı olarak ortaya çıkan Emek Platformu o günden beri varlığını sürdürüyor. Kamuoyunun ilgisiz zaman zaman azalmakla birlikte, bölgesel düzeyde sürdürülen etkinlikler yerel emekçi önderlerinin büyük katılımı ile gerçekleştiriliyor.

Bu coşkulu katılım Emek Platformu'nun işlevinin henüz bitmediğinin açık bir göstergesi niteliğini taşıyor. Farklı örgütlerden, farklı siyasi anlayışlara sahip emekçiler sorunlarının çözümü için ortak mücadele anlayışının önemini kavramış; bunun organı olarak da bugün için Emek Platformu'nu belirlemiş durumdadır.

Emek Platformu'nun geleceği bu beklentiye cevap verebilme yeteneğine bağlı olarak belirlenecek gibi gözüküyor. Bir başka deyişle Platformu oluşturan örgütlerin kendi tabanlarının gerçekliğini kavrayabilme ve buna denk düşen bir mücadele hattı geliştirebilmeleri halinde Platform güçlenerek yaşayacak, ama tersi gerçekleşir ve platformu oluşturan örgütler sessiz kalırlarsa giderek sönmülenecektir. Demokrasi Platformu deneyi bu tür süreçlerin en bilinen örneklerinden biridir.

Yapılan bölge toplantılarına katılan ikibini aşkın emekçi önderinin altını çizdiği somut sorunların tamamı, hükümetin uygulamakta olduğu programdan kaynaklanıyor. IMF ve Dünya Bankası reçeteleri doğrultusunda uygulamaya

sokulan bu program, çözüm için yine ücretlilerin fedakarlığını istiyor. Ücretlerin fiilen dondurulması, grevlerin ertelenmesi, işsizliğin hızla yaygınlaşması, sosyal devletin tasfiyesi tümüyle bu programın unsurları olarak gündeme geliyor.

Bu program sadece ekonomik istikrarı sağlamaya yönelik değildir. Bununla birlikte hatta bundan daha da önemli olan Türkiye'nin küreselleşme sürecine tam entegrasyonunun gerçekleştirilmesini, süper devletlerin bölgedeki çıkarlarını koruyan bir kanat ülkesi haline gelmesini hedeflemektedir. Tarihin garip cilvesidir ki bu görev siyasal yelpazemizin en milliyetçi iki partisinden belirleyici olduğu bir hükümet tarafından yerine getirilmektedir.

Hükümetin Sosyal Güvenlik Yasası konusunda tüm tepkilere rağmen gösterdiği kararlılık, Lastik-İş grevini erteleme, tüm toplumsal muhalefeti sindirmesi, bu programın sermaye için ne kadar hayati olduğunun göstergesidir.

Bu programın başarıya ulaşabilmesi için hükümetlerin kararlı olması vazgeçilmez olmakla birlikte başka kesimlerin desteğine de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kesimlerin en önemlilerinden biri sendikalar ve diğer emek örgütleridir. Bu örgütler sadece ülke içindeki muhalefeti kontrol altına almak için değil ülke dışındaki muhataplarımızı etkilemek için de gereklidir.

Hükümetin yaptıklarını destekleyen, en azından karşı çıkmayan örgütlere gereksinim duyulmaktadır. Bu sonuca ulaşmak için Hükümet, her türlü "terbiye" yönteminin kullanılmasından çekinmeyecektir.

Ülkemizdeki sendikaların güçsüzlüğü hükümetin bu yaklaşımını hayata geçirmesini kolaylaştırıcı bir unsur olmaktadır. Emek Platformu tam da bu noktada önem kazanmakta, tek tek örgütlerin yetersiz kalan gücünü, aritmetik toplamının üzerine taşımaktadır.

Bu güç sayısal toplamdan gelmemektedir. Örgütlerin temsil ettiği ve eylemlere katılan kitlelerin sayısı elbette büyük önem taşımaktadır; ama bundan daha önemlisi emekçilerin haklarını korumadaki kararlılıklarının artması, özgüvenlerinin pekişmesidir. Farklı örgütlerden, farklı ve çoğu sermaye yanlısı siyasi partilere oy vermiş sınıf kardeşleri birlikte alanlara çıktıkça gerçek çıkarlarını ve dostlarını daha iyi kavramaktadır. Emek Platformu'nu güçlü kılan bu kavrayışın giderek bilince dönüşmesi, emekçilerin ve tüm toplumun önünü açma potansiyeli taşımaktadır.

Toplumsal muhalefetin dibe vurduğu bir dönemde böylesi bir umudun varlığı hayata salt sermaye gözlüğüyle bakanlar için büyük bir tehdit niteliği taşımaktadır. Bu umudu söndürmek, emekçileri çaresizliğe mahkum etmek için her yolun denenmesi mubah hale gelmektedir.

Bu niyeti taşıyanların unuttukları çok önemli bir nokta emek mücadelesinin dar örgütsel kalıplarla sınırlı olmadığıdır. Demokrasi Platformu dağılmış, ama Emek Platformu daha güçlü olarak doğmuştur. Onun dağılması mücadeleyi geçici olarak zayıflatacak ancak durduramayacaktır. Emekçiler hakları için kendiliğinden de olsa yeni araçlar geliştirecektir.

Ülkemizin tarihi bunun somut örnekleriyle doludur. 1989 Bahar Eylemleri bunların çok eski olmayan bir tanesidir. Daha yeni kutladığımız

1 Mayıs 2000 etkinliklerinde yaşanan yoğun işçi katılımı ise tepkinin ve hak arayışının en taze örneğidir.

Tarım politikalarında gündeme getirilen değişiklikler sonrasında ortaya çıkacak olan mülksüzleşme dalgasıyla artacak olan işsizlik, gelir dağılımındaki adaletsizlik, her an işten atılma korkusu, yoksulluk düzeyinin altındaki ücret düzeyi, gelecek korkusu ve örgütlenme hakkındaki kısıtlamalar emekçiler için mücadeleden başka bir çıkış bırakmamaktadır. Bu durum Emek Platformu'nun güçlenmesi için önemli bir olanak ortaya koymaktadır.

Bu potansiyeli gerçek bir güce çevirebilmek için örgütlenmenin yaygınlaştırılması kaçınılmaz bir görev olarak durmaktadır. Yapılan ve yapılacak olan bölge toplantıları bu ihtiyaca cevap verebilmek bakımından büyük önem taşımaktadır. Bugüne kadar ortak hareket etme geleneği zayıf olan bölge örgütleri yan yana gelmekte, ortak talepleri paylaştıklarını görmekte; tepkilerini ortaklaşa dile getirme arzularını birlikte açığa vurmaktadır.

Bütün bu değerlendirmelerin emekçilerin tepkisiyle ilgili olduğu, ancak Emek Platformu'nu oluşturan örgütler ve Platformun kendisi hakkında bir anlam ifade etmediğini söylemek mümkündür. Ne var ki ülkemizin onlarca yıllık deneyime sahip olan emek örgütlerinin, karşılaştıkları sorunların önemini ve mücadelenin kaçınılmazlığını görmediklerini düşünmek yanlış olacaktır. Bu örgütler sürecin gereklerini yerine getirme doğrultusunda adımlar atarak Emek Platformu'nu da kendilerini de yaşatacak ve geliştireceklerdir. 17 Mayıs 2000 tarihinde İstanbul'da yapılan Başkanlar Kurulu toplantısında alınan yerel mitingler ve merkezi eyleme yönelme kararı bu konuda somut bir örnek niteliğindedir. Olumsuz düşünenlerin öngörülerini doğru çıksa bile, sonuçta Emek Platformu ve üyesi örgütler belki güçsüzleşecek, ama emek mücadelesi yeni örgütsel formlar ve kadrolar yaratarak sürecektir.

OKNOS : 1 MAYIS

1 MAYIS ÜZERİNE

Rıdvan Budak
DSP İstanbul Milletvekili

1 Mayıs yaklaşıyor. Konuya verdiğimiz önem nedeniyle değerli Demokratik Sol Parti'li milletvekili arkadaşarımla birlikte görüş ve önerilerimizi kamuoyuna duyurmak üzere buradayız.

1 Mayıs uzun yıllardır tüm dünyada ve ülkemizde çalışanlar tarafından işçi sınıfının ve emeğin bayramı olarak kutlanmaktadır.

Türkiye'de 1 Mayıs uzunca bir süre yalnızca belli bir kesimin kutladığı ideolojik bir gün olarak algılandı. Daha da kötüsü 1 Mayıs'lar hep olayların yaşandığı hatta kan dökülen bir gün olarak damgalandı.

Bunun nedeni 1 Mayısın tarihsel anlamının yeterince bilinmemesidir.

1 Mayıs'ın kökeninde Amerikan işçilerinin, başta 8 saatlik işgünü olmak üzere diğer temel talepleri için yürüttükleri mücadele yatmaktadır. Amerikan işçileri, 1886 yılının 1 Mayıs'ında, günde 16/20 saat çalıştırıldıkları ve bütün haklardan yoksun ol-

dukları bir dönemde, 8 saatlik işgünü talebiyle mücadele başlattılar.

Bu mücadelede çok sayıda arkadaşlarını yitirdiler.

Yıllar içinde bu taleplerin büyük bir bölümü yaşama geçti. Yalnız Amerika'da değil tüm gelişmiş ülkelerde işçiler geçmişe göre daha insanca ve hakça bir çalışma düzenine kavuştular.

O tarihlerden bu yana 1 Mayıs bütün ülkelerde işçi sınıfının ve emeğin bayramı olarak kutlanmaktadır.

Türkiye'de de işçiler yüzyılın başlangıcından itibaren 1 Mayıs'ı kutluyorlar. 1 Mayıs, işgal altındaki İstanbul'da bile ulusal kurtuluş mücadelesinin bir parçası olarak kutlanmıştır.

1977 yılında yapılan 1 Mayıs kutlamalarında provokasyon sonucu 37 yurttaşımızın yaşamını yitirmesi tarihimizdeki acı bir gün olarak hafızalardadır. Bu vesileyle onları da saygı ile anıyoruz.

Yakın geçmişte yaşanan acıları ve inatlaşmaları bir yana bırakırsak, 1 Mayıs, 1990'ların başından itibaren farklı düşüncelere sahip konfederasyonlarımız ve sivil toplum örgütlerimiz tarafından coşkuyla ve ortak bir şekilde kutlanmaktadır.

1 Mayıs'ın artık ülkemizde de, hiçbir ayırım yapılmaksızın bütün emekçilerin ortak dayanışma günü olduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

1 Mayıs solcuların ya da sağcıların bayramı değildir. Hristiyanların ya da Müslümanların, düşünce ve inanç farklılıklarının bayramı da değildir.

1 Mayıs emeği, alinteri ve bilgisi ile çalışan ve üreten herkesin ortak bayramıdır.

Biz Demokratik Sol Partili Milletvekilleri olarak, 1 Mayıs'ın bu yıl da özüne ve anlamına uygun biçimde barış ve kardeşlik içinde kutlanacağına inanıyoruz.

1 Mayıs Vesilesiyle Konunun Bir Boyutunu Daha Vurgulamak İstiyoruz;

Parlamentomuz, nasıl siyasette ve toplumsal yaşamda bir normalleşme sürecini başlattıysa, sosyal sınıflar ve kesimler arasındaki ilişkiler de normalleştirilmeli ve yumuşatılmalıdır.

Bunun için çalışanların yıllardır dile getirdiği talepler meclis gündemine alınmalı ve çözülmelidir.

NOT: DSP üyesi 30 milletvekili ile birlikte Rıdvan Budak tarafından yapılan basın açıklamasıdır.

Çalışma hayatını düzenleyen kanunlarımız ILO sözleşmeleri ve AB normlarına uygun hale getirilmeli; örgütlenme özgürlüğünün önündeki tüm engeller kaldırılmalıdır.

Sendikal hakların kullanımında karşılaşılan barajlar, noter şartı ve yetki prosedürü gibi uygulamalara artık son verilmeli; iş güvencesi sağlanmalı; ilgili yasalarda çağdaş ve demokratik düzenlemelere gidilmelidir.

Kamu çalışanlarına çağdaş Avrupa birliği normlarını içeren sendikal haklar tanınmalıdır.

Çalışanların bu haklı taleplerine yeni yasama döneminde öncelik verilerek, sosyal yaşamda da demokratikleşme çitası yükseltilmelidir.

1 Mayıs'ın dünyada olduğu gibi ülkemizde de emeğin bayramı olarak kutlanması için parlamentomuz artık gerekli adımı atmalıdır.

1 Mayıs önümüzdeki yıldan itibaren çalışanların taleplerine uygun olarak yapılmalıdır. Bu karar Türkiye'nin AB tam üyeliği yolunda bir adım olacak ve Türkiye'nin normalleşme sürecine katkı sağlayacaktır.

1 Mayıs Emek Bayramı ülkemizde ve dünyada bütün çalışanlara, yaşamını emeği ve alinteriyle kazananlara kutlu olsun.

OKNOS : ICFTU 17. GENEL KURULU

GELECEK BİN YIL KİMİN OLACAK?

Hüseyin KARAKOÇ
TÜRK-İŞ Genel Sekreteri
ICFTU Genel Kurul Delegesi

TÜRK-İŞ, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu adına hepinize en içten selamlarımı iletiyorum.

Bilindiği gibi, son yirmi yıllık dönemde dünyada ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde ücretlilerin sayısı hızla artmaktadır. Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve son zamanlarda da Dünya Ticaret Örgütü tarafından dayatılan politikalar, küçük üreticiliğin tahribine ve kırsal bölgelerden kent merkezlerine büyük çaplı göçe ve milyonlarca insanın çaresiz bir biçimde iş aramasına yol açmaktadır. Ayrıca, imalat sanayinin gelişmekte olan ülkelere kayması konusunda da belirgin bir eğilim söz konusudur. Dünyanın atölyelerinin yerleri değişmektedir. Gelişmekte olan dünyada imalat sanayi işçilerinin sayısı, gelişmiş ülkelerdeki sayının çok üstüne çıkmıştır. Ancak, dünyanın bu bölgesindeki sendikalar, ICFTU'nun Sendikal Hak ihlallerine ilişkin yıllık raporlarında

da gösterildiği gibi, ciddi sorunlarla karşı karşıyadır.

Ulusötesi sermaye, üretimi dünya ölçeğinde örgütlemekte, ulus devletleri sistemli bir biçimde zayıflatmakta, ulusal egemenliği ve demokrasiyi zayıflatmakta, sömürülen ve yoksullaştırılan ülkeleri birbirine kırdırmaktadır.

Bu noktayla bağlantılı olarak, ICFTU'yu ve uluslararası işkolu federasyonlarını, uluslararası mali kurumlardan, devletlerden ve devlet üstü veya devlet ötesi kurumlardan bağımsızlıklarını korumada gösterdikleri duyarlılık için kutlamak istiyorum.

Bu sorunlarla başedebilmek amacıyla, Türkiye'deki işçi sınıfı Emek Platformu'nu oluşturmuştur. Bu yapı, emek ve emeğe dost örgütlerin koalisyonudur ve

*ICFTU (Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu) 17. Dünya Kongresi; 3-7 Nisan 2000, Güney Afrika-Durban. Toplantıda yapılan konuşma metni.

ulusötesi sermayeye karşı kararlı ve kesin bir kitle mücadelesi sürdürmektedir.

Bu koşullarda uluslararası sendikal işbirliğinin ve dayanışmanın daha somut olması gerektiğine inanıyoruz. ICFTU'nun ve uluslararası işkolu federasyonlarının bu doğrultudaki çabalarını büyük takdirle karşılıyoruz ve bu doğrultuda devam etmelerini istiyoruz.

Türkiye'de 1980 yılında yalnızca 78 yabancı sermayeli şirket vardı. Bunların sayısı şimdi 4600'dür. Bunların yalnızca 234'ünde işçiler örgütlüdür. Son zamanlarda bu işyerlerinde de sendikasılaştırma örnekleri yaşanmıştır. Sendikasılaştırılan bu işyerlerinden yalnızca birinde uluslararası işbirliği ancak bir parça yarar sağlamıştır. Bu işyerlerindeki işçilerin örgütlenmesinde somut işbirliği yaratma çabalarımızın, tüm ülkelerdeki işçilere yarar sağlayacağını ve sosyal dampingi önleyeceğini umut ediyoruz.

Sendikalarımızın bir bölümü kendi uluslararası işkolu federasyonları ile ilişkilerini bu doğrultuda geliştirmeye başlamıştır. Uluslararası sendikacılık hareketi askeri yönetim yıllarında desteğini vermişti. Şimdi, çokuluslu şirketlerin istihdam ettiği işçilerin örgütlenmesi konusunda yoğunlaşmanın zamanıdır. Türkiye'nin sendikacılık hareketi bu konuda üzerine düşeni yapmaya hazırdır.

Değerli Arkadaşlarım,

Uluslararası sendikacılık hareketinin dayanışma sağlamada diğer bir işlevi de, ulusötesi sermayenin, ulus devletleri ve ulusal egemenliği zayıflatabilmek amacıyla işçi sınıfının saflarına düşmanlık tohumları ekme ve etnik düşmanlıkları kışkırtma çabalarına karşı çıkmak olacaktır. Ulusötesi sermayenin işçileri ulusal, etnik veya kabilesel çizgilerle bölme doğrultu-

sundaki çabaları, uluslararası sendikacılık hareketi tarafından, ortak işçilik kimliğinin vurgulanması yoluyla cevaplandırılmalıdır.

Sayın Başkan,

Bazı arkadaşlarımız, gelecek bin yılın Afrika'nın binyılı olduğunu söylüyor; bazıları da Asya'nın ve bir bölümü de Avrasya'nın binyılı olacağını belirtiyor. Ancak biz, gelecek bin yılın emeğin, işçilerin, ücretlilerin bin yılı olması gerektiğine ve olacağına ve ancak böylece dünyada ve ülkemizde demokrasinin ve sosyal adaletin binyılı olacağına inanıyoruz.

Bugün karşı karşıya bulunduğumuz tüm zorluklara rağmen, işçi sınıflarının, engelleri aşma ve eşitlikçi bir toplum ile herkes için barış, refah ve sosyal adaletle dayalı bir dünya inşa etme potansiyelinin bulunduğundan eminim.

Yaşasın işçilerin uluslararası işbirliği ve dayanışması!

Yaşasın ICFTU ve Uluslararası İşkolu Federasyonları!

Türkiye'de 4.600 yabancı sermayeli şirket vardır. İşçiler bunların yalnızca 234'ünde örgütlüdür. Son zamanlarda bunlarda da sendikasılaştırma yaşanmaktadır.

OKNOS: ICFTU 17. GENEL KURULU

GLOBALLEŞME ve SOSYAL ADALET ICFTU 17. GENEL KURULU

Osman YILDIZ
HAK-İŞ Genel Başkan Danışmanı

ICFTU (Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu), dünyadaki ekonomik, siyasi ve sosyal gündeme ve gelişmelere paralel olarak, kendisine hedef olarak globalleşmeyi seçmektedir.

ICFTU, 3-7 Nisan 2000 tarihlerinde yapılan 17. Dünya Kongresi'nde de globalleşmeye olan ilgisini göstermeye devam etmiştir. Dünyanın bir ucunda, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Durban şehrinde yaptığı 17. Dünya Kongresi'nde globalleşmeyi önemli bir perspektiften objektif altına aldı. Kongrenin ana temasını "Sosyal Adaletin Küreselleştirilmesi ve 21. Yüzyılda Sendikacılık" olarak belirlemiştir.

Böyle bir konu seçimi, uluslararası sendikal hareketin dünya gündemini takip etmesi açısından son derece önemli bir gösterge idi. Sendikalar olayları seyreden değil, olayları emekten yana etkileme ve yönlendirme doğrultusunda önemli rol oynamak isteklerini ortaya koymaktadır.

Bu kongre aslında ICFTU'nun globalleşme konusundaki aşamalı çalışmalarının son ayağını teşkil ediyordu. ICFTU'nun geç-

mişteki kongrelerine baktığımızda global ölçekte sendikal hakların yaygınlaştırılması ve güçlendirilmesi yönündeki global mücadelesinin bir uzantısı şeklindeydi.

ICFTU'nun 1996 yılında Belçika'nın başkenti Brüksel'de yapılan 16. Dünya Kongresi'ndeki ana tema "Globalleşmenin Meydan Okuması" idi. 1992 yılında Venezüela'nın Karakas şehrinde yaptığı 15. Dünya Genel Kurulundaki konusunu "Demokratikleşmenin Gücü" oluştururken, 1988 yılında Avustralya'nın Melbourne şehrinde yapılan 14. Dünya Genel Kurulu'nun ana temasını "Değişimin Gücü" oluşturmuştur.

Görüldüğü gibi ICFTU, demokrasi ile sendikal hak ve özgürlüklerin global ölçekte yaygınlaşması için birbiri ile ilintili, dünya siyasi gündemine paralel, düzenli ve ilkeli bir tartışma ve mücadele grafiği sergilemektedir.

17. Dünya Kongresi, ICFTU'nun bu mücadele çizgisine pratik boyut kazandırması açısından büyük önem taşımaktadır. ICFTU'nun sosyal adaletin küreselleştirilmesi-

ni, demokrasinin yaygınlaştırılması ve derinleştirilmesi ile birlikte yüksek sesle haykırması, globalleşmeye pratik öneriler oluşturması yönünden anlam ifade etmektedir. Uluslararası sendikal hareket, globalleşmenin sadece ekonomik boyutu ile değil, ekonomik boyuta paralel sosyal boyutu ile de ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. ICFTU kongre için hazırladığı afişte de açıkça sergilediği gibi dünya, globalleşme ile sadece barkodlara teslim edilmemelidir. Dünya, barkodların arasındaki çizgilerden görülmeye terk edilmemelidir. ICFTU bunun mücadelesini vermektedir.

Örneğin ICFTU, BM, IMF, Dünya Bankası, WTO (Dünya Ticaret Örgütü), G-7 ve OECD gibi uluslararası siyasi ve ekonomik kuruluşların politikalarında emeği de dikkate alarak ekonomik politikalarını sosyal politikalar ile dengelemeleri için aşırı bir gayret sarf etmektedir.

Uluslararası sendikal hareket, globalleşmeyi tek yönlü olarak sermayenin keyfi doğrultusunda değiştirmek isteyenlere, son yıllarda artçıl olarak dünyanın değişik ülke ve bölgelerinde yaşanan ekonomik krizlerin bir şamar olduğunu vurgulamaktadır. Globalleşme, ekonomik dayanaklı, tek yönlü olarak güçlendirilirse bile bir süre sonra ekonomiye de refah getirmektedir. Bütün delegeler kongre boyunca bu sorunların altını kalın harflerle çizmiş, dünyadaki sosyal tehditlere dikkat çekmişlerdir.

Dünyada sendikal hareketin sorunlarından tespitten yola çıkınca herşeyden önce şu yaygın tespitten başlamak lazım. "Çalışanların sorunları her ülkede aynı". Şüphesiz bu tespit, Japonya'da da Güney Afrika Cumhuriyeti'nde de, Pakistan'da da, Brüksel'de de ve New York'ta da yapılmaktadır.

Bu tespit makro anlamda doğrudur. Ancak tek tek ülkelere ve bölgelere indiğimizde sorunun şekli bakımından, çalışanlara yansımaları açısından, çalışanlara etkisinin büyüklüğü bakımından, sorunun nedenleri açısından ve bunların ötesinde sorunlar karşısında sendikaların politikaları, ülkedeki sendikaların imkanları, hak ve özgürlüklerin o ülkedeki kullanımı açısından, rejimin demokratlığı ve liberallliği ve baskısı bakımından değişiklik ve farklılık arz etmektedir.

Avrupa'da sorunun kaynağı, hızlı teknolojik gelişme olurken, entegrasyon hareketi önemli etken durumunda iken, Afrika'da koloniyel miras, geri kalmışlık, aşırı dış borçlanma daha önemli etken ve tartışma konusu olabilmektedir.

Yabancı yatırım, gelişmiş ülkelerde çalışanları o ülkeden daha az gelişmiş bir ülkeye giderek, işsizliğe neden olarak etkilemekte, gelişmekte ya da azgelişmiş ülkelerde ise sendikaların örgütlenmesine izin vermemekle etkilemektedir. Değişik ülkelerde son yıllarda yaygınlaşan serbest ticaret bölgeleri, sendikal haklar ve örgütlenme açısından çok kötü bir sicile sahip olduğu gibi çalışanlara çok kötü çalışma koşulları sunması bakımından da ciddi tepkiler toplamaktadır.

ICFTU Kongresi, tartışmalarını şu başlıklar altında yoğunlaştırmıştır:

- Küreselleşme Çağında Demokrasiyi Yaygınlaştırma ve Derinleştirme
- Küresel Ekonomide Çalışma Hayatı ve Sosyal Adalet
- İnsan Hakları ve Çalışma Hayatı
- İşyerinde Ayrımcılığın Sona Erdirilmesi

- Uluslararası Dayanışmanın Örgütlenilmesi
- Küreselleşmenin, Sendikaların Yapılarına ve Faaliyetlerine Etkisi

Kongre sonunda 6 ayrı karar alınmıştır. Bu kararlar ve içerikleri özetle şöyledir:

1. 21. Yüzyıl İçin Öncelikler

Kongre delegeleri, 21. yüzyılın sendikal vizyonunun gerçekleştirilmesi için güçlü bir eylem gerektiği üzerinde anlaştılar. Bu vizyonun 5 anahtar öncelikli konusu vardır:

- ✓ Yoksulluktan, ayrımcılıktan, adaletsizlikten ve savaş tehditinden arındırılmış bir dünya.
- ✓ Evrensel insan haklarının tanındığı ve uygulandığı demokratik bir dünya.
- ✓ Uluslararası büyük iş dünyasının gücünü denetlemek için demokratik süreç.
- ✓ Kadınlar ve özel işçi grupları için tam eşitlik.
- ✓ Çevreyi koruyan yaşama ve çalışma yolları.
- ✓ Tüm çocuklar için eğitim ve saygın bir hayat imkanı.

2. Sendikal Hakları Savunma ve Güçlendirme

ICFTU Kongresi, sendikal hakları artırma mücadelesinde sendika merkezlerini güçlendirme kararı almıştır. Çünkü bu, anlaşmazlıkların çözümü ve işverenlerle işbirliği ortaklıkları oluşturmanın -ki bu ortaklıklar işverenler ve hükümetler tarafından sendikal hakların ihlal edilmesinin

azaltılmasına yardımcı olmayacaktır- en iyi yoludur.

Karar ayrıca ICFTU'nun Sendikal Haklar Departmanı'nın Dünya Bankası ve IMF gibi uluslararası kuruluşlar nezdinde, devamlı olarak sendikal hak ihlallerinde bulunan ülkelere fonların çekilmesi için lobi faaliyetleri yaparak hükümetler üzerindeki baskısını artırması gerektiğini ifade etmektedir.

3. İstihdam, Sürdürülebilir Kalkınma ve Sosyal Adalet

Kongre, sosyal ve finansal istikrarın yeniden tesis edilebilmesi ve 1997-98 ekonomik ve mali krizlerinin ardından toparlanmanın sağlanabilmesi için, uluslararası koordineli bir eyleme ihtiyaç olduğunu kabul eder. Bu, şu konular içine alacaktır:

- ✓ Gelişmekte ve geçiş döneminde olan ülkeler için mali yardımların ciddi şekilde artırılması.
- ✓ Yoksulluğun azaltılması için IMF ve Dünya Bankası'nın reform edilmesi de dahil olmak üzere finansal sistemin ciddi reformlara tabi tutulması.
- ✓ İnsan hakları, sosyal adalet, eşitlik ve gelişmenin ana kalkınma planlarına eklenmesinin sağlanması.
- ✓ Globalleşme çağında, yoksulluğu önlemek için her ülkede devletin herkeşe minimum bir gelir sağladığı ve tüm işçiler ve aileleri için sosyal güvenlik ağı oluşturduğu sosyal koruma sistemlerinin yeniden başlatılması. Sosyal güvenlik ağının önemli bir parçası, emekliliklerinde her işçiye yeterli bir ödeneğin sağlanmasıdır. Bunun sağlanmasında da devlet ana rolü oynamalıdır.

4. Gelecek 4 Yılda Kadın Üyelerin Sayısının İkiye Katlanması

Kongre, gelecek 4 yıl içinde sendikaya üye kadın sayısının ikiye katlanması hedefini ortaya koymuştur. Bu hedefe ulaşmak için, ulusal merkezler ve sendikalar üye kayıt kampanyaları düzenleyecekler ve pozitif eylem ölçütleri uygulayacaklardır. Bunlar şunları kapsayacaktır:

- ✓ Şimdiye kadar yapılmış bulunan toplu sözleşmelerin cinsiyet açısından değerlendirilmesi,
- ✓ Kadınların müzakereci olarak eğitilmesi,
- ✓ Kadınlara kendi komitelerini ve bölümlerini kurmaları ve güçlendirmele-ri konusunda yardımcı olunması,
- ✓ Tüm düzeylerdeki karar alma organlarında cinsiyet dengesinin aktif olarak teşvik edilmesi.

Sendikalar, kadınların işyerinde ve cinsel taciz gibi ilgili diğer konularda desteklenmesi ve gençlerin haklarının korunması konularında sivil toplum örgütleriyle ve diğer gruplarla beraber çalışmaya teşvik edilmelidir.

5. Sendikal Dayanışma

Kongre, dünyadaki ekonomik gelişmelerin ışığında uluslararası sendikal dayanışmanın güçlendirilmesi için stratejilerin oluşturulması çağrısı yapar. Şu noktalara vurgu yapılmaktadır:

- ✓ Güvensiz, kısa-dönemli ve korumasız işlerdeki işçileri örgütleme,
- ✓ Uluslararası bilgi ve deneyim alışverişi,
- ✓ Sosyal diyalog: Kongre, genel politika konularında ve sektörel ve şirket dü-

zeyinde sosyal diyalog kurma çalışmaları yapılması çağrısında bulundu.

6. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Güçlendirilmesi

Kongre, ILO'nun eşsiz üçlü yapısının, uluslararası tartışma, dayanışma ve müzakere formu için bir model olarak diğer birçok Birleşmiş Milletler organı için örnek teşkil ettiğini kabul etmektedir.

Kongre, ILO üyesi tüm ülkelerin hükümetlerini, ILO'nun amaç ve hedeflerine bağlılıklarını tekrar teyit etmeye, ona gerekli finansal kaynakları sağlamaya, temel ILO Sözleşmelerini onaylamaya ve tam uygulamaya çağırır.

Bu kararlar, ICFTU'nun bir önceki genel kurulda aldığı kararların zenginleştirilmesi, güçlendirilmesi ve geliştirilmesi idi.

Çünkü Globalleşme Meydan Okuması'nı ana tema olarak işleyen 1996'daki kurulun kararları ise şunlardı:

- 1- 21. yüzyılda özgür sendikal hareket ve eylem için öncelikler,
- 2- Sendikal hakları hak ihlallerine karşı global mücadele,
- 3- İstihdam ve uluslararası çalışma standartları için kampanya,
- 4- Transnasyonel şirketler ve pazarların gücü olan küreselleşmeye karşı eylem ve aktivite,
- 5- Sendika Üyeliğini Artırma.

- * Sendikalara güçlü ve etkin bağlılık.
- * Yeni örgütlenme teknikleri geliştirmek.
- * Ulusal ve Uluslararası tecrübelerin yaygınlaştırılmasının sağlanması.

* Sendikaların imajının geliştirilmesi.

* Enformal sektörde çalışanlara sendikal yardım.

6- Her konuda ve cinsiyet konusunda eşitliği geliştirmek,

7- Sendikalara karşı meydana gelen tehditleri ve problemleri aşmak için ICFTU'yu yeniden modernleştirmek.

Kongre Seçimleri

Kongrede ICFTU Genel Sekreterliği'ne Bill Jordan yeniden seçilirken, ICFTU Genel Başkanı değişti. Eski Başkan Lorey Troatman'ın tekrar aday olmaması nedeniyle genel başkanlık için iki aday yarıştı. Zambia'dan Fackson SHAMENDA ve Japonya Konfederasyonu (RENGO)'nun genel Başkanı Etsiya WASHIO.

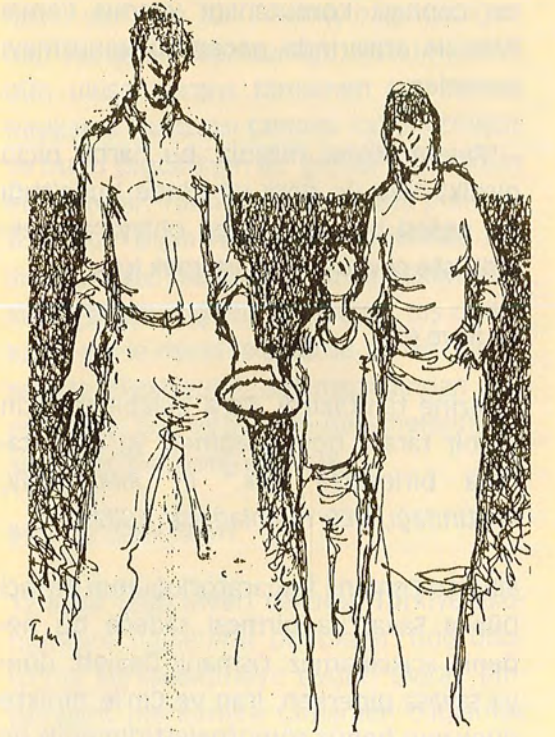
ICFTU başkanlığının yazılı olmayan bir kural ve teamülüne göre, her defasında bir kıtadan olması doğrultusunda Zambialı sendikacı Fackson SHAMENDA ICFTU Genel Başkanlığı'na seçildi. Daha önce Asya'dan bir Malezyalı ve mevcut başkan Latin Amerika'dan ICFTU Genel Başkanı olmuştu.

HAK-İŞ, ICFTU İcra Kurulu Üyesi

HAK-İŞ Konfederasyonu, 1997 yılında üye olduğu ICFTU'nun, bu genel kurulunda İcra Kurulu birinci yedek üyesi oldu. ICFTU İcra Kurulu üyeliğinin yapısı, dünyanın değişik bölgelere ayrılarak meydana getirilen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Bu sınıflandırma şöyledir;

Afrika (6), Asya (8), Asya (8) Okyanus (2), Batı Asya (1), Orta Doğu (2), Avrupa (15), Latin Amerika (6), Kuzey Amerika (6), Batı Hint (1), Kadınlar Komitesi (5) ve Gençlik Komitesi (1).

Batı Asya denilen grup, münhasıran Türkiye'yi ifade etmektedir. Bu durum Türkiye'ye dünyada verilen önemi göstermektedir. Örneğin Avrupa Bölgesi'ne tanınan 15 kişilik kontenjan da 30 Avrupa ülkesi yer almaktadır. Bütün dünyada bugüne kadar Türk sendikal hareketinin dünya sendikal hareketinde ağırlığını hissettirmediğini söylemek mümkün değildir. Türk sendikal hareketi, uluslararası sendikal ailede dört konfederasyon ile temsil edilmektedir. Yine bir işbirliği kültürü ile uluslararası sendikal harekette ağırlığını hissettirmemesi için bir neden yoktur. Dünyadaki gelişmeler de bunu destekler niteliktedir.

MALİ POLİTİKALAR AÇISINDAN TÜRKİYE EKONOMİSİNİN DURUMU VE ÇÖZÜMLER

Mehmet Bedri GÜLTEKİN
İşçi Partisi Genel Sekreteri

Falih Rifki Atay, Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru, savaşın ilk yıllarında Filistin Cephesi Komutanlığı yapmış Cemal Paşa ile aralarında geçen şu konuşmayı nakleder:

- "Paşam söyler misiniz, bu harbe niçin girdik? ' Ve üç dört yıl içinde bunalttığı bir nefesi boşaltmış gibi! ohlayarak bekledi. İşte cevap: - Aylık vermek için.

Ve ilave etti:

- Hazine tamtakırdı. Para bulabilmek için ya bir tarafa boyun eğmeli, ya öbür tarafla birleşmeli idik." (F. Rifki Atay, Zeytindağı, MEB Yayınları. İst'. 1989.)

Elbette Osmanlı İmparatorluğunun Birinci Dünya Savaşı'na girmesi sadece bu nedenle açıklanamaz. Osmanlı Devleti, dünya savaşa giderken, İran ve Çin'le birlikte dünyanın henüz sömürgeleştirilmemiş üç devletinden biriydi. Ve savaş öncesi gelişmelerden biliyoruz ki, kavga bir anlamda Osmanlı İmparatorluğu'nun kimin payına düşeceği kavgasıydı. Yani Osmanlı Devleti isteseydi de, kolay kolay bu savaşın dışında kalamazdı.; Bu işin bir cephesidir ve esasıdır. Ama o gün Osmanlı Dev-

leti'ni yönetenler açısından olaya baktığımız zaman ise, Cemal Paşa'nın söylediği gerçek ile karşılaşırız. Osmanlı Devleti, öylesine; borçlanmıştır ki, memurlarının maaşını veremez duruma düşmüştür. Önceden alınan borçların taksidini ödemek veya memura maaş vermek için borç aranmaya çıkmış; ama bu kez borç alabilmenin koşulu, borç verecek olanın yanında savaşa girmek olmuştur. Ve sonuçta Osmanlı Devleti, kasaba, boynunu uzatan kurbanlık koyun gibi, kendisini Sömürgeleştirmek isteyen emperyalist devletlerden birinin safında savaşa girmiştir.

Mustafa Kemal, Cemal Paşa'nın yukarıdaki sözleri söylediği yıl, Suriye Cephesi komandanı olarak Enver Paşa'ya yazdığı raporda bu gerçeği, "müttefikimiz bizi, bizim paramızla ve Mehmetçiğin kaniyla sömürge kapmak istiyor. Tek çare müttefikten bağımsız hareket etmektir" diye ifade ediyordu.

Yarım yüzyıl boyunca Cumhuriyetin okullarında Osmanlı Devleti'nin borç politikası ibret alınacak ders olarak okutuldu. Osmanlı hükümetlerinin borç ödemek için

borç aramaları, ülkenin bütün gelir getirci kaynaklarını yabancıların denetimine vermeleri, akıl almaz bir aymazlık ve hatta vatani satma olarak yeni kuşaklara öğretilmeye çalışıldı. Başbakan Bülent Ecevit de, basında yer alan sözlerine göre, "Borç ödemek için borç aradıklarını" itiraf ediyordu.

Bugünkü borç durumumuz

Türkiye'nin dış borcu 102 milyar dolar, iç borcu 42 milyar doların üzerinde, toplam borç yükümüz, toplam gayri safi mallı hasılamızın yüzde 75'ine ulaşmış durumda. Ülkemizde yaratılan tüm değerlerin yarısı kadar borcumuz var. 2000 yılı bütçesinin yarısı iç ve dış borç faiz ödemelerine ayrıldı. Yani Osmanlı'nın moratoryum ilan ettiği 1875 yılından daha kötü durumdayız. 1990-94 yılları arasında Türkiye 40 milyar dolar borç ödedi. Buradan hareketle sadece son on yıl içinde Türkiye'nin dış borcu kadar Batılı merkezlere sermaye aktardığını söyleyebiliriz. Yani bugüne kadar dışardan aldığımız borcun iki mislini geri ödedik, ama borcumuz daha 102 milyar dolar. Önümüzdeki 7-8 yıl içinde toplam dış borcumuz kadar yeni ödeme yapacağız. Dış borcumuz bu süre içinde muhtemelen iki katına çıkacak

Her yıl katlanarak artan iç borç, getirdiği faiz yüküyle dış borçtan da ağır koşullar taşımaktadır ve aslında iç borç, dış borçtur. Türkiye'in içerde borçlandığı bin kadar büyük tefeci, çeşitli şekillerde uluslararası mali çevrelerle içiçedir ve bunların önemli bir kısmı Türkiye'deki mali operasyonları emperyalist mali tekeller adına yapmaktadır.

Borç ve faiz ödemeleri bütçemizin büyük kısmını götürürken, yatırımlara, eğitime, sağlığa, KİT'lere yüzde 1'lerle ifade edilen paylar ayrılabilir. Gelir dağılımı olağanüstü bozulmuştur. Yatırımlara,

eğitime ve sağlığa yeterli kaynak aktarılmadığı için büyüme de durmuştur.

Türkiye ekonomisinin büyümesi, son yıllarda çizdiği grafik göz önüne alındığı zaman görülmektedir ki, tamamen büyük emperyalist finans merkezlerinin kontrol ettiği para hareketlerinin insafına kalmıştır. Kısa vadede olağanüstü karlar peşinde koşan mali tekellerin kontrollündeki sıcak para, büyük tavizler ve olağanüstü karlar karşılığında, o da kısa sürede ülkeye gelmekte, bu paranın ülkeye girdiği sıralarda kısa süreli bir canlanma görülmekte, ardından ülkemiz daha büyük bir çöküşle, yüz yüze gelmektedir.

Ekonomisi bu hale gelmiş bir ülkenin elbette bağımsızlığından söz edilemez. Mustafa Kemal, "yabancıları yargılama hakkı olmayan bir ülkenin bağımsızlığından söz edilemez" demişti, Hükümet bugün ulusal yargıyı tamamen bir kenara bırakarak uluslararası tahkimi kabul etmiştir ve bunu çağdaşlığın bir gereği gibi taktim etmektedir. Türkiye'nin ekonomi politikası nicedir Batılı finans merkezlerince belirleniyordu. Bağımlılık artık ekonomik alanla sınırlı değildir. Siyasette, dış politikada ve kültürel alanlarda, artık hiçbir şekilde Türkiye'nin bağımsızlığından söz edilemez. Son yirmi yılın gelişmelerini bu açıdan şöyle özetleyebiliriz

Son 20 yılın özeti

12 Eylül 1980 askeri darbesi, Türkiye ekonomisini neoliberal politikalar doğrultusunda küreselleşmeye uygun olarak emperyalist merkezlerle tamamen bağlamak için yapıldı. Ekonomide ve ticarete Batılı merkezlerin istediği bir serbestleşmeye gidildi. Ulusal ekonomiyi geliştirmek onlara göre modası geçmiş bir programdı. Bir süre sonra da sabit kambiyo rejimini terkederek, ülkemiz ekonomisini, uluslararası para spekülörlerinin her türlü

manüpilasyonuna açık hale getirdiler. Dış borç yükü ise bu dönemde olağanüstü bir hızla artmaya başladı. Gene Batılı merkezlerin istekleri doğrultusunda KİT'lerin tasfiye edilmeleri gerekiyordu. Büyük bir yalan kampanyası ile önce kamuoyunu imal ettiler. Özal ve ardılları, daha sonra ülkemizin yarım yüzyıl içinde nice fedakârlıklar pahasına; yarattığı bağımsız bir devletin ekonomik temeli olan bütün kuruluşları büyük bir gayretkeşlikle yıkma yoluna girdiler.

Ulusal ekonominin tasfiyesi, borçların ödenebilmesi için yeni kaynak arayışlarını gündeme getirdi. Benzer durumdaki bütün ülkelerin yaptığını Özal da yaptı. Erol Devrimini gerçekleştirdi. Bugün yılda 50 milyar doları bulan kara para girişiyle Türkiye ekonomisi bir de bu açıdan büyük emperyalist merkezlerle bağımlı hale gelmiştir. Çünkü bütün dünyada kara para trafiği, her şeyden daha fazla tamamen Batı'nın büyük istihbarat servislerinin kontrolündedir.

Türkiye'yi bugün gelmiş bulunduğu noktada artık kara para da kurtaramıyor. Türkiye aynen Osmanlı'nın son döneminde olduğu gibi, Mehmetçiğin kanını satma noktasına gelmiştir. Yeni Nato Kansepti'nin hemen kabul edilmesi, Yugoslavya'ya yapılan NATO saldırısında görev alma, Amerika hesabına kriz bölgelerine müdahale gücü olma konusunda sergilenen tavırlar, Cemal Paşa'nın Osmanlılar için söylediği durumun bugün artık, hem de fazlasıyla Türkiye için geçerli hale geldiğini gösteriyor.

IMF ve Dünya Bankası heyetlerinin son Türkiye ziyaretlerinde sergilenen tavırlar ibret vericidir ve nerede bulunduğumuzu çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. IMF heyeti, uluslararası tahkim, özelleştirmeler, işçi ve memur ücretleri, emeklilik yaşı vb. gibi konularda yavaşmasına

buyuran ağa tavrıyla hareket etmiş, hükümet bu onur kırıcı durumu ses çıkarmadan kabullenmiştir.

Krizin nedenlerinden biri, spekülâtif para hareketidir.

1998 yılında Asya ülkelerinde başlayan ve tüm dünyayı özellikle de az gelişmiş ülkeleri etkileyen kriz, büyüyerek devam etmektedir. Türkiye ekonomisi iç ve dış talep daralmasından dolayı çok büyüyecek bir ekonomik krize doğru yol alıyor. Kapitalist dünya ekonomisi ise bir kriz yaşıyor. Emperyalist merkezlerin büyük finans ve yatırım kuruluşlarının spekülâtif sermayeyi dünya ekonomisine hakim hale getirmeleri; IMF ve Dünya Bankası aracılığıyla birçok ulusal ekonomiyi istedikleri gibi yönlendirebilme kabiliyetine erişmeleri; dünya ölçeğinde zengin-yoksul ayrımının, talebi önemli ölçüde daraltan bir boyuta ulaşması ve bütün bunların üzerine Batı'nın büyük finans kuruluşlarının spekülâtif para hareketleri aracılığıyla Doğu Asya ekonomilerini çökertmeleri, bugünkü dünya krizinin biricik nedenini oluşturuyor.

Türkiye ekonomisinin giderek krize dönüşen bir durgunluk yaşıyor olmasının esas nedeni, bugüne kadar izlenen politikalar-dır.

Emperyalist merkezlerle büyük ölçüde borçlanma, IMF ve Dünya Bankası politikalarına tam teslimiyet, Avrupa Gümrük Birliği'ne dahil olma gibi yollarla tam bir eklemlenme içinde olan Türkiye, Dünya krizini kendi eliyle davet etmiş durumdadır. IMF ve Dünya Bankası direktifleri doğrultusunda izlenen politikalarla, çalışan kesimlerin gelirleri düşürülmüş ve iç talep daraltılmıştır. Uygulanmakta olan kambiyo rejimi ile Türkiye, spekülâtif para hareketlerine açık hale getirilmiş, iç ve dış

borç yükü ise artık ekonomimizin taşıyamayacağı bir noktaya ulaşmıştır.

Özelleştirmenin hedefinin; ulusal devleti küçültmek, ulusal ekonomiyi yok etmek ve Türkiye'nin emperyalist merkezlerin sömürgeci politikalarına direnebilme potansiyelini tamamen yok etmesini amaçladığı artık net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bugün özelleştirmede ısrar, vatana ihanetle eş anlamlıdır.

Son günlerdeki borsanın yükselişinin, reel ekonomiyle hiçbir ilgisi yoktur. Borsanın yükseldiği dönemlerde üretim endeksleri düşmektedir. Dolayısıyla, yaratılan iyimserlik havası, yalan rüzgârından başka birşey değildir. Uzmanlar, 1999 yılı içindeki ekonomik daralmanın yüzde 5'i bulacağını belirtiyorlar. İşçinin, memurun, emeklinin, esnafın, çiftçinin, orta ve küçük sanayicinin durumu da ortadadır. Halkın geniş bir kesimi ve ulusal ekonomi açısından iyimser bir durum söz konusu değildir. Borsadaki bu artış, ne Türkiye'nin ulusal gelirinin, ne de üretilen mal ve hizmetlerin artmasına neden olmaktadır. Sadece borsada işlem yapan bazı kişilerin servetlerini arttırmaktadır. Zaten, Aralık sonu verilerine göre; bu hisselerin 15 milyar 226 doları yabancı yatırımcıların elindedir.

Neoliberal politikaların Türkiye'yi getirdiği yer 20 yıllık neoliberal ekonomi politikalarının ve oluşan borç yükünün Türkiye'yi getirmiş olduğu yer konusunda şu belirlemeleri yapabiliriz:

1. Kısa vadeli sermaye hareketleri Türkiye ekonomisinin gelişme yönünü belirleyen en büyük etken haline geldi. Son beş yıl içinde yıldan yıla değişen büyüme hızları, bir yıl eksi onlarda olan büyümenin, ertesi yıl yüzde 6'lara 7'lere tırmanması, bir ülkenin iç dinamikleri ile izah edilemez. Spekülâtif amaçlı yabancı sıcak para,

ekonominin gelişme yönünü belirlemektedir. Başka bir deyişle, Türkiye ekonomisinin büyüüp büyümemesi, uluslararası büyük para spekülâtorlerinin keyfine kalmıştır.

2. Yabancı kaynak maliyeti arttı. Ülke ekonomisi dış borca hayati ölçüde bağımlı hale gelince, istediği yerden istediği koşullarda borç bulabilme olanağını da kaybetti. Türkiye, 1980 öncesinde devletten devlete görece uzun vadeli ve ucuz kredi bulma olanağına sahipti. Bu olanak artık yoktur. Türkiye uluslararası finans piyasalarından yüksek maliyetle borçlanmaktadır.

3. Türkiye'nin dış borç stoku içinde kısa süreli borçların payı ciddi biçimde arttı. Kısa vadeli borçların tüm borçlara oranı bugün yüzde 30 civarındadır. Ve durum kısa vadeli borçlar lehine giderek daha fazla bozulmaktadır. Sadece bu tablo bile, Türkiye'nin çok uzun olmayan bir gelecekte ciddi bir borç ödeme darboğazına gireceğini göstermektedir.

4. - Geline nokta Türkiye, reel yüksek faiz ödemeye mahkum olmuştur. Kısa süreli sermaye hareketlerine muhtaç olmak, Türkiye'yi reel yüksek faiz ödemeye mecbur bırakmıştır. Kısa süreli de olsa yabancı kaynakları ülkeye çekebilmek veya bu kaynakların Türkiye'den kaçmasını önleyebilmek, ancak yüksek faiz ödemekle mümkündür. Bu zorunluluk bugün Türkiye'nin dış borç faiz ödemelerini resmi olarak 6 milyar doların üzerine çıkarmıştır. Gerçek rakam, görünmeyen ödemelerle birlikte bunun daha da üzerindedir.

5. Dış borcun yaklaşık yarısına yaklaşan iç borç, gerçekte dış borcun parçasıdır. Ekonomik çıkmaz ve kaynak ihtiyacı Türkiye'yi yüksek faizlerle içerde borçlanmaya ağırlık vermeye götürmüştür. İç borç

dış borçtan daha büyük bir hızla büyümektedir. Türkiye'yi kısa vadeli dış borçtan bile daha ağır koşullara mahkum etmektedir. Devlete borç veren bir avuç tefecinin uluslararası bağlantılar gözönüne alındığında, bunun da gerçekte dış borç olarak görülmesi gerekir.

6. Dış kaynak kullanımının amacı değişti. Türkiye artık 1980 öncesinden, tamamen farklı nedenlerle borçlanmaktadır. 1980 öncesinde daha çok kalkınmaya yönelik uzun süreli program, proje kredisi kullanılıyordu. Bugün ise, büyüyen dış ticaret açığını kapatmak, borç ve faiz ödemek veya firmaların işletme sermayesi gereksinimini karşılamaya yönelik kısa süreli krediler kullanmaya başladı.

7. Türkiye'ye borç veren alacaklıların niteliği değişti. Türkiye, 1980 öncesi daha çok iki taraflı anlaşmalarla dış kredi kullanırken, 1980 sonrası daha çok uluslararası finansal pazarlardan, yabancı bankalardan, bankerlerden, özel alacaklılardan kaynak arama yoluna gitti.

8. Türkiye'ye yönelik doğrudan yatırımlar azalırken, ödünç verme arttı. Yabancı sermaye Türkiye'ye makine donanım yatırımı şeklinde değil, ödünç sermaye biçiminde gelmeye başladı. Yabancı sermaye yatırımları da imalat sanayiinden, sabit sermaye yatırımı daha az olan hizmet sektörüne kaydı.

9. Türkiye'de sanal veya sembolik ekonomi gelişti. Türkiye'de yatırımlar makine donanım yatırım yerine, yabancı paralara yönelmeye başladı. Türkiye bir yandan yabancı kaynaklara yüksek faiz öderken, öte yandan güçlü ekonomilere faizsiz veya düşük faizli borç veren ülke oldu.

Çözüm: Bağımsız ve ulusal ekonomi

1930 Büyük Buhranı ders alınması gereken önemli bir tarihi tecrübelerdir. Bu krizden etkilenmeyen iki ülke vardır. Sosyalist Sovyetler Birliği ve bağımsız Türkiye Cumhuriyeti. Bu iki ülke bağımsız oldukları ve emperyalist-kapitalist dünya sisteminin dışında oldukları için buhranın dışında kalabildiler. O günlerden bugün için alınması gereken en önemli politika şudur: Türkiye tam da bu yıllarda kamu ekonomisinin esas ve yönlendirici olduğu devletçi politikalara yöneldi. Bunun sonucunda sanayileşme yolunda dev adımlar attı, istikrarlı bir büyüme gerçekleştirdi ve Osmanlı'dan miras kalan dış borç yükünden kurtuldu. Türkiye'nin bugün izlemesi gereken ekonomik politika, 1930'ların ekonomi politikasıdır. Bugün Çin Halk Cumhuriyeti, kamu ekonomisinin hakim ve yönlendirici olmasından dolayı krizden en az etkilenen ülkelerin başında geliyor. Malezya, kriz üzerine korumacı politikalara yöneldi ve bu sayede diğer Güneydoğu Asya ülkelerine göre daha olumlu bir gelişmeyi yakalayabilmiştir. Tarihimiz ve günümüz dünyası, olumlu ve olumsuz örnekleriyle Türkiye'nin ne yapması gerektiğini gösteriyor.

1. Türkiye herşeyden önce emperyalist merkezlerin spekülasyon para operasyonlarını istedikleri gibi yapabilmelerine olanak tanıyan mevcut kambiyo politikasını değiştirmeli, para hareketlerini kontrol altına alacak sabit kambiyo rejimini benimsemelidir, Kanun hükmünde kararnameyle işlemez hale getirilen "Türk Parasını Koruma Kanunu"na işlerlik kazandırılmalıdır.

2. Dış ve iç borç yükü ekonominin kaldıramayacağı bir büyüklüğe ulaşmıştır. İç borç ve faiz ödemeleri belli bir süre dondurulmalıdır. Bu tedbir, ekonominin ihti-

yaç duyduğu kaynak sorununu kökmü olarak çözmeye yeterlidir.

3 "Merkez Bankası'nı özerkleştirme" gibi ulusal ekonomiyi tamamen bertaraf eden önerilere kesinlikle karşı çıkmalıdır. Böyle bir girişim, bugünkü ekonomik politikalarla Merkez Bankası'nı IMF'nin ve Dünya Bankası'nın basit bir aracısı durumuna düşürür ve bağımsız ulusal ekonomiyi yok eder. Tam tersine Merkez Bankası'nın emperyalist mali kuruluşlar karşısında bağımsızlığını güçlendirici önlemler alınmalıdır.

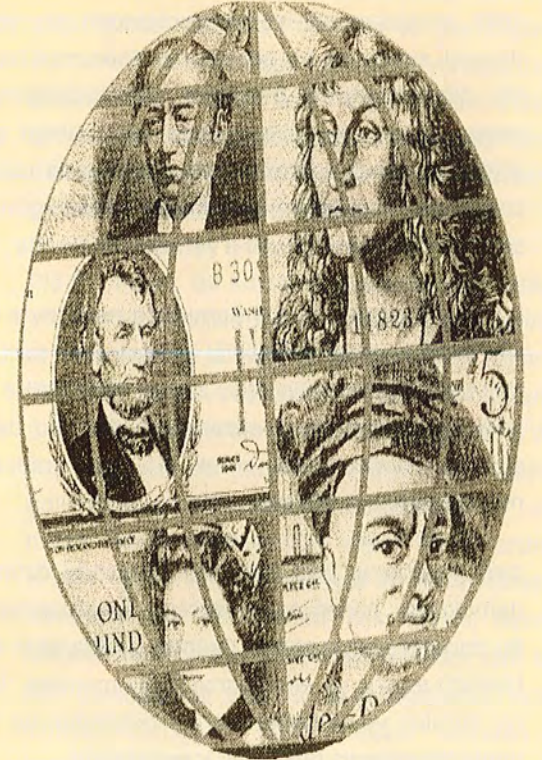
4 Bankacılık sistemi, ulusal ekonomiyi geliştirme perspektifiyle ele alınmalı, kısa ve uzun vadeli bir plan çerçevesinde bankacılık sistemi yeniden yapılandırılmalı, ulusal sanayiye, tarıma ve hayvancılığa güçlendirecek bir faiz ve maliye politikası paralelinde kamu bankacılığı geliştirilmelidir.

5 Özelleştirme hemen durdurulmalı, geçmiş dönemde mafyaya ve büyük sermayeye peşkeş çekilen kurumlar kamulaştırılmalı, mevcut KİT'lerin ıslahı ve verimli kılınması için gerekli tedbirler acilen alınmalıdır.

6 IMF ve Dünya Bankası'nın ülkemizde dayattığı politikalar rededilmeli, kararların alınmasında söz sahibi olmadığımız Gümrük Birliği'nden derhal çıkılmalı, AB'ne girilmemelidir.

7 "Nereden Buldun" Kanunu çıkarılmalı veya yasalarda buna olanak veren hükümler hayata geçirilmeli ve "kara para"ya el konulmalıdır.

8 Faizler düşürülmeli ve sermayenin yatırım alanlarına yönelmesi sağlanmalıdır. Devlet küçük ve orta ölçekli işletmeleri desteklemelidir.

ANAYASAL PARLAMENTER SİSTEM VE SİVİLLEŞME BAKIMINDAN KURULLAR

Hakkı Suha OKAY
Avukat, Ankara Barosu Başkanı

1982 Anayasası yürürlüğe girdiğinden bu yana devamlı eleştirilen bir anayasadır. Toplumsal hayatın dinamiklerinde meydana gelen değişimler nedeniyle bu eleştirilerin dozu kimi zaman çok artmakta, siyasi konjonktürün bir uzantısı olarak toplumun her kesiminin ilgisini çeken günlük siyasi tartışmaların odağına yerleşebilmektedir.

Bununla birlikte ülke gündeminden neredeyse hiç çıkmayan Anayasa değişikliği ihtiyacı siyasi partilerin yetkili ağzlarından çoğu zaman ifade edilse de bugün hala toplumun gereksinimi olan bu değişikliği gerçekleştirecek ortak bir siyasi iradenin mevcut olmadığı bir gerçektir.

1982 Anayasası, bazı ayrıntılar haricinde özünde demokratik parlamenter sistemi benimsemiştir. Bu parlamenter sistemin özünde ise idarenin bütünlüğü esastır ve Anayasanın 123/1 maddesi "İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir" hükmünü içermektedir.

Bununla birlikte Türkiye'de Özal dönemiyle birlikte çeşitli ad ve fonksiyonları olan kurullar oluşturulmuş ve bu kurullar nedeniyle sözkonusu anayasal ilkedен sapıldığı söylenebilir.

Özal dönemiyle birlikte başlayan bu kurullaşma hareketi, bugün artık ana çizgilerle birbirinden

ayrılan iki farklı tür kurul yapısı oluşumuna neden olmuştur.

İlk tür kurullar, *Yüksek Planlama Kurulu, GAP Yüksek Kurulu, Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu, Özelleştirme Yüksek Kurulu* gibi, genelde merkezi idarelerin başında bulunan bakanların ve konuyla ilgili diğer bakanlar ile bürokratların katılımından oluşan, belli dönemlerde toplanan, sekreteryaya hizmetleri dahi ilgili bir kamu kuruluşu tarafından gerçekleştirilen (DPT gibi), çoğu zaman istişari ya da yürürlüğe girmesi ilgili bakanlık veya kamu kurumlarının bazı tasarruflarına muhtaç kararlar alan yapılardır. Bu kurulların merkezi idare yapısı içinde ayrıksı bir özellik arzeden bir yetki ya da statüleri bulunmamakta, fonksiyonları genelde koordinasyon merkezli bir özellik taşımaktadır.

Buna karşın *Sermaye Piyasası Kurulu, Rekabet Kurulu, Radyo Televizyon Üst Kurulu ve nihayet yeni oluşturulan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu* gibi kurullar ise gerek yapıları gerekse yetki ve görevleri itibarıyla idari sistemimizde yeni, bakanlıktan bağı koparılmış ve merkezi idareden özerk bazı oluşumlar olarak karşımıza çıkmıştır. Uluslararası anlaşmalarda verilen taahhütler, Dünya Bankası ile IMF'nin yapısal reform adı altında empoze ettiği organizasyonlar olarak,

çoğu zaman teknik ve özel uzmanlaşma gerektiren alan ve konularda düzenleme yapmak ve denetleme görevini ifa etmek maksadıyla ihdas edilen bu tür kurullar, kanunlarında yer alan ve merkezi yönetim tarafından yapılan bir yetki ve görev devri ile alanlarındaki tek otorite olarak belirmişlerdir.

Teknik alanlardaki uzmanlaşma ihtiyacı ile, günümüzün ekonomik hayatındaki dinamizm ve ticari hayatın sürat ve şartlarının değişkenliğinin bu tür yapılanmaları zorunlu kıldığı bir gerçektir. Anglo-Sakson ülkelerde ilk örnekleri görülen ve Avrupa ülkelerinde de 25-30 yıllık mazisi olan bu kurulların doğuşundaki temel düşüncenin, siyasi iktidarların ve büyük sermaye gruplarının etkisinden soyutlanmış güçlü otoriteler yaratmak ihtiyacı olduğu söylenebilir.

Bağımsız düzenleyici otoriteler olma iddiasıyla liberalleşmeyi sağlamak üzere Avrupa Birliği ülkelerinde de oluşturulan bu kurulların, ülkemizdeki statüleri de esas itibarıyla sözkonusu özelliklerinden dolayı tartışmaya daima açık bulunmaktadır.

Bu tartışmanın temelinde ise birbirine bağlı iki ayrı sorun bulunmaktadır.

Kurulların doğuşunda etken olan "siyasi iktidar ile büyük sermaye gruplarının baskı ve müdahalelerinden" etkilenmeyecek bir otorite oluşturma düşüncesi, herşeyden evvel siyasi iktidarın belli konulardaki yetki ve görevlerini bu kurullara devretmesini gerekli kılmıştır. Bu yetki ve görevlerin özerk kurullara geçmesi ise bu anlamda merkezi otoritenin sınırlandırılması demektir. Gerçi siyasi iktidarın sınırlandırılması düşüncesi, "sivilleşme" olgusunu -yabancı ülkelerde kullanılan terminoloji sözkonusu olduğunda bu daha çok liberalleşme tabiriyle örtüşmektedir- çağrışırsa da kurullarda teorik olarak da pratik olarak da böyle bir fonksiyon gözlenememektedir.

Çünkü bu kurulların çoğu atanarak göreve gelen kişilerden oluşmaktadır. Seçilmişlerin yani halk tarafından meclise gönderilenlerin ve bu arada pek tabii ki siyasi iktidarın, atanmış kişilerden oluşan bu kurulların karşısında, "teoride" herhangi

bir yaptırım gücü ve müdahalesi söz konusu değildir. Hal böyle olunca da, çoğu zaten ekonomi gibi bir ülke siyasetinin parçası olduğu ya da olması gerektiği tartışmasız olan alanlarda söz sahibi olan bu kurulların yürüttükleri faaliyetlerden, yaptıklarından ya da yapmadıklarından siyasi iktidarların sorumlu tutulmaması şeklinde bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Oysa ki, parlamenter sistemin en önemli özelliklerinden biri, hükümetin yürüttüğü genel siyasetten ve bakanların da emri altındakilerin işlem ve faaliyetlerinden sorumlu tutulabilmesidir. (Anayasa m.112.)

"Teorik" olduğunu ve çelişkili bulduğumuzu yukarıda ifade ettiğimiz bu durum, "pratikte" bir başka sonuç daha doğurmaktadır. Söz konusu kurullar, teknik uzmanlık gerektiren sahaları düzenleme fonksiyonlarının bir gereği olarak, oluşumlarından başlayarak, bürokrasinin belli bazı mevkilerinde görev yapan bürokrat ve teknokratlar arasından çoğu zaman siyaseten seçilmiş ve atanmışlardır. Bu durum da sözkonusu kurulların, yerleşik devlet geleneğinin ya da bir bakıma devlet içinde devlet geleneğinin bir uzantısı olmalarına sebep olmasının yanında, kendilerini seçtiren siyasi iradenin de temsilcisi olmalarına yol açabilir niteliktedir.

Diğer yandan, bu kurullara atanacak olan kişilerin seçiminde, özellikle siyasi iktidarın etkinliğinin de bir uzantısı olarak belli ya da dönemler itibarıyla değişken sermaye gruplarının etkisinin bulunduğu da inkar edilmesi mümkün değildir. İş dünyası kuşkusuz bu kurulların oluşumunda gözardı edilemeyecek ve edilmemesi gereken bir dinamiktir. Ancak bu dinamiğin kapalı kapılar ardında ortaya konulması, kişi bazında ve şeffaf olmayan kampanyalarla yürütülmesi, açık ve ilke bazında savunulması, ortaya konulması gereken sivil toplum geleneğinde yeri olmayan olgulardır. Açıkça ortaya konmadan, ilkelere ilişkin olmayan bu kampanyaların söz konusu kurulların bağımsızlığına gölge düşüreceği muhakkaktır.

Sivilleşmenin tam anlamıyla yerleşmesi, çalışanların ve tüketicilerin de kurul yönetimlerinde temsil edilmelerinin sağlanması ile mümkün olabilecektir.

DÜZENLEYİCİ KURUM

YADA

TELEKOMÜNİKASYON KURULU

Özelleştirme sonrası özel sermayenin tamamen bağımsız bir işletme politikası yürütmemesi gerektiği, bu konuda denetleyici-düzenleyici bir kurumun olacağı özelleştirme savunucularınca sürekli ifade edilmiştir.

Telekomünikasyon sektörünü özelleştiren veya özelleştirmekte olan ülkelerde üç farklı düzenleyici kurul, modeli görülmektedir:

✓ Bağımsız yarı resmi komisyon modeli: ABD'nin kuruluşu olan FCC (Federal Communications Commission) ve Kanada'nın kuruluşu CRTC (Canadian Radio Television and Telecommunications Commission) bu modele örnek olarak gösterebiliriz.

1. Bağımsız Resmi genel Müdürlük modeli: Bu modelin en bilinen örneği İngiltere'deki OFTEL'dir.

2. Bakanlık modeli: Bu model halen Almanya ve Fransa'da uygulanmakta

olup düzenleyicilik rolünü bakanlık ve bağlı kuruluşlar üstlenmektedir.

27.01.2000 tarih ve 4502 sayılı telekomünikasyonun özelleştirilmesine dair kanuna baktığımızda 2. ve 3. model karışımı bir düzenleyici kurulun hedeflendiği söylenebilir.

Dünyada düzenleyici kurumlar ölü doğmuştur.

İngiltere kamuoyu baskısı yüksek, sivil örgütlenmenin gelişmiş olduğu bir ülke olmasına rağmen OFTEL hedeflenen işlevleri gerçekleştirememiştir.

✓ Telekomünikasyon sektöründe faaliyet gösteren firmaların ticari önceliklere kayarak çokuluslu sermaye kuruluşlarının ihtiyaçları doğrultusunda yatırımlar yapmaları sonucunda özelleştirme öncesinde telefon bekleyenlerin sayısı özelleştirme sonrası değişmedi.

Abdullah KAHRAMAN

Haber Sen Ankara Şube Başkanı

✓ Rekabete bağlı olarak fiyatların aşağı çekileceği beklentisi ise hiçbir şekilde gerçekleşmedi.

✓ OFTEL fiyat tarifesini ortalama bir seviyede tutmak için ayarlamalar yaptı. Ancak bu karara rağmen uluslararası aramalar (Uluslararası tekellerin kullandığı hizmetler) OFTEL rakamlarının hayli altına düşerken telefon tesisi yurtiçi ve il içi arama ücretleri ciddi oranda arttı.

✓ İngiltere'de büyük şirketler ve metropol kentlerle kırsal alan arasında öyle ciddi farklar oluştu ki İngiliz halkı bu hizmetleri içeren British Telekom'un bir rakibinin bu fiyatları düşürdüğünü zannetti.

Aynı durum Meksika ve Arjantin'de de yaşanmakta olup düzenleyici kurumlar fiilen ortada gözükmemektedir.

Türkiye'de AKTAŞ örneği özel sermayenin girdiği alanda yasaların işlemediğinin, yasadışılığın en doğal şey olduğunun açık bir örneğidir.

AKTAŞ'ın abonelerinden aldığı harca karşı açılan iptal davası 29.04.1993 tarih ve 1752 sayılı Danıştay kararıyla kazanıldı. AKTAŞ ve TEK kararı temyiz etti. Dava Dairleri Genel Kurulu Ocak 1994'de kararı onaylayarak temyiz istemini reddetti. AKTAŞ bu karardan sonra'da faaliyetlerini sürdürdü.

AKTAŞ gibi küçük bir firmaya Danıştay kararı geçmiyorsa uluslararası dev tekelere hangi babayığıt söz geçirecek?

Özelleştirme gerekçeleri gibi düzenleyici kurum gerekçeleri de masumane görünmektedir: "Serbest piyasa koşulları olmalı, daha liberal piyasalar rekabeti, verimi, karı, kaliteyi artırıcı kurallarla desteklenmelidir." Hem özelleştirme sonuçları, hem

düzenleyici kurum uygulamaları aslında gerekçelerin birer aldatmaca olduğunu ortaya koymaktadır.

Yasal Çerçeve

Şimdi hem düzenleyici kuruma (Telekomünikasyon Kurumu) hem de denetleyici kuruma (Haberleşme Üst Kurulu), çıkan yasa çerçevesinde bir göz atalım.

Daha yasanın 1. Sayfasında madde 1'de bir paragraf var: "Türk Silahlı Kuvvetlerinin her çeşit telekomünikasyon ve komuta-kontrol sistemi, araç, gereç ve şebekeleri ile bedeli TSK tarafından ödenerek işletmeciler tarafından tesis edilen ve edilecek telekomünikasyon ve komuta-kontrol tesisleri ve hizmetleri hakkında bu kanun uygulanamaz."

Bu konuda herşey vatan-millet lehine ise yasa karşısında böyle bir ayırım niye?

Haberleşme Yüksek Kurulu:

Milli güvenlik ve kamu düzeni gerekleri doğrultusunda yönlendirme ve ilgili mercilere bu yönden tavsiyelerde bulunmak üzere bu yasayla Haberleşme Yüksek Kurulu kuruluyor.

Başkan: Başbakan ve görevlendireceği bir Devlet Bakanı.

Üyeler: İçişleri Bakanı, Ulaştırma Bakanı, MGK. Genel Sekreteri, MİT Müsteşarı, Genel Kurmay muhabere ve Elektronik Başkanı. Böyle bir kurul herhalde yerine getirilmeyecek bir tavsiyede bulunmaz.

Telekomünikasyon kurulu:

İlişkili olduğu bakanlık Ulaştırma Bakanlığı. Başkan ve üyeleri Ulaştırma Bakanlığının teklifi, Bakanlar Kurulunun onayı ile atanır.

Başkan: Ulaştırma Bakanının önerdiği iki aday arasından

Telsiz hizmetlerini temsil eden üye: ulaştırma bakanının önerdiği iki aday arasından; **Telekomünikasyon hizmetlerini temsil eden üye:** Ulaştırma bakanının önerdiği iki aday arasından; **Telekomünikasyon sektörünü temsil eden üye:** Telekom hizmeti piyasasında Türkiye çapında faaliyet gösteren ve en az %10 Pazar payı olan özel veya kamu işletmecilerinin göstereceği 1'er aday arasından, (Türk Telekom A.Ş. 2 aday gösterir); **Tüketicileri temsil eden üye:** Sanayi ve Ticaret bakanlığı ile T.O.B.B.'nin göstereceği 2 şer aday arasından atanır.

Tüm atamaları yapan Bakanlar Kurulu'dur.

5 kişilik kurulun bakan dahil 3'ünü Ulaştırma Bakanlığı öneriyor.

Tüketicileri temsil eden üyenin tüketici-lerle bir ilgisi yok.

Ne tüketici örgütlerinin, ne sendika ve derneklerin, ne meslek odalarının ne de diğer demokratik kitle örgütlerinin adı bile geçmiyor.

Statüleri: Ücret ve mali haklar dışında 657 sayılı yasaya bağlı devlet memuru. Beş yıl süre için atanabilirler, süresi bitenler yeniden atanabilir. Dört yıllık yüksek okul mezunu olmak zorunludur.

En az 10 yıl özel veya kamuda çalışmış olmalıdırlar. Hem mesleki hem de telekomünikasyon alanında yeterli bilgi ve deneyime sahip olmalıdır.

Görevleri: Teşkilat şeması oluşturmak, personel ihtiyacını belirlemek, kadro tahsis ve iptalini sağlamak;

Rekabeti teşvik etmek;

Sözleşme hükümlerinin usulüne uygun yürütülüp yürütülmediğini denetlemek;

Standartları tespit etmek, idari ve teknik işlemleri yürütmek, yönetmelikler çıkarmak, uygulamaya ilişkin usul ve esasları belirlemek, vb.

4502 sayılı yasa 23 sayfa. Gerek bu kurumun gerekse 5 kişilik kurulunun ve 100'lerce kişilik kadrosunun görev ve yetkileri uzun uzun anlatılmış.

Bunların tek tek sayıp yorumlama yerine kimi ilginç noktalara vurgu yapalım. Kurumun asıl görevi imtiyaz sözleşmeleri ile ilgili danışmanlık, denetleme yapmak ve en fazla %0.3'lük bir önceki yılın cirosu üzerinden para cezası uygulamak. Yani Ulaştırma Bakanlığının bu konuda hem akıl hocalığını hem de müfettişliğini yapmak.

Kurumun görev ve yetkileri sayılırken anlaşmalarda aleniyet, şeffaflık vb. şeylere vurgu yapılıyor. "İmzalanan ve Kurumda muhafaza edilen tüm ara bağlantı anlaşmaları alenidir. Şu kadar ki, Kurum tarafların ticari sırlarını korumak için gerekli önlemleri alır" deniyor. Yani yapılan anlaşmalardan taraflar dışında kimsenin bilgisi olmayacak, kamuoyu bu konuda yapılan anlaşmaların detayını öğrenemeyecek, belki de bir işletmeci korunurken başka biri aynı olanaklardan yararlanamayacaktır.

%51'i devlette olacak olan Türk Telekom A.Ş.'ye 2003 yılı sonuna kadar özel işletmelere ait yapı kurma zorunluluğu getirilirken aynı özel işletmecilere alt yapı kurma zorunluluğu getirilmiyor.

Yani kar getirmeyen, yoğun yatırım ve bakım hizmetleri gerektiren alanlar kamuya, verdiği hizmetin bedelini belirleme konusunda epeyce serbesti sağlanan

özel sektöre ise gideri düşük karı fazla alanlar.

Kar özel sektöre, feda kamuya, halkada fedakarca hizmet.

Detaylar bir tarafa. 1980'lerin ortalarından beri bu ülke insanlarının 75 yıllık emeğiyle oluşan KİT'lerden karlı olanlar bir bir elden çıkarılıyor. Hangi hükümet gelirse gelsin IMF niyet mektuplarını ve Dünya Bankası direktiflerini yaşama geçiriyor. Devlet bir taraftan ekonomik olarak zayıflatılırken diğer taraftan denetleme-düzenleme-tavsiye görevleriyle donatılıyor.

Geliri düşük bir aile büyüğünün evde sözünün geçmediği günümüzde ekonomik gücü elinden alınan siyasi gücünün varlığından bahsedilebilir mi?

En önemli stratejik alanı uluslararası tekelere devrettikten sonra ne bağımsızlık, ne kalite, ne denetim, ne rekabet, ne verimlilik kalacaktır. İstedığınız kadar yasa çıkarın, düzenleyici kurumlar oluşturun, parası olan düdüğü çalacak, nüfuzu olan kendi yasalarını koyacaktır.

Bu yasayla kamu arazilerini özel sektörün işgali olanaklı hale geliyor, mahkeme yolu açık.

Tahkimin kabulüyle ulusal yargı büyük oranda by-pas edilmedi mi?

Gelişmiş kapitalist ülkelerde, emekçilerin bize göre daha örgütlü olduğu ülkelerde düzenleyici kuruluşlar bir işe yaramazken her türlü oluşumunu IMF isteklerini yerine getirmekle yükümlü hükümetin oluşturduğu Telekomünikasyon Kurumu ve onun kurulu mu işe yarayacak?

Uygulamaları göreceğiz. Korkarım bir musibet bin nasihatten iyi olacak.

Sendikalar ve KESK olarak yıllardır kamuoyunu duyarlı kılmaya, karşı politikalar oluşturmaya çalıştık. Kimi mütevazı adımlar attıysak da özelleştirmeleri engelleyecek bir hat oluşturmadık. Bugün geçte olsa zararın neresinden dönülürse kardır. Ciğeri kaptırdıktan sonra kedi kovalamanın faydası yok.

ELEKTRİK PİYASASI KURULU ÜZERİNE

Cengiz FAYDALI
Genel Başkan
Enerji Yapı Yol Sen

Türkiye’de, 1980’li yıllardan sonra IMF ve Dünya Bankası patentli “istikrar programları” ve “yapısal uyum” politikalarının gelip dayandığı nokta, ülkenin yeraltı ve yerüstü kaynaklarının pervasızca çok uluslu şirketlere sunulmasıdır.

IMF politikaları uygulanan gerek Latin Amerika ülkelerinde gerekse Asya Pasifik ülkelerinde yoksulluk, işsizlik, iç savaşlar artmış, gelir dağılımından uçurumlar oluşmuştur.

1980’li yıllarda adına “küreselleşme” denilen süreç gelişmiş ülkelerin daha zenginleşmesi azgelişmiş ülkelerin daha yoksullaşması biçiminde işlemektedir. Bu döneme damgasını vuran “neo-liberalizm” birçok ülkede gerek ekonomik politikaları gerekse ideolojik argümanları açısından iflas noktasına gelmesine karşın, ülkemizde egemen çevre “neo-liberalizm”i tek seçenek olarak sunma aymazlığını sürdürmektedir.

Küreselleşme sürecinde uygulanan politikalar serbestleştirme, kuralsızlaştırma ve özelleştirme üçlüsü üzerine inşa edilmiştir. Bu politikalara bakıldığında mali ve ticari alanda büyük çapta gerçekleşen serbestleşme, hizmetler sektörünü de içine alarak sürdürülmektedir. Serbestleşme sürecini yoğun

yaşayan ülkelerde yüzyılların mücadelesi sonucu kazanılmış sosyal haklar, sendikal haklar, iş güvencesi, sosyal güvenlik gibi işçi sınıfının kazanımları yok edilmektedir. Hizmetler sektörünün serbestleştirilmesinin önemli bir aracı “özelleştirme” politikalarıdır.

Bu dönemin en çarpıcı özelliği “kamu hizmeti” “kamu yararı” ve “sosyal fayda” kavramı yerine “piyasa malı” “kar” gibi kuramların egemen hale gelmesidir.

Toplumsal yaşamı refah içinde sürdürülmesini sağlayan, sürekli güvenilir ucuz olması gereken hizmetler kamu aracılığıyla yürütülürken, bu alanlar özelleştirilerek piyasa koşullarında yürütülmektedir.

Yine bu dönemde “yeniden yapılanma” ve “reform” söylemi sık sık kullanılmaktadır.

Kamu hizmeti yürüten bir kamu kurumunu ticari faaliyet gösterecek bir şirkete dönüştürme işlemine “yeniden yapılanma”, bu şirketin çok uluslu şirketlere devredilmesini düzenleyen düzenlemelere de “reform” denilmektedir.

IMF ve Dünya Bankası bir kamu kurumunun çok uluslu şirketlere devredilmesi için şu yolları takip etmektedir.

1. Kamu kurumlarının yeniden yapılandırılması için kendisinin yönlendirdiği danışman şirketlere “projeler, raporlar” hazırlanmaktadır.

2. Bu kurumların, ticari şirketlere dönüşmesini kamu yararı yerine kâr esasları üzerinde faaliyet göstermesini sağlamak için “yeniden yapılanma” kredileri verilmektedir.

3. Daha önce kamu hizmeti olarak sunulan, artık piyasa koşullarında sunulacak bu hizmetlerin hukuksal düzenlemeleri yaptırılmaktadır.

4. Bir sonraki aşamada ticari kuruluş haline getirilen şirketin ya satılması ya da işletme hakkının devredilmesi için yeni bir proje hazırlanmaktadır.

5. Artık özel sektöre devredilen bu hizmetlerin denetlenmesini ve düzenlenmesini sağlayacak “kurullar” oluşturulmaktadır.

Artık soyuttan somuta dönebiliriz. Bu süreci elektrik sektörü üzerinde ele aldığımızda;

1. Elektrik enerjisinin üretimi, iletimi ve dağıtımının kamu kuruluşu olan TEK’in özelleştirilmesi için danışman şirkete rapor hazırlanmıştır.

2. TEK’in ticari bir şirket manteliyle faaliyetini sürdürmesi için verilen 5 ayrı yeniden yapılanma kredileriyle (839 milyon \$) Kurum TEAŞ ve TEDAŞ diye iki ayrı Anonim Şirkete dönüştürülmüş; bununla yetinilmemiş yine Dünya Bankası’nın direktifleriyle TEAŞ, İletim A.Ş., Üretim A.Ş. ve Ticari Taahhüt A.Ş. diye üç ayrı şirkete ayrıştırılmıştır.

3. Elektrik enerjisi hizmetlerini yalnızca kamu aracılığıyla yürütülmemesi, özel sektö-

rün de bu alana girmesi için hukuksal düzenlemeler yapılmıştır.

Bu çerçevede 2984, 3096, 3291, 3974 sayılı kanunlar çıkartılmış; Anayasa değiştirilerek “uluslararası tahkim” Anayasa’ya konulmuştur. Avrupa Enerji ilkesi Şartı Meclis’te onaylanmıştır.

4. Elektrik Santralleri ve dağıtım bölgelerinin işletme hakkı devir işlemleri için ihale açılmış ve sonuçlandırılmıştır. Yeni yapılan yatırımlar ise yap-işlet-devret ve yap-işlet modeliyle çok uluslu şirketlere yaptırılmaktadır.

5. Yapılacak son iş te oluşturulacak elektrik piyasasının denetlenmesi ve düzenlenmesi için bir kurul kurulmasıdır. Bu çerçevede Meclis’e “Elektrik Piyasası Yasası” sunulmuş ancak henüz komisyonlarda görüşülmemiştir. Dünya Bankası, Meclis’e güvenmemiş olacak ki bu yasayı da kendisi hazırlamış, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’na sunmuştur.

Basit gibi görünen bu olay, iyi irdelendiğinde ülkemize sömürge ülke muamelesi yapıldığı görülecektir.

Daha önce “uluslararası tahkim” görüşülürken Dünya Enerji Konseyi Genel Sekreteri “eğer kredi istiyorsanız, ulusal egemenlik hakkınızdan biraz ödün vermelisiniz” şeklinde açıklama yapmıştı ve yüzyılın en milliyetçi! Hükümeti “ne demek biraz, siz ne kadar isterseniz egemenlik hakkımız sizin olsun” demiş ve Mecliste büyük bir konsesüsle uluslararası tahkim Anayasa konulmuştu. Şimdi yine Meclis süreci devre dışı bırakılarak Dünya Bankası ofisinde hazırlanan “Elektrik Piyasası Yasası” büyük ihtimalle milliyetçi milletvekillerimiz tarafından tartışmasız bir şekilde kabul edilecektir.

Çeşitli sektörlerin denetlenmesi ve düzenlenmesi için oluşturulan kurulların görev ve yetkilerine gince:

Öncelikle bu kurulların emrine bir fon verilir. Bankacılık sektöründe Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu, elektrik sektöründe "Enerji Fonu" gibi. Bu fon o hizmetin tüketicilerinden alınmaktadır. Fakat büyük meblağları bulan bu fon tüketicilere daha iyi ve kaliteli hizmet sunulması için değil, kötü işletmecilik sonucunda veya hileli bir şekilde batan şirketlerin kurtulmasında kullanılmaktadır. Örneğin geçtiğimiz günlerde devlet tarafından el konulan beş bankanın kurtarılması için Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonunda biriken paranın kullanılacağı açıklanmıştı. Bu fondaki para yetersiz kalacağından Dünya Bankası'ndan kredi alınarak bu batık bankalar kurtarılacak sonra büyük ihtimalle sahiplerine devredilecektir. Yani milyonlarca mudiden toplanan kaynak ve 63 milyon adına borçlanılan krediler birkaç aileye aktarılacaktır.

Bugün bankacılık sektöründe yaşanan bu tablo, yarın aynen elektrik sektöründe de yaşanacaktır. Elektrik tüketicilerinden tahsil edilen "Enerji Fonu"nun Enerji Piyasası Kurulu aracılığıyla bu alanda faaliyet gösteren şirketlere aktarılacağı konusunda hiç kuşku yoktur.

Meclis'e daha önce gönderilen Elektrik Piyasası Yasa tasarısında "Enerji Piyasa Kurulu"nun biri başkan bir başkan vekili olmak üzere 7 üyeden oluşması öngörülmüştür.

Yine aynı tasarıda Bakanlar Kurulu; iki üyeyi Kurul'un, iki üyeyi Bakanlığın, birer üyeyi ise Danıştay, Yargıtay, ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin her bir üyelik için kendi kurumlarından veya dışardan göstereceği ikişer aday arasından seçer ve atar, denilmektedir.

Elektrik Piyasası Kurulu oluşturma mantığında demokratiklik söz konusu değildir. Bu sektörde faaliyet gösteren meslek odaları, sendikalar ve demokratik kitle örgütlerinin temsil edilmeleri bir yana dursun, bu konu-

daki görüşlerin alınmasına bile gerek duyulmamıştır.

Sermayedarlar ve bürokratlar ve politikacılar arasında al gülüm-ver gülüm düzeyinde bir ilişki sürdürülmektedir. Yani 65 milyon insanın verdiği vergiler ve iştirak bedelleriyle oluşturulan bu kurumlar bir avuç çıkar grubuna aktarılırken, halkın iradesi devre dışı bırakıldığı gibi, bu hizmetlerin yürütülmesi konusunda bu irade yine devre dışı bırakılmıştır.

Sözü edilen yasa tasarısında "Elektrik Piyasası Kurulu"nun yetkileri 21.madde de tanımlanmıştır. Bu yetkilerden bir kısmını ele alacak olursak:

⇒ Bu kanun hükümlerinin uygulanması ya da işlevlerini yerine getirmesi için gerekli ya da uygun olan ve tüm tüzel kişilerin uymaları gereken talimatlar ve yönetmelikler çıkarmak ve uygulamak.

⇒ Bu kanunda belirlenen ruhsat ve onayları vermek, ruhsat tadili, temlik, iptali, yenilenmesi ve sair onaylar hakkında karar vermek.

⇒ Elektrik iletim, dağıtım tarifeleri ile dağıtım şirketlerinin tüketici fiyat tarifelerini belirlemek.

⇒ Tahsis edilecek işletme hakkı devir bedeli oranını belirlemek.

⇒ Rekabete geçiş ücret gelirlerin elektrik piyasasında faaliyet gösteren ilgili tüzel kişilere eşit bir şekilde dağıtmak.

Görüldüğü gibi Elektrik Piyasası Kurulu'nun görevleri arasında yeralan en önemli konu elektrik sektöründe rekabet ortamının sağlanmasıdır.

Bilindiği gibi, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı ve bürokratların sıkça dile getirdikleri sav, ülkemizin her yıl elektrik talebinin %8 ora-

nında artmakta olduğu, dolayısıyla her yıl yaklaşık 4 milyar dolarlık yatırım ihtiyacı olduğu, kamunun kaynakları olmadığından, özel sektörün finansman olanaklarından yararlanmak gerektiğidir. İşte bu noktada şu soruları başta Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı ve bürokratlarına sormak gerekiyor:

a) Eğer tüketimi karşılayacak üretim gücü yoksa (ki bu doğru değildir) rekabeti nasıl sağlayacaksınız?

b) Gerek üretim gerekse dağıtım birimleri olsun her bölge/santral bir şirkete devredildiğine göre, karşısında faaliyeti bulunmayan şirketlerle mi rekabet ortamı sağlanacaktır? (Bu kamu tekeli yerine özel tekel yaratmak değil midir)?

c) Elektrik dağıtımında rekabet ortamı için her tüketiciye alternatif dağıtım şebekeleri götürülmesi gerekir. Tüketici evine tek tercihli priz götürmek olanaklarına sahip değilken, nasıl evlere birden fazla priz götürülecek ve rekabet ortamı sağlanacaktır.

d) Yoksa bütün bunlar kamu mallarını bir avuç çıkar grubunun sermaye portföyüne aktarmak için uydurulan masal mıdır?

Bu sorulara nasıl yanıt verilecek bilemiyoruz ama Elektrik Piyasası Kurulu'nda bu kaynak transferinin ilke ve yöntemlerini belirlemek üzere oluşturulan bir yapı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Adına ne denirse densin bütün bu yapılanlar ülke kaynaklarının talan edilmesine, yağmalanmasına, sömürgeleşme sürecinin hızlandırılmasına hizmet etmektedir.

SAYIŞTAY DENETİMİNİN KAPSAMINI GENİŞLETMEK ULUSAL EGEMENLİĞİN GEREĞİDİR

Safiye KAYA
Sayıştay Uzman Denetçisi

Bilindiği gibi demokratik sistemlerin temel organı olan parlamentolar, halkın vergiler ve devlet harcamaları konusunda mutlak hükümdarlara karşı sürdürdüğü mücadelenin sonucunda kurulmuştur. Zaman içerisinde devlet gelirlerini toplama ve harcamalarını gerçekleştirme yetkisi, başka bir deyişle "bütçe hakkı" bütünüyle parlamentolara tanınmış ve günümüzde artık bu hak, parlamentoların halk adına egemenliği kullanırken en önemli dayanağı durumuna gelmiştir.

"Bütçe hakkı" parlamentolara, yürütme organına gelirleri toplama ve harcama iznini verme yetkisinin yanısıra, verdiği iznin nasıl kullanıldığını inceleme ve denetleme yetkisini de tanır. Ancak parlamentoların yapısal özellikleri nedeniyle bu yetkisini bizzat kullanmaları mümkün olmadığından, kendileri adına denetim yapan bağımsız ve uzmanlardan oluşan bir kuruluşa ihtiyacı vardır. İşte ülkemizde Sayıştay olarak adlandırılan yüksek denetim kurumlarının varoluş nedeni budur ve sözkonusu kurumların faaliyetlerinin etkinliği ile "parlamento egemenliğinin

sağlanması" ve "hesap verme sorumluluğu"nun yerine getirilmesi arasında sıkı bir ilişki vardır.

Burada sözü edilen "hesap verme sorumluluğu" çok önemli bir kavramdır. Çünkü:

- ✓ Parlamentonun vatandaşlara karşı siyasi hesap verme sorumluluğu,
- ✓ Yürütmenin parlamentoya karşı mali hesap verme sorumluluğu,
- ✓ Bürokrasinin yürütmeye karşı idari hesap verme sorumluluğu,

olmak üzere değişik düzeylerde gerçekleştirilen hesap verme sorumluluğunun etkili şekilde yerine getirilmesi, yönetimde açıklık ve şeffaflığın ön koşuludur.

Sayıştaylar; parlamento adına ve bağımsız şekilde kamu faaliyetlerinin denetimini yapmak, denetim sonuçlarını parlamentoya rapor etmek suretiyle, yukarıda açıklanan hesap verme sorumluluklarının yerine getirilmesine, devlet yönetiminde

açıklık ve şeffaflığın egemen kılınmasına katkıda bulunur. Çünkü Sayıştay raporları, parlamentolara, kamu kurum ve kuruluşlarının kaynaklarını ne ölçüde verimli, etkin ve tutumlu kullandıkları konusunda nesnel bilgi ve öneriler sağlayan temel araçlardan birisidir. Bu nedenle demokratik ülke yüksek denetim kurumlarının vizyon ve misyon tanımlarında, sözkonusu kurumlarla parlamento ilişkilerinin geliştirilmesine özel önem atfedildiği görülmektedir.

Ancak ülkemiz Sayıştayının kendisinden beklenen bu görevleri yerine getirebilmek açısından yeterli olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Bu durumun, kuşkusuz kurumun iç şartlarından kaynaklanan nedenleri olduğu gibi, kurum dışı nedenleri de vardır

Bunların başında Sayıştay'ın 1996 yılına kadar kurum içinde sonuçlandırılan "hukuka uygunluk" denetimini yapması nedeniyle raporlama faaliyetlerinin cılız kalmasına bağlı olarak TBMM'yle ilişkilerinin gelişmemesi sayılabilir. Ancak, bu sorunun, belirtilen yılda yapılan yasa değişikliği ile Sayışta'ya, hukuka uygunluk denetiminin yanısıra, kamu hizmetlerinin görülmesi sırasında "verimlilik, etkinlik, tutumluluk" ilkelerine uyulmasını denetleme yetkisinin verilmesinin sonucunda TBMM'ne yönelik raporlama faaliyetlerinin artmasıyla aşılması beklenebilir.

Fakat, TBMM'nin egemenliğini sağlayarak vatandaşlardan vergi ve benzeri yollarla toplanan kamu fonlarının hukuka, verimlilik, etkinlik ve tutumluluk ilkelerine uygun harcanmasını denetlemenin, başka bir deyişle, çağdaş sayıştay denetiminin önündeki asıl ve giderek büyüyen tehlike, bu denetimin nesnel tabanını daraltma çabalarıdır. Dikkatle izlenmesi gereken bu çabaları iki ana başlık altında toplamak mümkün olabilir:

1-) Mali sistemimizdeki bütünlüğün bozularak, kamu fonlarının önemli bir kısmının bütçe dışına kaydırılması suretiyle Sayıştay denetiminden kaçırılması

Günümüzde mali sistemimiz çok parçalı bir yapı arz etmektedir. Kamu hizmetlerinin önemli bir kısmı, gerçek sayıları hiçbir kamu mercii tarafından bilinmeyen fonlar, vakıflar, vakıf şirketleri, dernekler, sosyal tesisler, kantinler, belediye ve özel idare iktisadi teşekkülleri eliyle görülmektedir. Sözü edilen kurumların tasarrufunda bulunan kamu fonları azımsanmayacak ölçüdedir ve giderek mali sistemin asli unsurları haline geldiğini söylemek abartma olmayacaktır. Sayıştay veya benzeri bir dış denetim kurumunun denetimine tabi olmadığı gibi, önemli bir kısmının düzgün bir iç kontrol sistemi dahi bulunmayan bu kurumların mali tasarruflarının her türlü hata, savurganlık, yolsuzluk ve suiistimale açık olduğunu söylemek yine abartma olmayacaktır. Böylesine denetim dışı ve parçalı mali yapının hiçbir düzeyde hesap verme sorumluluğunun gerçekleştirilmesine müsait olmadığı da açıktır. Bu nedenle vakit geçirilmeden mali sistemimizdeki bütünlüğün, günümüzün değişen ihtiyaç ve koşullarına uygun şekilde yeniden tesis edilmesi ve çağdaş sayıştay denetimine izin veren bir yapıya kavuşturulması gereklidir.

2-) Denetim faaliyetlerini üst kurullar eliyle yürütme eğilimi

Sayıştay'ın denetim alanına sınırlama getirme çabalarının bir diğeri ise, son yıllarda devlet örgüt ve fonksiyonlarında öngörülen yeniden yapılanma ve liberalleşme politikaları çerçevesinde, denetime "mesafeli" bakışın etkisiyle yeni sistemin gereği politikaları çerçevesinde, denetime "mesafeli" bakışın etkisiyle yeni sistemin gereği olarak oluşturulan kurumların

eylem ve tasarruflarının ya da denetimin dışına çıkarılması ya da denetimin oluşturulan üst kurullar eliyle yürütülmesidir. Bu bakış açısı, denetim faaliyetlerini doğal akışın, gelişmenin, ilerlemenin önünde bir engel olarak algılar; denetimin tamamen kaldırılmasını, bunun mümkün olmadığı durumlarda asgari düzeyde sürdürülmesini önerir. Anayasal olarak Sayıştay'ın görevi olan istisnasız bütün kamu kaynaklarını TBMM adına denetleme yetkisinin, bir kısmının, daha alt düzeydeki kurumlara devretme çabası bu anlayışın ürünüdür. Bu anlayışın hayata geçirilmesi ile, bir yandan TBMM'nin egemenlik alanı daralıp yürütme güçlenirken, diğer yandan yürütmenin TBMM'ne karşı hesap verme sorumluluğunun yerine getirilmesi için gerekli mekanizma ortadan kaldırılmış olmaktadır. Sonuç ise devlet yönetiminde açıklık ve şeffaflığın zedelenmesidir.

Aslında, Sayıştay denetimi hakkındaki gerçek, düşünüldüğü gibi değildir. Sayıştay, elbette, kamu kaynaklarının hukuka uygun şekilde ve verimlilik, etkinlik, tutumluluk ilkeleri gereğince toplanmasının ve harcanmasının denetimini yapacaktır. Çünkü bu görevin en üst düzeyde yerine getirilmesi, Türkiye gibi kaynakları kıt ama ihtiyaçları çok ve acil olan ülkelerde yaşamsal önemdedir. Ancak çağdaş Sayıştay denetimi, bu nihai hedefini, yukarıda sayılan ilkeler çerçevesinde, denetlenen kurumlarda mevcut önemli sistem ve kontrollerin zaaflarını ve güçlü noktalarını

tespit etmek, zaafların nedenlerini araştırmak, sonuçlar çıkarmak ve bunlara ilişkin önerilerde bulunmak suretiyle gerçekleştirir. Aynı şekilde kamu program ya da prosedürlerinin sonuçlarındaki yetersizlikleri belirleyip, bu yetersizliklerin nedeni olabilecek işlem ve faaliyetleri de ortaya koyar. Görüldüğü gibi, çağdaş sayıştay denetimi, gelişmenin, ilerlemenin, iş yapmanın önünde bir engel değil, tersine kurumların, programların performansının geliştirilmesine katkıda bulunan bir faaliyettir.

Buraya kadar söylenenlerden çıkan sonuç şudur: Demokrasilerin vazgeçilmez kurumları olan parlamentoların, halk adına egemenlik hakkı kullanma araçlarından birisi; bütçe yoluyla kamu gelirlerini toplamak ve harcamak için yürütmeye izin vermek ve bu iznin nasıl kullanıldığını, kendi adına denetim yapan bağımsız uzman kuruluşlar olan sayıştayların denetimleri sonucunda ürettiği raporlar vasıtasıyla kontrol etmektir. Bu bağlamda Sayıştay'ın denetim alanına getirilen her sınırlama, TBMM'nin egemenlik alanına getirilen sınırlama anlamını taşımaktadır.

O halde yapılması gereken açıktır: Zaten Anayasal gereklilik olan, kamu kaynakları üzerinde tasarrufta bulunan tüm kurumların **istisnasız** olarak Sayıştay denetimine tabi tutmak ve ancak bu şekilde her düzeyde yerine getirilmesi mümkün olabilen hesap verme sorumluluğu ile devlet yönetiminde açıklık ve şeffaflığın egemen kılınmasına katkıda bulunmaktadır.

OKNOS : BASIN EMEKÇİLERİ

TÜRKİYE'DE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ VE GAZETECİLERİN ÇALIŞMA KOŞULLARI

Kemal Ahmet
Gazeteci-Edebiyatçı
(1904 - 1934)

Behçet Necatigil'in deyişiyle, "emeği değerlendirmeyen gazete dişillerine yağ olmayıp kum olduğu için, otuz yaşında yoksulluktan, veremden ölmüş, yetenekli bir edebiyatçı idi."

Ziya SONAY
Genel Başkan
Türkiye Gazeteciler Sendikası

3 Mayıs Dünya Basın Özgürlüğü Günü, bu yıl, Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (FIJ) tarafından "gazetecilerin siyasi iktidarlara ve medya sahiplerine karşı bağımsızlığı" konusuna odaklandı.

Çünkü günümüzde artık siyasi iktidarların yanı sıra bizzat medya sahipleri de basın özgürlüğü üzerinde önemli bir tehdit olarak görülmektedir.

Teknolojik gelişmeler, dünyanın herhangi bir yerindeki siyasi iktidarların, insan hak ve özgürlükleri üzerinde şiddete dayalı baskı uygulamalarının gözlerden saklanması olanaksız kılmaktadır.

Ancak, FIJ'in çeşitli raporlarında da işaret edildiği üzere, yeni ve fakat zor farkedilen bir başka tehdit bütün dünyada yaygınlaşmaktadır. Bu tehdit, sermaye sahiplerinin medyaya girmesi, medya birleşmeleri, tekelleşme ve bunların neticesinde gazetecilik meslek ilkelerini uygulanamaz hale GETİREN ticari baskılardır.

FIJ'in 1998 yılında toplanan Genel Kurulu'nda; medyada serbest pazar ilkelerinin egemen olması gerektiğine inanan siyasetçi, yayıncı ve medya kuruluşlarının uyarılması kararlaştırılarak; böyle bir durumun, demokrasiyi ve gazetecilik mesleğini baltalayacağı vurgulanmıştır.

Bu zamana kadar ekonomik güç sahibi olmak politik güç sahibi olmakla eşdeğer görülürdü. Ancak medya gücü, politik gücün de kat kat üzerinde bir gücü ifade etmektedir. Öyle ki, medya sahipleri, iletişim teknolojisinde manipülasyonlar yapabilmektedir. Bu güç sayesinde, medya sahipleri, sadece basın özgürlüğü üzerinde değil, adeta siyasi iktidarlar üzerinde de büyük bir tehdit haline gelmiştir.

Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın da üyesi olduğu Uluslararası Gazeteciler Federasyonu, medyanın ulaştığı bu büyük güce dikkati çekmek amacıyla 21'inci yüzyılın ilk "Dünya Basın Özgürlüğü Günü" bu konuya atfetmiştir.

Ülkemizde yaşanan benzeri gelişmeleri Türk kamuoyunun gündemine getirmek amacıyla da, TGS olarak, 3 Mayıs Dünya Basın Özgürlüğü Günü'nde bir panel düzenlemeyi uygun gördük. Bu PANELDEN ÖNCE DE, YAKLAŞIK 1000 gazeteciye mektup ve e-mail göndererek, "gazetecilerin siyasi iktidarlardan ve medya sahiplerinden bağımsızlığını" vurgulayan mücadele örneklerini birer yazıyla göndermelerini istedik.

Önümüzdeki dönemde de sürdüreceğimiz bu kampanyayla amacımız, gazetecilerin öncelikle medya sahiplerine karşı bağımsızlık mücadelesi verilmesi gerektiğini de düşünmelerini sağlamaktır.

Şimdi, ülkemizde basın özgürlüğüne olumsuz etkileri bakımından medyanın içinde bulunduğu durumu ve gazetecile-

rin çalışma koşullarını özetlemek istiyorum.

Öncelikle şunu söylemeliyim ki, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın, "kayıt dışı" işçilikle mücadele başlattığı bir dönemde, sigortasız ve kaçak işçiliğin en yaygın olduğu sektörlerden birisi gazetecilik işkoludur.

Gazeteciler, yıllarca "stajyer gazeteci" adı altında kadrosuz ve sigortasız çalıştırılmaktadır. TGS olarak, 1995 yılında yaptığımız bir anketin sonuçlarına göre gazetecilerin yüzde 70'i, değişen sürelerde sigortasız olarak çalıştırılmaktadır. Günümüzde, gazetecilik mesleğinin ilk yıllarında sigortasız çalıştırılanların oranının yüzde 80-90'lardan daha aşağı olmadığı kanaatindeyiz. Ayrıca sigortasız çalıştırma süreleri, 1 yıldan 5 yıla kadar da uzamaktadır.

İkinci olarak, yine buna paralel bir başka soruna dikkatinizi çekmek istiyorum. Kaçak işçilik dönemini tamamlayan gazeteci, bu kez işveren tarafından asgari ücret üzerinden bordrolu gösterilmektedir. Yani bu yöntemle SSK primi ve gelir vergisi eksik ödenmektedir. Gazetecinin gerçek ücreti ise "telif ücreti" adı altında ayrı bir taşeron şirket üzerinden verilmektedir.

Medya işverenlerinin geliştirdiği en son yöntem, gazetecilerle iki ayrı şirket adına iki ayrı sözleşme imzalamaktır. Bunlardan biri, asgari ücret üzerinden ve 212 Sayılı Yasa hükümlerine uygun "hizmet akdi"dir. İkincisi ise "serbest gazeteci" sözleşmesidir. İşverenler, serbest gazeteci adı altında çalıştırdığı personele "telif" ücreti vermektedir. Serbest gazetecilik uygulaması kanunlarımızda herhangi bir düzenlemeye tabi değildir. Gazete işverenleri, bu tür çifte sözleşmelerle kanun dışı uygulamalara girmektedirler.

Kaynağını, Gelir Vergisi Kanunu'ndan alan "telif" uygulaması ise aslında yazarlar, sanatçılar ve bilim adamlarının fikri çalışmalarının karşılığında ödenecek paraların cüzi miktarlarda vergilendirilmesini amaçlamaktadır.

İşte, bu düşük vergilendirme avantajı, gazetecilik işkolunda suiistimal edilmektedir. Günlük mesaisini bir gazeteye, televizyona ya da radyoya veren bir gazeteciye "telif" adı altında ücret ödemek, böylece vergiden kaçırarak, yasanın kötüye kullanılmasından başka bir şey değildir.

Son zamanlarda bazı medya işverenleri gazetecilerden bir de zorla "taahhütname" almaya başlamışlardır. Bu taahhütnamelerde, "212 sayılı yasaya tabi olarak çalıştırılmam karşılığında en az 3 yıl işverenden ayrılmayacağımı, ayrılmam halinde maaşımın 5 katı tazminat ödeyeceğimi taahhüt ederim" gibi ortaçağ zihniyetini yansıtan ifadeler yer almaktadır. Böyle bir uygulamayı, böylesine gerici bir zihniyeti esefle kınıyorum.

Artık bıçak kemiğe dayanmıştır. Gazetecilik işkolundaki bu yasadışı uygulamalara, bu köleci yaklaşımlara son vermenizi, medya işverenlerinden gelecek her türlü baskıya rağmen gerekli yasal düzenlemeleri bir an önce yapmanızı sizden talep ediyoruz.

Gazetecilik işkolundaki bir başka yaygın uygulama ise taşeronluktur. Medya sahipleri; matbaa, teknik, paketlenme, reklam ve taşıt servislerini ayrı birer şirkete dönüştürmekle başlattığı taşeronlaştırma uygulamasını yazı işlerine de teşmil ettirmiştir. Artık bir gazetenin yazar, çizer, muhabir ve foto muhabirleri, tek bir şirket bünyesinde değil 8-10 ayrı şirketin elemanı gibi gözükmemektedirler. Bu sayede, işveren, tek bir gazetenin çıkarılması için gerekli gazeteci kadrosuyla birden

fazla gazete ve dergi yayımlayabilmektedir. Böylece işveren tek bir ücret karşılığında daha fazla kazanç elde etme hevesindedir.

Gazete, radyo ve televizyonlardaki bu çarpık uygulamaları ortadan kaldıracığı düşüncesiyle, Türkiye Gazeteciler Sendikası olarak hazırladığımız bir yasa tasarısı önerisini daha önce siyasi partilerimizin grup başkan vekilliklerine sunmuştuk.

Bu önerimizde, gazetelerde tirajlarına göre, radyo ve televizyonlarda ise ulusal, bölgesel ve yerel olmalarına göre belirlenecek "asgari ve zorunlu kadro" çalıştırılması öngörülmektedir,

Böylece, hem gazetecilik işkolunda istihdamın genişleyeceğini, kaçak işçiliğin büyük ölçüde azalacağını, yazı işlerinin taşeron şirketlere bölünmesi uygulamasının ortadan kalkacağını, kupon gazeteciliği/fotokopi gazeteciliği gibi meslek ilkerini rencide eden uygulamaların sona ereceğini düşünüyoruz. Bu önerimizin yasalaşması için gayret ve desteklerinizi bekliyoruz.

Bunların dışında, tüm çalışanlar gibi gazetecilerin de iş güvencesi ve sendikalaşma hakkı bulunmamaktadır. Sendika üyesi olan veya bir parça haklarını savunmaya çalışan bir gazeteci hiç tereddütsüz işten atılmaktadır. Medyada, dolar üzerinden astronomik ücretler alan, sırça köşklerde oturan gazeteci sayısı elle sayılabilecek kadardır. Bunların dışındaki gazeteciler, birçok haklardan ve maddi imkanlardan yoksundurlar.

Gazetecilerin, iş güvencesi ve sendikalaşma hakkının bulunmaması, onun mesleğini özgürce yapabilmesinin önünde de çok önemli bir engeldir. Gazetecilerin, çalışma ortamının da dezavantajları dolaşısıyla, medya sahiplerinin kendi çıkarları

doğrultusunda manipolasyona açık habercilik baskısına direnebilmesi için, iş güvencesi ve sendikal haklarının mutlaka sağlanması gerekmektedir.

Bu nedenle, gazeteci kökenli bir bakan olarak, sizden, özellikle ve öncelikle gazetecilere iş güvencesi sağlayacak yasal bir düzenleme getirmenizi istiyoruz. Bu, basın özgürlüğü ve demokratikleşme çabalarının başarıya ulaşması için de önemli bir adım olacaktır.

Basın meslek ilkelerini gözetken, kişilik haklarına saygılı, doğru ve dürüst habercilik; tehdit ve şantaj içermeyen, kişisel çıkarlara hizmet etmeyen bir yayıncılık; elbette her şeyden önce birey olarak gazetecilerin vicdanları ve sorumluluk duygularıyla ilgilidir.

Ancak, gazetecilik işkolundaki çalışma koşulları ile medya sahiplerinin bu alandaki sorumluluğu da hiçbir biçimde gözardı edilmemelidir.

O nedenle, TGS olarak;

- Asgari ve zorunlu kadro tasarısının bir an evvel yasalaştırılmasını istiyoruz.
- Gazetecilik işkolundaki çalışma koşullarının iyileştirilmesini talep ediyoruz.
- Stajyer gazeteci adı altında kaçak işçi çalıştırılmasının önlenmesini bekliyoruz.
- Telif ücreti uygulamasının sulistimale son verilmesini istiyoruz.

NOT: 3 Mayıs 2000 tarihinde düzenlenen "Dünya Basın Özgürlüğü Günü" panelinde TGS Genel Başkanı Ziya SONAY'ın yaptığı konuşmadır.

- Gazetecilerin özel yasası olan 212 Sayılı Yasa'nın içeriğini boşaltacak fiili uygulamaların önüne geçilmesini talep ediyoruz.

- Gazetecilik işkolunda, medya sahiplerinin lehine değil, çalışan gazetecilerin lehine yasal düzenlemeler yapılmasını istiyoruz

- Bu çerçevede, RTÜK Yasası'nın 29'uncu maddesinde yer alan "medya işverenlerinin devlet ihalelerine girmesini yasaklayan" hükmün aynen korunmasını talep ediyoruz.

OKNOS : EĞİTİM

NORM KADRO YÖNETMELİĞİ MEB VE YANLIŞTA ISRAR...

Eğitimin en önemli sorunlarından biri öğretmen sorunudur. Bu sorun, öğretmensiz okullar, boş geçen dersler, yetersizlik, atamada kayırmacılık sürgün meslekten kaçış biçiminde eğitim sürecimize yansıyor. MEB tarafından zaman zaman gündeme getirilen çözüm girişimleri de bırakın çözüm olmayı, karşımıza yeni sorunlar çıkarıyor. Bakanlığa egemen yönetim anlayışı, sorunlara bütünlüklü ve çözücü yaklaşımdan uzaktır.

Öğretmen sorunu, öğretmenin yeterli sayıda nitelikli olarak yetiştirilmesi, adil ve dengeli bir dağıtım düzenlemesi ve öğretmenlerin konumlarının ekonomik ve mesleki olarak güçlendirilmesi olgularıyla birlikte ele alınmadığı içindir ki "dengesiz öğretmen dağılımına son verme", "derslerin boş geçmesini önleme" iddiasıyla çıkarılan NKY de bütünlükten yoksun olduğu için sözkonusu sorunları ortadan kaldırmayacaktır.

Kemal ÜNAL
Genel Sekreter
EĞİTİM-SEN

Bakanlık Norm Kadro Yönetmeliğini (NKY) hazırlarken demokratik katılım süreçlerini işletmemiştir. Oysa demokrasiyi, katılımı benimsenmiş ülkeler bu tür konularda sorunu yaşayan tarafların ve temsil edildiği örgütlerin görüş ve önerilerini alırlar.

Bugün ülkemizde öğretmen yetersizliği yanında yıllardan beri uygulanan yanlış atama-tayin ve nakil politikaları sonucu belirli bölgelerde, illerde ve ilçelerde öğretmen yoğunlaşması da yaratılmıştır.

Öğretmen yetersizliği vekil öğretmenlik, sözleşmeli öğretmenlik gibi yanlış yöntemlerle çözülemez. Sorunun çözümünün gereksinime göre planlı bir öğretmen yetiştirme politikasından geçtiği açıktır.

Dengesiz öğretmen dağılımının ise öncelikle kamuoyunun "torpil" dediği kayırmacılığı ortadan kaldıracak adil bir atama

ve nakil uygulamasından, karar ve denetim süreçlerine sendikaları dahil etmekten geçtiği gerçeği artık kabul edilmelidir.

Eğitim emekçileri olarak yıllardır, hiçbir okulun, hiçbir sınıfın öğretmensiz kalmamasını istedik. Bütün öğrencilerin eğitim hakkını en iyi biçimde kullanması gerektiğini sınıf mevcutlarının çağdaş ölçütlere göre ayarlanması gerektiğini her fırsatta dile getirdik. Bu yaklaşımımızı sürdürüceğiz.

Bizim önemseydiğimiz ve karşı çıktığımız, çok kötü koşullarda, ciddi ekonomik-sosyal sıkıntılar içerisinde büyük özverilerle görev yapan öğretmenleri, dengesiz dağılım ve yığılmanın sorumlularıymış gibi göstererek, adeta onları cezalandırma olarak algılanabilecek uygulamalardır.

Bu yönetmelik yasal dayanağı ile çelişmektedir

3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilatı ve Görevleri Hakkında Kanun'un 4359 sayılı yasa ile değişik 62. maddesi, norm kadro yönetmeliğin yasal dayanağıdır. 3797 sayılı yasanın değişik 62. maddesine göre, "Milli Eğitim Bakanlığına tahsis edilmiş serbest kadrolar; Milli Eğitim Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Devlet Personel Başkanlığınca birlikte hazırlanacak, norm kadro sayılarının tespit edildiği yönetmeliğe uygun olarak merkez ve taşra birimleri, öğretmen kadroları ise branşlar bazında okul ve kurumlar itibarıyla dağıtılır" demektedir. Oysa, NKY, salt "... örgün ve yaygın eğitim kurumları ile diğer eğitim kurumlarını..." içermekte, merkez ve taşra birimlerini kapsam dışına bırakmaktadır.

Yönetmelik 439 Sayılı Yasaya Aykırıdır.

NKY, haftada 30 saati geçmeyen Türkçe, Matematik Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Yabancı Dil, İş Eğitimi ve Müzik derslerinin her biri için bir norm kadro verilmesini öngörmektedir. Bu durum, bir dal öğretmenini, haftada en çok 21 saat derse girmekle yükümlü kılan 439 sayılı yasa ile çelişmektedir.

Belli ki Bakanlık, yasanın dediğini değil, kendi bildiğini yapmıştır.

Okulların norm kadroları belirlenirken yanlış yapılmıştır

Okulların öğretmen, müdür, müdür yardımcısı, rehberlik uzmanı kadrosu belirlenmesinde baz alınan öğrenci sayısı, sınıf sayısı, öğretmenin zorunlu gireceği ders sayısı gibi ölçütler okullarımızın ve öğretmenlerimizin durumlarıyla çakışmaktadır.

Norm Kadro Yönetmeliği, ilköğretim okullarında müdür yardımcısı sayısını üç ile, ortaöğretimde dört ile sınırlandırmaktadır. Kriter olarak belirlenen öğrenci sayıları çağdaş standartlara uygun görünmektedir. Ancak burada gözden kaçırılan, gelişmiş ülkelerde öğrenci işleri ile ilgili takip, karne, yoklama, devam-devamsızlık gibi kırtasiye işlerini eğitilmiş sekreterlikler yaparken, bu işleri ülkemizde müdür yardımcısı olarak istihdam edilen öğretmenler yapmaktadır.

Okulda eğitim ve öğretimin başarısını yükseltmek ve okulun vizyonunu geliştirmek için çaba harcaması gereken müdür ve müdür yardımcısı büro elemanı gibi çalışmaktadırlar. Norm Kadro Yönet-

meliğinde de 20-25 sınıfa bir müdür yardımcılığı kadrosu verilerek onların büro elemanı gibi çalışmayı sürdürmeleri istenmektedir.

Yönetici kadrolarında ölçüt yok!

NKY, müdür yardımcısı norm kadrosu sayısının belirlenmesinde ölçüt olarak kullanılan öğrenci sayısını, değişik dereceli okullar için ayrı ayrı belirlemiştir. "ölçüt"lerdeki bu değişikliklerin mantığını anlamak güçtür. Sözgelimi, öğrenci sayısı 800 olan bir ilköğretim okulunda bir, ortaöğretim okulunda iki müdür yardımcısı norm kadrosu olacaktır. Varsayalım ki ilköğretim okullarını yönetmek daha kolaydır, o nedenle ilk 800 öğrenciye bir müdür yardımcısı yeter. O zaman aynı durum ikinci müdür yardımcısı için de düşünülmelidir. Başka bir söyleyişle ikinci müdür yardımcısı başına düşen öğrenci sayısı da ilköğretim okullarında (ortaöğretim okullarından) daha çok olmalıdır. Oysa, ikinci müdür yardımcısı başına düşen en çok öğrenci sayısı; ilköğretim okullarında 700, ortaöğretim okullarında 900'dür. Bu olgu, müdür yardımcısı için norm kadro sayısı belirlemişken şu varsayımdan yola çıkıldığını düşündürmektedir: ilköğretim okullarında ilk 800, ortaöğretim okullarında da 600'den sonra gelen 900 öğrencinin yönetimi daha kolaydır.

Bu sayılar, kimi okullardaki beklenmedik öğrenci artışları karşısında yetersiz kalacaktır. Öte yandan, 1501 öğrencisi olan bir ilköğretim okulu ile 5000 öğrencisi olan bir başka ilköğretim okuluna aynı sayıda (üç) müdür yardımcısı norm kadrosu vermenin mantığı yoktur. Tıpkı bunun gibi 2001 öğrencisi olan bir lise ile bunun iki katı (4002) öğrencisi olan başka bir

liseye eşit sayıda müdür yardımcısı atanması, farklı bir gerekçeyle dayandırılmaz.

Rehberlik önemsenmiyor

Okullarımızda öğrenciyi tanımaya ve yönlendirmeye olanak tanıyacak ortamlar yoktur. "Öğrenci kişilik hizmetleri" kurumsal olarak kavranmış değildir. Öğrencilere katı disiplin anlayışı içinde yaklaşılmakta, sorunlarını çözme yeteneklerini ortaya çıkarmada yardımcı olunamamaktadır. Bu yönetmelik ilköğretimin bütünlüğünü bozarak ilk beş sınıfa rehber öğretmen kadrosu vermemiştir. Oysa, rehberlik hizmetlerinin birinci sınıftan başlayarak verilmesi kişilik gelişimi ve öğrencinin kendini gerçekleştirme bakımından oldukça önemlidir. Rehber öğretmen norm belirlenmesi yetersizdir. Dolayısıyla da okullarda rehberlik hizmetleri kurumsallaşmalı ve yeterli rehber öğretmen verilmelidir.

Sınıf mevcutları...

NKY ilköğretim okullarının sınıflarındaki öğrenci sayısının 10'dan az, 30'dan çok olmasını yasaklamaktadır. Sınıflardaki öğrenci sayısının 30 ile sınırlandırılması önemli ve ileri düzeyde bir hedef olarak görülebilir. Ancak ne yazık ki, bunun gerçekleşmesini sağlayacak planlı ve bilinçli bir öğretmen yetiştirme politikası ortada yoktur.

Bunun yanında, NKY'nin geçici 2. Maddesi ile "gerekli şartlar oluşuncaya kadar" birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılan bir derslikli ilköğretim okullarında, öğrenci sayısının üst sınırı, 40 olarak belirlenmiştir. Başka biçimde anlatmak gerekirse; NKY'nin 10. maddesi ile sağlanan kaza-

nımdan, ilk beş sınıfı bir arada barındıran dersliklerin öğrencileri yararlanamayacaktır. Böyle bir geçici düzenlemeye neden gerek görüldüğü belli değildir. Çünkü, çarpık kentleşme ile birlikte gerçekleşen köylerin boşaltılması olgusu, tek derslikli bir okulun öğrenci sayısının 40'a ulaşmasını büyük ölçüde engellemektedir. Taşımali eğitimin yanında köylerin boşaltılmasındaki hız "kırk öğrencisi bulunan tek derslikli okul"ları yaşamın gerçekleri arasından silip atmıştır. Bakanlığın bu gerçeğin ayırında olmadığı düşünülemez. Öyle ise, belki hiç karşılaşılmayacak bir okul türü için dersliklerde bulunması gereken öğrenci sayısının üst sınırını 30'dan 40'a yükseltmenin kapısını açmak, pek anlamlı değildir.

İki şanssızlık bir arada...

Bu tür okulların az olmadığı varsayılabilir bile beş sınıflı tek derslikte bulunabilecek öğrenci sayısını çoğaltmak, eğitimde fırsat ve olanak eşitliği ilkesi ile çelişir. Bir öğrenci için beş sınıfın bir araya geldiği dersliklerde bulunmak, başlı başına bir şanssızlıktır. Kalabalık sınıflarda öğrenim görmek ise ayrı bir şanssızlık. Kimi öğrencilerin bu iki şanssızlığı bir arada yaşamak zorunda bırakılmaları sonucu doğuran düzenlemelerin haklılığı savunulamaz. Bu tür düzenlemeler eğitim fırsatları ile olanaklarının herkese eşit sunulmadığının kanıtıdır. Sosyal ve psikolojik nedenlerle taşımali eğitim hizmetinden yararlanamamış olmak fırsat ve olanak eşitliğinden yararlanmanın engeli sayılamaz. Bakanlık, beş sınıfın bir arada bulunduğu tek dersliklerdeki öğrenci sayısının 40'a yükselmesine olanak tanıyan yönetmelik hükmünün sosyal ve psikolojik nedenlerle taşımali eğitimden yararlanamayanların eği-

tim gereksinimlerini karşılamayı amaçladığını ve geçici olduğunu ileri sürmektedir.

Haksızlığın, eşitsizliğin geçicisi, kalıcısı olmaz. Haksızlığa karşı çıkmak, ilkesel bir yaklaşımdır. Ayrıca uygulamaların "geçici" olanlarına karşı gösterilecek hoşgörülü tavır, sürekli olanlarına çıkarılmış çağrı niteliğindedir.

Anaokulları üvey evlat mı?

Anaokullarında öğretmenler tamgün uygulamasıyla on saat çalıştırılmaktadır. Bu iş kanunlarına aykırı olduğu gibi pedagojik açıdan da sakıncalıdır. Anaokulu öğretmenin çalıştığı yaş grubu (3-6 yaş) gereği onların öz bakım, uyku, yemek sevgi gibi ihtiyaçlarının giderilmesi, eğitim ve öğretimin sürdürülmesi on saatlik çalışma süresi içerisinde olanaklı değildir.

Öğretmenler arasında ayırım yapılmaktadır

NKY teknik öğretmenler ile diğer branş öğretmenleri arasında aşırı ders yükü farkı oluşturmaktadır. Aynı derece ve kademedeki bir teknik öğretmenle, kültür dersi öğretmenin ders yükü arasında iki kat fark vardır. Teknik öğretmenlerin girmekle zorunlu oldukları ders çeşidi oldukça fazladır. Durum bu iken teknik öğretmenin 40 saat derse girmeye zorlanması adaletsizliktir.

Bakanlığa göre Resim-iş, Beden Eğitimi ve Müzik Dersleri önemsiz

NKY, köy ilköğretim okullarından şube sayısı 9'un altında olanlara, Beden Eğitimi, Resim İş ve Müzik dersi öğretmeni verilmesini engellemektedir. Oysa, Din Kültürü

ve Ahlak Bilgisi öğretmeni atama için, aynı okullardaki şube sayısının 7 olmasını yeterli görmektedir.

Yetenek dersleri olan Beden Eğitimi, Müzik ve Resim İş derslerine bu alanlarda özel olarak yetiştirilmiş öğretmenlerin girmesinde pedagojik zorunluluk vardır. Bilen herkes öğretmez ama, bilmek, öğretmenin temel ve vazgeçilemez koşuludur.

Oysa, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri bir genel kültür dersidir. Bu dersin öğretmeni yeterli değilse bütün öğretmenler bu dersi verebilir.

Ayrıca, Müzik, Resim İş ve Beden Eğitimi öğretmenlerinin işlevleri, alanlarındaki dersleri yönetmekle sınırlı değildir. Bu öğretmenler; okuldaki törenlerin örgütlenmesinde okulun donanımı, toplumsal ve eğitsel etkinliklerinin başarıya ulaştırılması gibi ders dışı pek çok alanlarda yaşamsal görevlerin yürütücüleridir.

Mesleki kıdem önemsiz mi ? 3797 Sayılı Yasaya Aykırılık

NKY'nin geçici 1. Maddesi, seyrekleştirme amacıyla yapılan istek dışı görevlendirmelerin okula ya da kuruma en son gelenlerden başlanarak gerçekleştirilmesini hükme bağlamaktadır. Oysa, 3797 sayılı Yasanın 4359 sayılı Yasa ile değişik 61. Maddesi, öğretmenlerin atamalarına ilişkin yönetmeliğin 30. maddesi, atamalarda "hizmet puanı"nın ölçüt olarak kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Hizmet puanının ölçüt olarak kullanılması, meslek yaşı ilerlemiş öğretmenlerin istek dışı

atamalardan daha az etkilenmeleri demektir. Yönetmelik, bu öğretmenlere haksızlık edilmesine olanak veren bir düzenleme, içermektedir.

Öğretmen yetersizliğine, öğretmen dağılımı dengesizliğine ve bunları giderme iddiasıyla uygulamaya konulan NKY uygulamasına ilişkin temel yaklaşımımızı şöyle özetleyebiliriz:

1 - Çağdaş normlar ölçüsünde okullarımızın ihtiyacını karşılayacak bir öğretmen yetiştirme politikası yaşama geçirilmelidir. Sözleşmeli öğretmenlik, vekil öğretmenlik gibi öğretmenlik mesleğini önemsizleştiren uygulamalara yönelinmemelidir.

2 - Objektif ve bilimsel ölçütler içeren bir öğretmen atama ve nakil yönetmeliği hazırlanmalı, uygulama ve denetim süreçlerine de sendikaların katılımı sağlanmalıdır.

3 - Anayasa ve bağlayıcılığı bulunan uluslararası antlaşma ve sözleşmeler, çalışanların kurdukları sendikaların, kendilerini ilgilendiren konularda planlama, uygulama ve karar alma süreçlerine katılmalarının sağlanmasını gerektirmektedir. Bu anlayış çerçevesinde Norm Kadro Yönetmeliği, sendikalarımızın da katılacağı kurullarda yeniden ele alınmalıdır.

4 - Siyasal iktidarların ve MEB'in yıllardır yaptığı plansız, keyfiliğe ve kayırmacılığa dayanan, bazı bölge ve illerde oluşan öğretmen yığılması, öğretmenler mağdur edilmeden, sürece yayılan eşit ve ilkeli bir uygulama ile giderilmelidir.

EĞİTİM HİZMET KOLUNDA ÖRGÜTLENMENİN ÖNÜNDEKİ SORUNLAR

Şuayip ÖZCAN
Genel Başkan
TÜRK EĞİTİM-SEN

Gelişmekte olan ülkeler, kalkınmalarının demokrasiye bağlı olduğunu bilmektedir. Demokrasilerin iyi işlediği devletlerde ise katılımcılık hakim kılınmaktadır.

Kalkınmışlığın ve demokrasinin göstergesi sayılan sivil inisiyatif kuruluşları, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır.

Ülkeler arası işbirliğinde de inkar edilemez bir yere sahip olan sivil inisiyatif kuruluşlarının işlerliği, yaşamın bütün alanlarında kendini hissettirmektedir.

Böylesine öneme haiz, gözardı edilemez bir demokrasi ayıbı sayılan bu güzide kuruluşların bir de bizim ülkemizdeki yerine bakmak gerekir.

Ne yazık ki; bir zamanlar dünyamıza öncülük yapan, çağ açıp çağ kapayan milletin torunları, bugün bu alanda yeterli söze sahip değildir.

Zaman zaman oluşturulmaya çalışılan veya oluşturulduğu zannedilen kuruluşlarımız, kısa zaman sonra mevcudiyetini kaybetmektedir.

Akıllara şu sorular gelebilir: Millet olarak bizler mi yetersiziz, şartlar bunu mu gerektiriyor, yoksa bu tür oluşumlara ihtiyaç mı duyulmamaktadır.

Bütün bunlara kocaman bir **"hayır"**la cevap vermek gerekmektedir. Türk milleti zekidir. Güzelliklere layıktır. Bugün, dünkünden daha çok bu tür kuruluşlara ihtiyaç bulunmaktadır.

Tabii ki bir iş yapılırken, öncelikle o işi yapanlar hem inandırıcı ve hem de toparlayıcı olmalıdır. Halk da yapılan işin doğruluğunu kavrayıp destek vermelidir.

Geçmişte ecdadın kurduğu vakıfların izleri bugüne kadar yaşarken, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar oluşturduğumuz eğitimle ilgili kuruluşlarımız nerelerdedir?

İç ve dış etkenleri iyi irdeleyerek, geleceğe yönelip şu anki kuruluşlarımızın, başarılı bir şekilde nasıl ileriye götürüleceği araştırılmalıdır.

Eğitim çalışanlarının oluşturdukları mesleki kuruluşlarını belli dönemlerde ideolojik bazda yöneltmeye kalkmaları toplumun büyük

kesimlerinde güven kaybetmelerine sebep olmuştur.

Kuruluşların alanlarıyla ve temsil ettiği kesimin problemlerine çözüm bulamamaları ve bunları kamufle edebilmek için değişik alanlara yönelmeleri sonlarını hazırlamıştır.

Örgütlerin idaresi örgütün temsilcileri ve temsil ettiği taban yerine, hakim siyasal veya ideolojik güçlerin istek ve arzuları doğrultusunda olduğunda o hakim güçlerin yok olmasıyla birlikte varlıkları son bulmaktadır.

Yapılan tahriklerin sonucu, örgütler arası çekişmeler hızlandırılmış, güç odaklarının istekleri doğrultusunda bu gelişmeler büyüme ve gelişme yerine örgütlerin sonunu hazırlamıştır.

Görülmektedir ki, geçmişte yaşanan bazı yanlışlıkların iyi irdelenmesi ve alınacak derslerle gelecekte kitleleri kucaklayacak, toplumumuzun arzu ve istekleri doğrultusunda ilmi değerlerle oluşturulmuş bir örgütlenmeyle devam edilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Gelişmelerin önündeki engeller elbette bunlarla bitmemektedir. Mevzuattan kaynaklanan yığınla sorun bulunmaktadır.

Ülkemizde demokratikleşme seyrinin oldukça yavaş olması, yasalarımızın tam demokrasiyi yansıtmaması, çalışanların kabusunu oluşturmaktadır.

21.Yüzyıla girdiğimiz ve Avrupa Birliği ile entegre olmaya çalıştığımız günümüzde bile çalışanların batı normla-

rında sendikal haklara kavuşturulmaması doğrusu manidar bulunmaktadır.

En çok tasarrufun çalışanlar üzerinde yapıldığı ülkemizde, hukukun üstünlüğünün hiçe sayılması insanlarımızı sindirmiştir.

Ayrıca zaman zaman demokrasinin kesintiye uğramasının faturasının çok ağır bir şekilde çalışanlara ödettirilmesi insanların pasifize olması ve duyarsız kalmalarını beraberinde getirmiştir.

Millet olarak inancımızın gereği, **"Ulul Emre İtaat"** terbiyesi içinde yetişen insanlarımızın yapılan her hareketi devlete karşı algılamaları monoton bir yaşam tarzının ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Örgütlenmenin önündeki engelleri belirtilen şekilde ifade ederken, geçmişten alınan derslerle ileriye yönelip, 21.Yüzyılın katılımcı demokrasi anlayışı içerisinde, temsil ettiğimiz kesimin arzuları doğrultusunda hareket edilmelidir.

Toplumun bilgiyle donatıldığı, demokrasinin tam özüksendiği, katılımcılığın ön planda tutulduğu, yasaların iyi dizayn edildiği, hukukun üstünlüğü ilkelerine uyulduğu bir ortam hazır edilmelidir.

Bu ilkelerden hareket eden *Türk Eğitim-Sen çalışan, üreten, yol gösteren ancak hak ettiğini alan bir anlayışla, "ideolojimiz memurun meselesi" diyen kitle sendikacılığı anlayışıyla, yola çıkmış bir sivil inisiyatif kuruluşudur.*

Önümüzdeki günlerde problemlerimizi çözeceğimizi, engelleri yok edip, gelişmiş ülkeler normlarında sendikal haklara sahip bir kuruluş olma yönündeki çalışmalarda hızlandığımızın bilinmesi dileklerimle...

IMF'YE VERİLEN NİYET MEKTUBU KARŞISINDA TÜRKİYE TARIMI

Gökhan GÜNAYDIN
ZMO Yönetim kurulu Üyesi

Türk çiftçisi 1999 yılını çok önemli kayıplarla kapadı. Geçtiğimiz yıl Türkiye genelinde toptan eşya fiyatları %62,9 Tüketici fiyatları ise %68,8 oranında arttı. Sanayi ürünlerinde fiyat artışları %76,7 olurken tarım ürünlerindeki artış yalnızca %30 düzeyinde kaldı. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verilerine göre, çiftçinin eline geçen fiyatlardaki artış %46,1 oldu. Bütün bu göstergeler iç ticaret hadlerinin tarım aleyhine geliştiğini gösterdi. Tarımın alt sektörleri içerisinde yapılan bir inceleme, çiftçinin eline geçen fiyatların sebze üreticileri için %19,6, tarla ürünleri üreticileri için %36 olduğunu gösteriyor. Yalnızca hayvansal ürünlerde çiftçinin eline geçen fiyatlar %73,1'lik artışla sanayi ürünlerindeki fiyat artışlarına yaklaştı. Tüm bu göstergeler Türk çiftçisinin ne denli sahipsiz, ne denli savunmasız olduğunu ortaya koyuyor.

Türk çiftçisi ve tarımının içinde bulunduğu böylesine olumsuz bir ortamda, 9 Aralık 1999 tarihinde, Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Recep Önal ve Merkez Bankası Başkanı Gazi Erçel imzasıyla, IMF Başkanı Michel Camdessus'a bir Niyet Mektubu verilmiştir. Niyet Mektubu'nun 40 ve 41. maddelerinde tarımla ilgili taahhütlerde bulunulan kısmı aşağıdadır:

"Tarım Politikaları

40. Halihazırda uygulanmakta olan tarımsal destekleme politikaları fakir çiftçilere destek sağlamanın en düşük maliyetli yöntemi değildir. Yapılan uygulama, piyasadaki fiyat sinyallerini bozarak kaynak dağılımını kötü etkilemekte, fakir çiftçilerden çok zengin çiftçilere fayda sağlamakta ve tarım alanındaki karar verme mekanizmasının bir çok Bakanlık ve kamu kurumu arasında dağılmasından ötürü husule gelen parçalı yapı nedeniyle tutarlı olamamaktadır. Bütün bunların ötesinde, bu politikalar, son yıllarda ortalama olarak GSMH'nin %3'ü gibi bir maliyet ile vergi mükellefleri üzerine ağır yük getirmektedir. Reform programımızın orta vadeli amacı var olan destekleme politikalarını safhalar halinde ortadan kaldırmak ve fakir çiftçileri hedef alan doğrudan gelir desteği sistemi ile değiştirmektir. Bu, ilk öncelikle 2000 hasat yılı için bir pilot program uygulamaya konarak yapılacaktır. Bu pilot çalışmanın sonuçlarına göre, doğrudan gelir desteği sistemini 2001 yılında ülke çapına yaygınlaştıracak ve bu sistemi 2002 yılı sonuna kadar tamamlamayı bekliyoruz. Bu sistem, 2001 yılı Mart ayına kadar tamamlanacak olan çiftçi kayıt sistemi üzerine kurulu olacaktır.

41. Geçiş döneminde tarım politikaları rasyonelize edilecektir. Bu amaca yönelik olarak Hükümet halihazırdaki destekleme politikalarının 2000 yılındaki uygulamasında belirleyici olacak ve doğrudan destek sistemi tam uygulamaya konmadığı takdirde 2001 yılı için

de geçerli olacak olan aşağıdaki prensipleri ilan edecektir:

2000 yılı hububat destekleme fiyatları, destekleme fiyatları ve tahmin edilen dünya piyasa fiyatı arasındaki fark, tahmin edilen dünya c.i.f. piyasa fiyatının %35'inden fazla olmayacak şekilde belirlenecek ve 2001 yılında bu fark daha da azaltılacaktır. Destekleme fiyatları ton başına 150 USD'den aşağı olmayacaktır. İthal tarifeleri, tarife dahil ithal fiyatı, yukarıda açıklanan destekleme fiyatından daha yüksek olacak şekilde ayarlanacaktır. Tahmin edilen dünya fiyatı Şikago Borsası'nda (Chicago Board of Trade) kote edilen USA2HRW'nin fiyatına bağlı olarak belirlenecektir. TMO tarafından yapılan hububat alım miktarını düşürmek ve TMO'nun yüksek miktarlı stok tutmasından kaynaklanan zararlarını ortadan kaldırmak için Hükümet, TMO iç satış fiyatlarının (i) TMO'nun alış fiyatı artı satış zamanına kadar olan maliyetinden (stoklara zimni olarak uygulanacak faiz oranı dahil olmak üzere) veya (ii) aynı kalitedeki hububatın ithal tarifi dahil parite fiyatından, hangisi daha az ise o fiyattan daha düşük olmayacağını açıklayacaktır.

Halen şeker pancarı kotaları 2000 yılı için tahsis edilmiş durumdadır. Şeker pancarı destekleme fiyatı hedeflenen enflasyon oranına göre artırılacak ancak artış destekleme fiyatının açıklanacağı 2000 yılı Ağustos ayına kadar gerçekleşen 12 aylık TÜFE enflasyon oranının %75'inden az olmayacaktır. 2001-02 yıllarında TŞFAŞ şeker pancarı üretimi desteğini şirketin zararı Hükümet tarafından bütçe dengeleri gözetilerek belirlenen sabit bir miktarı geçmeyecek şekilde yürütecektir. Bu durum TŞFAŞ fabrikalarına fiyatları ve üreticiler ile yapılan anlaşmalardaki miktarı belirlemekte daha büyük serbesti sağlayarak fabrikaların daha ticari bazlı çalışmasına imkan verecektir. Eğer kotalar kullanılırsa, bunlar hedeflenen zararlar tutarlı olarak belirlenecektir.

Hükümet adına tarım satış kooperatifleri ve bunların kurduğu birlikler tarafından

yürütülen sinai tarımsal ürünlere ilişkin destekleme alımlarında ilişkin olarak ise Birliklere tam muhtariyet sağlayan taslak kanun 2000 yılı Mart ayına kadar Parlamento'dan geçirilecek (ilk gözden geçirmenin tamamlanması için yapısal kriter (structural benchmark) ve geçen seneden çiftçilere ödenmesi gereken gecikmiş ürün bedellerinin ödenmesi dahil yeniden yapılanmalarına ilişkin bir kısım maliyetlerini karşılamalarına yardım etmek için birliklere 410 trilyon TL verilecektir.

Hükümet çiftçilere verilen kredi sübvansiyonunu safhalar halinde tedricen ortadan kaldıracaktır. Ziraat Bankası ve Halk Bankası tarafından verilen kredi sübvansiyonlarının toplam maliyeti 1999 yılı için tahmin edilen GSMH'nin %1.2'lik seviyesinden 2000 yılında GSMH'nin %0.6'sına düşecektir. Bu amaçla Ziraat Bankası ve Halk Bankası sübvansiyon oranının belirlenmesinde aşağıdaki mekanizmayı ortaya koyacaktır (bir ön koşul olarak): i) sübvansiyonlu faiz oranı referans oranına eşit hale gelinceye kadar düşürülmeyecektir (referans oranı son üç aydaki 12 aylık - veya 12 aya en yakın vadeli- Hazine Bonosu ihaleleri ortalama faiz oranının 1.05 ile çarpılması ile hesaplanmaktadır); ve ii) daha sonra sübvansiyonlu oran referans oranı ile aynı kalacak; ve iii) referans oranı artmaya başlarsa referans oranının sübvansiyonlu oran üzerinde kalan yüzdelik farkı artmayacaktır. Kredi kullanıcılarına sabit faiz oranı (kredi alındığındaki sübvansiyonlu kredi faiz oranı) veya piyasada geçerli olan sübvansiyonlu orana eşit değişken faiz oranı arasında seçim hakkı verilecektir. Ziraat Bankası ve Halk Bankası tarafından verilen sübvansiyonlu kredi miktarındaki artış 2000 yılında %55'i geçmeyecektir.

Gübre ve diğer girdi sübvansiyonları 2000 ve 2001'de nominal olarak sabit tutulacaktır."

Niyet Mektubunun 40. ve 41. maddelerinde belirtilen tarımla ilgili taahhütler, gerek

hazırlanış mantığı, gerekse sorunları sap-tama ve bunlara uygun çözümler yaratma konusunda çok önemli eksiklik ve yanlış-lıklar içermektedir.

Ekonomik olarak çok önemli bir sektörü, sosyal olarak da ülke nüfusunun yaklaşık yarısını doğrudan, diğer yarısını da dolaylı olarak etkileyen ve reform adı altında sunulan bu çok önemli politika değişimle-ri konusunda toplumun ve de özellikle tarım kesiminin bilgili ve hazırlıklı olması gerekmektedir.

Bu çerçevede; niyet mektubu, mektupta yer alan savlar ve politikalar ile mektubun verildiği 9 Aralık 1999 tarihinden bu yana verilen taahhütlerle ilgili olarak yapılan düzenlemelere ilişkin değerlendirmeler aşağıdadır;

1 - Niyet mektubu antidemokratik bir şekilde hazırlanmıştır ve planlananların bir tarım reformu ile uzaktan ya-kından bir ilgisi yoktur.

Niyet mektubu taahhütleriyle tarım poli-tikalarını tarım sektörü açısından daha doğru bir şekilde yeniden biçimlendirmek gibi bir yaklaşım esas alınmamış; genel bir hazineci mantığı ile tarıma ayrı-lan kamu kaynaklarının planlı ve radikal bir şekilde kısılması amaçlanmıştır. Bir tarım reformunun, sektördeki üretici, kooperatif ve üretici birlikleri, Ziraat O-daları, Ziraat Mühendisleri Odası, tarıma dayalı sanayi alanında işleyici, dışsatımcı, Tarım Bakanlığı yetkilileri ve diğer ilgilile-rin katılımı, tartışması ve yönlendirmesi sonucunda oluşturulması gerekirdi. Söz konusu niyet mektubu taahhütleri tarafların hiçbirine danışılmadan, Ekono-mi Yönetimi'nce oluşturulmuştur; bu anlamda antidemokratik bir yaklaşımın sonucudur ve yalnızca tarım sektörü açısından değil, genel ekonomi açısından da çok önemli yanlışlıklar içermektedir.

2 - Niyet mektubunda mevcut des-tekleme sistemi yerine "Doğrudan Gelir Desteği Sistemi" taahhüt edil-mektedir.

2.1. Niyet mektubunda kamu bütçesine önemli yükler getirdiği, pazar sinyallerini bozduğu, küçük çiftçilere ulaşmadığı şek-linde eleştirilen mevcut destekleme sis-teminin alternatifi olarak "Doğrudan Gelir Desteği Sistemi" gösterilmektedir.

Öncelikle şu söylenmelidir ki, salt doğru-dan gelir desteği sistemi, tarımla ilgili tüm altyapı sorunlarını çözmüş ABD'de bile, 1996 yılından itibaren "Esnek Üretim Sözleşmeleri" adı altında uygulanmaya başlanmıştır. AB ise ürün fiyat desteği uygulamasına devam etmekte; bununla birlikte 1992 reformu ile belli bir program dahilinde iç tarımsal ürün fiyatlarını dün-ya fiyatları düzeyine çekmesi nedeniyle oluşan üretici kayıplarını "Telafl Edici Ö-demeler" ile karşılamaktadır.

Doğrudan Gelir Desteği (DGD) bir tarımsal destek değil, sosyal nitelikli ve giderek azaltılan bir destek biçimidir. Sektörel anlamda tarımsal sorunlarını çözmüş ve gerekli altyapıya sahip ülkelerde uygu-lanmasının da hiçbir yanlış tarafı yoktur. Tarımın geliştirilmesi bir amaç olmaktan çıkmış, hatta tam tersine gereksiniminin çok üzerindeki üretimin kısılması hedef-lenen bu gibi ülkelerde, tarım kesiminin gelirinin korunması temel bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. DGD'de tam bu amaca uygun bir politika aracıdır.

2.2. Buna karşılık Türk tarımının içinde bulunduğu yapı desteğin doğrudan ö-demeler şekline dönüştürülmesine uygun değildir. Öncelikli olarak, tarımsal altyapı sorunlarının çözülmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin çok önemli tarımsal altyapı sorunları bulunmaktadır. Bugün sahip

olduğu yapı ile tarımın teknik bir sektör olması olanaksızdır. Tarımın istihdamdaki oranı %46 düzeyindedir. 4.100.000 tarım-sal işletmeye sahip ülkemizde işletme başına düşen arazi varlığı 59 dekar düze-yinde olup, araziler çok parçalıdır. Toprak dağılımında çok büyük adaletsizlikler var-dır, ülkenin belirli bölgelerinde halen feodal düzen hüküm sürmektedir. Tarım-sal işletme sayısının sadece %5'ini oluş-turmasına karşın işlenen toplam tarım alanının %37'sini büyük toprak sahipleri kontrol etmektedir. Üretici örgütlü de-ğildir. Ülkenin sulanabilecek nitelikteki tarım arazilerinin ancak yarısı sulanabil-mekte, sulama yatırımlarının bu hızla sürmesi halinde tüm alanların sulamaya açılması için 40 yıllık bir süreye daha ge-reksinim bulunmaktadır. Tarıma teknoloji sokulamamıştır, girdi kullanımı optimum düzeyin çok altındadır, tarımsal verim değerleri çok düşüktür. Ülkede rasyonel bir üretim deseni oluşturulamamıştır; bazı ürünlerde siyasi keyfiliklere dayanan yanlış destekleme politikaları sonucu aş-kın üretim bir veri iken, ekolojimizin uy-gun olduğu önemli ürün gruplarında gi-derek büyüyen açıklarımız vardır. Türkiye tarım dışalımıcısı bir ülke kimliği kazan-maktadır!..

2.3. Bu sorunların çözümüne yönelik ola-rak ivedilikle alınması gereken politika önlemleri şunlardır:

Tarımsal nüfus ve işletme sayısı azaltılma-lı, işletme başına düşen tarımsal arazi ve hayvan varlığı artırılmalıdır. Ancak bu şekilde oluşmuş bir işletme yapısının bilgi ve teknoloji transferi yapıp daha düşük maliyetlerle daha yüksek verim değerleri ile üretim yapması olanaklıdır. Bu amaçla;

2.3.1. Toprak reformu *mutlaka* gerçekleştirilmelidir. Bunun Türkiye'de hukuki/ekonomik /sosyal /teknik /psikolojik en-gelleri olmakla birlikte; hem feodalizm-

den çıkış anlamında hem de rasyonel işletme yapısına kavuşma açısından tarım için olmazsa olmaz bir gerekliliktir.

2.3.2. Üretici birlikleri organizasyonu ku-rularak, yeniliğe açık ve kendi sorunlarına sahip çıkan bir üretici kimliği oluşturul-malıdır. Ancak yeni dünya düzeni çerçe-vesinde üretici birlikleri; ulus devletin devre dışı bırakılarak ulusal tarımı ulusla-rarası yapıya "ekleme" amacının bir enstrümanı olarak kullanılmaktadır. Ku-rulacak yapı, bu sakıncayı dışarıda bıraka-cak şekilde oluşturulmalıdır.

2.3.3 Türkiye için optimum bir üretim deseni oluşturulmalı ve hukuki/ekonomik enstrümanlar kullanılarak planlanan bu yapının uygulanması sağlanmalıdır. Bu nedenle bölge bazından ülke geneline çıkacak şekilde bir teknik çalışma yapıl-malıdır. Sonuç olarak karşılaştırmalı üs-tünlükler temelinde yükselen, öncelikli olarak iç gıda güvenliğini hedefleyen, dışsatım olanakları ile uyumlu, tarıma dayalı sanayi için geçiş niteliğinde olan ürünlere öncelik veren bir üretim deseni planlanmalıdır. Bu çerçevede ekim alanı kısıtlanması gereken ürünlerde hızlı bir geçiş periyodu ile ekolojiye uygun yeni ürünlere yönelinmeli, buna karşılık ülke-nin açığı bulunan ürünlerin ekim alanları genişletilmelidir. Bu aynı zamanda, tarım sektörünün ülkenin sosyal güvenliğini sağlama aracı olma konumundan teknik bir sektöre dönüşümünü sağlamak için de hem ekonomik hem psikolojik bir zorun-luluktur.

2.3.4 Kırsal ve tarımsal alt yapının (ulaşım, haberleşme, elektrifikasyon, mekanizasyon, içme ve sulama suyu te-mini, eğitim, yayım vb.) hızla iyileştirilme-si gerekmektedir.

2.4. Niyet Mektubu taahhütleri, tarım sektörünün ivedi sorunlarının saptanması

ve uygun önlemler alınması konusunda bir teşhis yanlışlığı içerisindedir.

Niyet Mektubu mantığı, açıkça, tarımı bir sektör olarak görmemektedir. Böylesine yapısal sorunları bulunan bir sektörde işe bu sorunları çözmek için politikalar geliştirmek ile başlanması gerekirken; mali kaygılarla hazırlanan Niyet Mektubunda tarım desteğinin kaldırılarak yerine bir anlamda yoksulluk desteğinin ikame edilmesi taahhüt edilmektedir. Oysa bir dönem benzer sorunlara sahip olduğumuz tüm ileri ülkeler, işe yapısal politikalardan başlamışlardır.

3. Niyet mektubunda doğrudan gelir desteği sistemine geçiş amacıyla bir pilot çalışma başlatılması öngörülmüştür.

3.1. Bu doğrultuda, 14 Mart 2000 gün, 23993 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 01/03/2000 tarihli ve 2000/267 sayılı Kararname ile öngörülen pilot projeye yönelik ilk belirlemeler yapılmıştır. Buna göre 'söz konusu proje, Polatlı (Ankara), Serik-Manavgat (Antalya), Merkez-Kahta (Adıyaman), Akçaabat-Sürmene (Trabzon) ilçelerinde Tarımda Yeniden Yapılandırma ve Destekleme Kurulu (TYYDK) tarafından saptanacak pilot bölgelerde uygulanacaktır. Hedef çiftçinin tanımı ile ödeme tutarları, TYYDK'nun önerileri dikkate alınarak, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından yayınlanacak tebliğlerle belirlenir'.

3.2. Yaklaşık 20 gün sonra 4 Nisan 2000 gün, 24010 sayılı Resmi Gazete'de, yukarıda sözü edilen tebliğ "Hedef çiftçilere Pilot Bölgelerde Doğrudan Gelir Desteği Yapılması ve Kayıt Sisteminin Oluşturulmasına İlişkin Uygulama Tebliği - Tebliğ No: 2000/14" yayımlanmıştır.

Bu tebliğ uyarınca ödeme yapılacak çiftçiler; " Ankara Polatlı İlçesi ile Antalya Se-

rik ve Manavgat İlçelerindeki arazi sahiplerine, Adıyaman Merkez ve Kahta İlçeleri ile Trabzon Akçaabat ve Sürmene İlçelerindeki arazisini işleyen ve/veya kiralama yoluyla üretim faaliyetinde bulunan, üretici belgesi olan ve hedef çiftçi olarak belirlenen üreticilere yapılır", " Ödeme miktarı, her hedef çiftçi için 199 dekar kadar olan arazi miktarına, dekar başına 5 ABD Doları karşılığı Türk Lirası olarak belirlenmiştir", "(belirtilen) köylerdeki kişilerin hedef çiftçi olarak belirlenebilmesi için, Tebliğin yayımından itibaren en geç bir ay içerisinde ..müracaat etmeleri gerekmektedir. Başvuranlar arasından, pilot proje uygulamasından yararlanacak hedef çiftçiler; ..Polatlı İlçesinde tapu kadastro kayıtları esas olmak üzere TZOB kayıtlarından da yararlanılarak, ..Serik ve Manavgat İlçelerinde tapu kadastro kayıtları, TZOB kayıtları ve TKİB İl ve İlçe Müdürlüklerince gerçekleştirilecek anket sonuçlarına dayalı olarak, ..Merkez ve Kahta İlçeleri ile .. Akçaabat ve Sürmene İlçelerinde tapu kadastro kayıtları, tapu kadastro kaydı bulunmayan köylerde TKİB İl veya İlçe Müdürlüklerince gerçekleştirilecek anket sonuçları ve TZOB'den alınacak üretici belgesine dayalı olarak tespit edilir ".

3.3. Görüldüğü gibi, çiftçi başına ödenecek en fazla miktar, 199 dekar * 5 \$ = 995 \$, başka bir deyişle 600 milyon TL'nin altında bir tutar olacaktır. Henüz girdi-çıktı piyasaları, borsa sistemi ve diğer pazarlama kanalları sağlıklı olarak işlemeyen Türkiye'de çiftçi başına bu yıl için ödenen ve gelecekte indirgenecek olan 600 milyon TL., tarım sektörünü gözden çıkarmak ile eş anlamlıdır. Zaten Dünya Bankası, 3.5 milyar \$ civarındaki mevcut tarımsal desteğin 2002 yılında 1.4 milyar \$'a düşürülmesini istemektedir. Buna karşılık buğday, arpa, yulaf, mısır, çeltik ve pamukta doğrudan ödeme yapan ABD, 1998 yılında ödenmesi gereken 5.8 milyar \$'lık

DGD'ne ek olarak 4.5 milyar \$ ödemiştir. 1998 yılında ABD'nin tarıma verdiği toplam destek 15 milyar \$, AB'nin verdiği destek 45 milyar EUROS dolayındadır.

4. Niyet mektubunda, DGD sistemine geçmeden önce 2000 yılında uygulanacak hububat destekleme sistemine ilişkin taahhütler bulunmaktadır.

Buna göre, 2000/01 yılında Türkiye hububat fiyatları en az 150 ABD Doları, en çok Şikago Borsası 2.kalite kışlık kırmızı ekmeklik buğdayın Türkiye'ye ithal maliyetinin (CIF HRW2) % 35 fazlası olacak şekilde ilan edilecektir. Hükümetin açıkladığı Haziran \$ kurunun 581.000 TL olduğu düşünülüğünde, bu fiyatın en çok 180 \$ karşılığı 105.000.000 TL. civarında oluşacağı anlaşılmaktadır. Oysa 1999/00 yılı buğday fiyatı, o günkü \$ kuruna göre 193 \$/ton idi.

Başka bir deyişle buğday alım fiyatına geçen yıla oranla % 30 civarında bir zam yapılacağı anlaşıyor. Tarımsal üretim maliyetlerindeki ve enflasyondaki artış dikkate alındığında; tarım sektörünün desteklenmediği, hatta tam tersine vergilendirildiği ortaya çıkmaktadır. Ancak bir sonraki yılda yapılması planlananlar düşünüldüğünde, üreticinin yine de en iyi yılının (!) 2000/01 olacağını öngörmek çok zor değil.

5. Niyet mektubunda, sübvansiyonlu tarımsal kredi kullanımına son verileceği belirtilmektedir.

Buna göre, sübvansiyonlu faiz oranı referans oranına eşit hale gelinceye kadar düşürülmeyecek, sübvansiyonlu oran referans oranı ile aynı kalacak, referans oranı artmaya başlarsa referans oranının sübvansiyonlu oran üzerinde kalan yüzdelik farkı artmayacaktır. Kredi kullanıcılarına sabit veya piyasada geçerli olan süb-

vansiyonlu orana eşit değişken faiz oranı arasında seçim hakkı verilecektir.

Hükümetçe 2000 yılı enflasyon hedefinin %25 olarak açıklanmasına karşın, tarımsal kredi faiz oranları halen hayvancılıkta %54, bitkisel üretimde %65 ve mekanizasyonda %71 olarak uygulanmaktadır.

Tarımsal kredileri kısma ve faiz oranlarını yüksek tutma düşüncesi, Türkiye koşullarında asla gerçekçi değildir. Tarımsal üretimi ticaretten ve sanayi üretiminden ayıran temel özelliklerden biri sermayenin devir hızının çok düşük oluşudur. Sanayi sürekli üretimde bulunup, üretimini nakite çevirirken gerek bitkisel gerekse hayvansal üretimde üretim belli bir zamanı kapsadığından, üretimin paraya çevrilmesi çoğu durumda yılda ancak bir kez olmaktadır. Bu nedenle tarımsal üretimi, ticari kredi faizi ile yapabilme şansı yoktur. Böylesi bir anlayış, çiftçiyi tarım dışına çıkarır ve tarım dışına çıkan çiftçiyi de bir daha tarlaya ya da ahıra sokmak mümkün olmaz.

6. 2001/02 yılında yürürlüğe sokulması taahhüt edilen Doğrudan Gelir Desteği Sisteminin ülkemizde uygulanması halinde ortaya çıkacak çok önemli sorunlar aşağıda özetlenmektedir:

6.1. Tüm dünya uygulamalarında olduğu gibi, üretimden bağı kopartılmış bir doğrudan gelir ödemesi yıllar içinde azaltılacak ve zaten sefalet içinde yaşamaya çalışan üreticinin perişanlığı daha da artacaktır.

6.2. Türkiye'de kişi başına ulusal geliri yıllık 1.000 ABD Dolarının altında olan tarım kesimine verilecek doğrudan gelir, geçinme düzeyinin altında bir gelirle yaşamaya çalışan üreticilerin beslenme-barınma-giyinme gibi temel gereksinim-

lerine gidecek ve tarımın finansman açığı daha da büyüyecektir.

6.3. DGD sisteminde müdahale kurumlarının varlığına gerek bulunmamaktadır. Bu çerçevede süreç içerisinde tüm tarımsal KİT'ler özelleştirilecek ve üretim - pazarlama - tüketim ağında yaşanacak kaostan en çok üretici ve tüketici konumunda bulunan geniş halk kesimleri zarar görecektir.

6.4. Üretimle bağı kopartılmış bir DGD sistemi ile ülke tarımının en acil gereksinimlerinden olan üretim planlamasının gerçekleştirilmesi ve uygulanması da olanaklı değildir. Tarımsal alan başına ödenecek destek uygulamaları üreticiyi en az masrafla en çok verimi alabileceği ürünlere yöneltecek, bir yandan açıklarımız devam ederken diğer taraftan ürün stokları oluşacaktır.

6.5. Niyet Mektubun'da, önemli bazı ürünlerle ilgili uygulamalara yer verilmede, diğer ürünler ile ilgili olabilecek uygulamalar gözardı edilmektedir. Oysa, parite nedeniyle bütün ürünler birbirine bağımlıdır ve ürünler bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca, Niyet Mektubun'da yer alan, destekleme fiyat politikası ve tarımsal kredi ve girdi (gübre) sübvansiyonu ile ilgili önlemler, diğer tarımsal politika araçları ile birlikte uygulandığında anlamlı sonuçlar verebilirler. Oysa, Niyet Mektubun'da olabilecek diğer tarım politikası araçlarından bahsedilmemektedir.

6.6. IMF ve Dünya Bankası'nca ileri sürüldüğünün aksine, sahip olunan tarımsal arazi bazında yapılacak ödemelerden en büyük payı yine toprak ağaları almaya devam edecektir.

6.7. Ülkenin halen çok önemli bir bölümden kadastronun geçmemiş olması

gerçeği karşısında, sistemin işleyebilmesinin olmazsa olmaz koşulu olan kayıt sisteminin hedeflenen tarihe kadar sağlıklı olarak gerçekleştirilmesi olanaksızdır. Sağlıksız bir kayıt sisteminden ise yine siyasiler ve toprak ağaları yararlanacak, bürokrasi ile başa çıkamayacak olan küçük üretici ise sistemde zaten küçük olan payını dahi alamaz duruma gelecektir.

6.8. Yine savunulanan aksine, ülkenin tüm tarımsal arazi varlığı baz alınarak yapılan DG ödemesi ile Hazinesinin yükünü azaltmak olanaklı değildir. Bunun ancak iki yolu vardır; Ya ödeme miktarı çok düşük seviyelerde tutulacak ya da geçmişte belirli ürünlerin ekim alanlar saptanarak yalnızca o alanlar için DGO yapılacaktır. İstatistik ve kayıt açısından ülkenin içinde bulunduğu durum göz önüne alındığında, bunların sağlıklı olarak başarılabilmesi olanaklı değildir; ayrıca ürün ayırımına gitmenin, ülkenin değişik ekolojik bölgelerden oluştuğu düşünüldüğünde adaletli olmayacağı da açıktır.

6.9. DGD sisteminde yükün vergi mükellefleri üzerinde olması nedeniyle; tarım dışı kesimler ile tarım kesiminin haksız ve çok yanlış olarak karşı karşıya getirilme durumu ortaya çıkacaktır.

6.10. DGD sistemi ile girdi (gübre) desteğine son verilmesi, tarımsal üretimde ve DGD kapsamında olmayan üreticilerin gelirlerinde ani düşüşlere yol açacaktır. Hektara gübre tüketimi Yunanistan'da 170 kg., Fransa'da 295 kg. iken Türkiye'de 83 kg.dır. Desteğin kaldırılmasının, ülke ortalaması olarak yetersiz olan bu kullanım değerlerinin daha da aşağıya düşmesine neden olacağı ve bunun da tarımsal üretim kayıplarını sonuçlayacağı açıktır.

7. Tarım sektörünü geliştirmeyi ve bu çerçevede tarımcının refahını da yük-

seltmeyi amaçlayan bir destekleme sistemi nasıl olmalıdır?

Bu saptamalardan sonra, "olması gereken" hakkında düşünceler ortaya koymak gereklidir. Öncelikle, tarıma yapılan desteklemeler, tüm ülkelerde olduğu gibi, sürdürülmelidir. Destek, ürüne ve üreticiye olmak şeklinde ayrı düşünülmelidir. *Desteklemenin en temel amacı, ekonomik bir sektör olarak yarışabilir-gelişebilir işletme büyüklükleri ile düşük maliyetli, verimi ve kalitesi yüksek üretim elde etmeye yönelik olmalıdır. Ayrıca bu alanda yapılacak her tür yeni düzenlemenin, tarım kesiminde çalışan ve zaten ulusal gelirin bölüşümünden en az pay alan tarım çalışanlarının ekonomik durumlarını daha da geriye götürür bir sonuç doğurmaması gözetilmelidir.* Bu çerçevede, Türk tarımsal ürünleri fiyatlarını dünya fiyatları düzeyine çeken, bu esnada oluşan üretici kayıplarını doğrudan ödemeler ile karşılayan "noksanlık ödemeleri sistemi"nin Türkiye'de de uygulanmaya başlanması yolundaki çalışmalara hız verilmelidir. Bu çerçevede, kamu fonlarına duyulan gereksinimin zaman içinde azalması, Dünya fiyatları düzeyinde oluşan yurtiçi fiyatlar nedeniyle ham ya da işlenmiş tarım ürünleri konusunda dünya ile ticaret yapabilir hale tekrar gelinmesi, üreticilerin gelirlerinin korunması ve yaşam düzeylerinin giderek yükseltilmesi temel amaçlar olarak alınmalıdır. Ancak her zaman yinelenildiği gibi, Türk tarımının karşı karşıya bulunduğu en büyük sorun, tarımsal alt yapının içinde bulunduğu irrasyonel yapıdır. Bu nedenle kamu, yönlendirme gücüne sahip olduğu tüm araçları ki buna destekleme sistemi de dahildir, bu yapının iyileştirilmesi yolunda kullanılmalıdır.

Bu çerçevede uygulanacak noksanlık ödemeleri (telafi edici ödemeler) sistemi ile;

7.1. Yerel fiyatlar dünya fiyatları düzeyine çekilmelidir.

7.2. Üretim yılından önce açıklanacak hedef fiyat ile üretim yönlendirilmeye çalışılmalı, hedef fiyat ile piyasa fiyatı arasındaki fark üreticiye gelir yardımı olarak ödenmelidir. Belirlenecek müdahale fiyatının altındaki fiyat oluşumlarında devlet alımı yapılmalıdır.

7.3. İşleyicinin ve tüccarın hasat döneminde alıma girmesi için, olumlu makro ekonomik politikalar düzleminde, devlet stoklarını daha sonra daha düşük fiyatlarla elde etme olanakları ortadan kaldırılmalıdır.

7.4. Devletin tarıma desteği artırılarak sürdürülmelidir. Ancak bu destekte öncelik, tarım ve toprak reformu çerçevesinde rasyonel tarımsal altyapının oluşması yönünde kullanılmalıdır.

7.5. Halen spot piyasa düzlemini aşamamış borsa sisteminin forward sistemde çalışabileceği teknik altyapı oluşturulmalıdır. Bu amaçla ürün standardizasyonu ülke bazında belirlenmeli, sisteme uygun analiz ve depolama olanakları yaratılmalıdır. Ancak bu noktada işlevsel olabilecek depolama makbuzları sisteminin işletilebilmesi, kamu maliyesinin yükünü azaltma ve üreticinin finans zorluklarını aşmada kullanılabilecek çok uygun bir enstrümandır. Yaygın kanının aksine şu bilinmelidir ki; çok iyi işleyen bir forward piyasa olmadan borsalarda futures uygulamalara geçmek olanaklı değildir. Bu alana yapılacak yatırımların atıl olmaması için, ileride uygun koşullar oluştuğunda genelleştirilebilecek pilot çalışmalar niteliğinde ve

lokal gereksinimlere uygun olarak realize edilmesi önem taşımaktadır.

8. Tarımsal altyapısı iyileştirilmiş tarım sektöründe noksanlık ödemeleri sisteminin etkin olarak çalışabilmesi için ise;

8.1. Tarımsal sorunlar öncelikle tüm Türkiye ekseninde uygulanacak makro politikalar ile çözülebilecek niteliktedir. Bu alanda Tarım ve Köyleri Bakanlığı'ndan başka Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, ilgili Devlet Bakanlıkları, DPT, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Merkez Bankası .. yetki sahibidir. Çok başlılık, "yönetememe" karmaşasını sonuçlamaktadır. Tarımın tüm ürünleri ve bunlarla ilgili tüm konulardan Tarım ve Köyleri Bakanlığı'nın sorumlu olmasını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalı ve bu Bakanlık, personel ve teşkilat yapısı olarak bu görevi yürütebilecek bir yapıya kavuşturulmalıdır.

8.2. Kırsal gelirin çeşitlendirilmesi yolunda devlet her türlü araştırma, destekleme hizmetlerini sağlamalıdır. Kentlerde yaşanan ve zaten çözülemez duruma gelmiş sorunların daha da büyümemesi için, nüfusun olabildiğince kırsalda tutulması, insanca yaşayabileceği bir gelire kavuşturulması ve temel tarımsal etkinliklerden olabildiğince uzaklaştırılması rasyonel bir politik tercihtir. Şarapçılık, konservecilik, örtü altı sebzeçilik, köy el sanatları vb. tarıma dayalı kırsal gelir çeşitliliğini artırmak, Türkiye coğrafyası ve ekolojisine uygun yürütülecek bir çalışma ile olanaklı olabilir.

8.3. Üretici gelirleri düşüklüğünün en önemli nedenlerinden birisi pazarlama kanallarında yaşanan sorunlardır ve bunun çözümü de hal mafyasının kırılmasından geçmektedir. Üreticiler, üretici birlikleri aracılığı ile ürününü tüketim

merkezlerine götürüp büyük kentlerde pazarlayabilmelidir. Buna yönelik hukuki ve idari düzenlemeler yapılmalı, bu alanda her türlü destek üretici birliklerine sağlanmalıdır.

8.4. Başlatıldığı yıldan bu yana özelleştirme çalışmalarından ülkenin elde ettiği gelir 6 milyar \$ iken, bu çalışmaların gideri 5.8 milyar \$'ı bulmuştur. Bu genel sömürü yapısının ötesinde, tarımdaki özelleştirme çalışmalarının sonuçları, tarım kesimi için tam anlamıyla bir yıkım şeklinde olmuştur. Bu nedenle tarımsal KİT'lerin özelleştirmesine son verilmeli, ancak siyasi etkilerden uzak kalacak şekilde özerk ve rasyonel çalışabilecekleri konumlar sağlanmalıdır.

OKNOS : SOSYAL GÜVENLİK "REFORMU"

SOSYAL SİGORTALAR KURUMU'NUN YENİDEN YAPILANDIRILMASI ve SERMAYE BİRİKİMİ

**Oğuz
TOPAK
Uzman
Liman-İş Sendikası**

Türkiye gündemini 90'lı yıllar boyunca sürekli işgal eden konulardan birisi, belki de nüfusun yüzde 51,6'sını ilgilendirmesi nedeniyle en önemlilerinden birisi, Sosyal Güvenlik Sisteminin içine düştüğü krizdir. 1990'lı yıllarda Sosyal Güvenlik sisteminin içine düştüğü bu kriz konusunda Türkiye'deki sosyal taraflar sistemin yeniden yapılandırılması hususunda kendi görüşlerini ortaya koymuşlardır. Nitekim işveren kesiminden bu konuya ilişkin gerek yazılı ve sözlü açıklamalar yapılmış, sendikalar da konu hakkında kendi düşünce ve görüşlerini belirtmişlerdir. Sosyal Güvenlik sistemi denince akla ilk gelen kurum SSK'dır. Çünkü Nüfusun yüzde 51,6'sına hizmet eden bu kurum Türkiye sosyal güvenlik sisteminin bel kemiğini oluşturmaktadır.

SSK'nın içine düştüğü krizin nedenleri ve bunun sermaye transfer mekanizmalarıyla olan ilişkisi bu raporun tartışma konusu dışında bırakılmıştır, çünkü konu gerek akademik çevrelerce gerekse konu hakkında sendikaların daha önce yayınladıkları bir çok raporda çok geniş olarak incelenmiştir.

Bu raporda üstünde durmak istediğimiz ana nokta ise özelde SSK'nın genelde ise sosyal güvenlik sisteminin bazı kurumlarının yeniden yapılandırılması ve bunun sermaye birikimi ile olan ilişkisidir.

21 Ocak tarihinde Çalışma Bakanlığı sosyal taraflara yeni bir yasa tasarısı göndererek görüşlerini istemiş bulunmaktadır. Yasa Tasarısının konusu "Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu"dur. Diğer bir deyişle SSK'nın yeniden reorganizasyonudur. Yasa Tasarısı'nın ana konusu kurumun reorganizasyonunda ciddi bir yapısal değişiklik yaparak Sigortacılık ve Sağlık hizmetlerinin idari yapılarının ayrıştırılması ve bir anlamda sağlık kurumlarının ticari esaslara dayalı birer işletme olarak çalışmasının hedeflendiği bir çözüm sunulmaktadır.

Aynı şekilde, Çalışma Bakanlığı 3 farklı yasa tasarısını da gündemine almış bulunmaktadır. Bunlardan ilki bağımsız çalışan esnaf ve sanatkarların sosyal sigortasını düzenleyen Bağ-Kur Yasası; ikincisi İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun yeniden yapılandırılması ve Türkiye İş

Kurumunun düzenlenmesidir. Sonuncu yasa tasarısı ise Sosyal Güvenlik Kurumu olarak belirtilen ve Çalışma Bakanlığı bünyesinde oluşturulan sigorta kurumlarını çatısı altında toplayan kurum için önerilen yasa tasarısıdır.

Araştırmamızda kurumun yeniden yapılandırılmasına dönük yasa tasarılarının mevcut ekonomik gelişmeler ışığında uygulamaya konulan hükümet programıyla olan ilişkisi, kısa bir özeti ve değerlendirmesi yapılacaktır.

İSTİKRAR PROGRAMI, IMF VE SOSYAL GÜVENLİK: SERMAYE'NİN VE DEVLETİN AĞZINI SULANDIRAN FONLAR VE GÜÇ

1980'li yıllarda başlayan neo-liberal politikalar yeni bir birikim rejimi için gerekli düzenleme biçiminin ortaya çıkması için farklı düzenlemeleri devreye sokmaya çalışmaktadır. Nitekim, yeni birikim rejiminin dayandığı esnekleştirme kendisini, esnek işgücü piyasalarının oluşumu, taşeronlaştırma, eve iş verme gibi genelde kamunun düzensizleştirilmesi olarak tanımlanan gelişmelerde bulmaktadır. 1990'larda yoğunlaşan enformelleşme süreci de bir anlamda emeğin esnek üretim koşullarına göre yeniden biçimlendirilmesini amaçlamaktadır (Peck, 1996).

Öte yandan bu düzensizleştirme veya yeni düzenlemelerin ortaya çıkışının bütünsel anlamda bir düzenleme biçiminin şekillenmesinde önemli rol oynadığı da görülmektedir. Bununla ilgili örneklerden birisi 1994 sonrası ortaya çıkan 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde ele alınan konulardır. Nitekim 7. Beş Yıllık Kalkınma Planına hazırlık çalışmalarında kurumsal düzenlemelere gidilmesi de dile

getirilmektedir. Hatta geçiş programının doğrudan bu konuyla ilgili bölümleri vardır. Geçiş Programı'nın "Sosyal Sektörlerle ilgili Tedbirler"i adlı bölümüne bakıldığında, burada işgücü piyasasında esnekliği artırma perspektifi ortaya konmaktadır:

"Çalışma hayatı mevzuatının Avrupa Birliği'ne uyum ve Uluslararası Çalışma Teşkilatı normları doğrultusunda yenilenmesini sağlayacak, işgücü piyasasında esnekliği artıracak ve yeni çalışma biçimlerini düzenleyecek mevzuat çalışmaları hızlandırılacaktır."

"Part-time ve esnek zamanlı çalışma türlerinin yaygınlaşmasını kolaylaştıracak mevzuat düzenleme hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır."

İşte bu noktada Geçiş Programı'nın Türkiye ekonomisini Dünya ile bütünleştirme sürecinde nasıl bir işgücü piyasasına "geçiş"i planladığı da kendisini gösteriyordu: Yeni işgücü piyasası esnek olacaktı. Bir başka deyişle, yeni birikim rejimine uygun neo-liberal politikaların hayata geçirilmesiyle karşılaşılıyordu (DPT, 1994).

Bu konuda başka bir gelişme'de Devlet Bakanı Aykon Doğan'ın IMF Başkanı Michel Camdessus'a 1995 yılı Şubat ayı içerisinde yolladığı niyet mektubudur. Bu mektup, sosyal güvenlik alanındaki taahhütleri de içeriyordu. Mektupta sosyal güvenlik kurumlarının acil şekilde mali istikrara kavuşturulması gerektiği belirtiliyordu. Mali pozisyonlardaki hızlı bozulmanın ardında ise 1992 yılında emekli olma asgari yaş sınırının kaldırılmasıyla birlikte patlak veren erken emeklilik dalgası olduğu söyleniyordu. Bu nedenle: a) Duruma hemen müdahale edilmesi gerektiği vurgulanıyordu. SSK ile ilgili bir yasa tasarısı hazırlanıyordu ve Mart ayı

içerisinde Parlamento'ya sunulacaktı. Yasa tasarısı emekli olma prim yıl sayısını kadında 20 erkekte 25 yıla, asgari yaşı ise kadında 55 erkekte 60'a çekmeyi (veya aynı etkiye sahip alternatif bir düzenlemeyi) esas alıyordu (Harb-iş, 1994).

Aynı sürecin bir parçası olan 5 Nisan Paketi ile Geçiş Programı SSK'nda daha ziyade kısa vadede mali istikrarı sağlama hedefini öne çıkarıyorlardı. Bu bağlamda aktif sigortalılar ile pasif sigortalılar arasındaki bozulmuş olan oranı emekli olma prim gün sayısını artırma ve asgari yaş sınırı getirme yoluyla yükseltmeyi hedefliyorlardı.

Kalkınma Planı ise doğası gereği 1996 ila 2000 yılları arasındaki dönüşümleri öne çıkarıyordu. Bu nedenle Kalkınma Planı Neo-liberal politikaların izdüşümlerini kavrama açısından oldukça önemlidir. Mesela sağlık alanında Kalkınma Planı 5 Nisan Paketi ve Geçiş Programı'nda sözü edilmemiş olan "özelleştirme"yi açığa vuruyor. Ayrıca sağlık alanının SSK'nın uzmanlık alanı dışında kaldığını ve Kurum'un sağlık hizmeti üretiminde başarı sağlayamadığını belirtiyordu.

Kalkınma Planı:

iii. Sosyal güvenlik kurumlarını adem-i merkezileştirmeyi, idari ve mali anlamda özerkleştirmeyi;

iv. Sosyal güvenlik kurumlarını sigorta hizmetlerini külfet-nimet dengesi içerisinde ve kendi mali imkanları ile karşılayabilir kılmayı;

v. Emekli olma prim gün sayısını artırmayı ve asgari yaş sınırı getirmeyi;

vi. Sigortalı olmayı ve sigortalı işçi çalıştırmayı teşvik etmeyi;

vii. İşsizlik sigortası oluşturmayı;

ix. Sosyal güvenlik kurumlarının sağladığı sağlık hizmetlerini satın alma yoluyla temin edilmesini;

x. Bu bağlamda hastanelerin verimlilik ve karlılık anlayışıyla çalıştırılmasını;

xi. Özel sağlık ve emeklilik sigortacılığını mevcut sisteme ilave ve isteğe bağlı bir sistem olarak desteklemeyi

hedefliyordu. Yukarıda söylenenler ışığında şu noktaların üzerinde durulması gerekiyor:

i. Sosyal güvenlik alanındaki yeniliklerin önünde emekli olmada prim gün sayısının artırılması ve asgari yaş sınırı getirilmesi yoluyla emekliliği imkansızlaştırma geliyor. Böylece emeklilik sigortacılığı fiili anlamda gereksizleşecektir.

ii. Hastanelerin idari ve mali anlamda özerkleştirilmesi bunları SSK kontrolü dışına çıkarma anlamına gelecektir. Bu durumda SSK sağlık hizmetlerini karlılık anlayışıyla çalışan hastaneler aracılığıyla satın almaya başlayacaktır.

1999 yılına gelindiğinde ise, 17 Ağustos'ta meclisten geçen 4447 Sayılı yasa, emeklilik yaşı ve prim ödeme aylık alma sistemlerini kökten değiştirirken, fiili olarak emeklilik sigortası ortadan kaldırılmıştır. Hem de, toplumsal kesimlere rağmen. İşte bu nokta da, Dünya Bankası ve IMF destekli yeniden yapılanma veya yapısal uyum adı altında hayata geçirilen neo-liberal politikalarla karşı karşıya bulunmakta olduğumuzu görüyoruz. Nitekim, Çalışma Bakanı Yaşar

Okuyan'ın da ifade ettiği gibi çalışma hayatına yönelik olarak 6'lı bir paketten bahsedilmektedir. 506 Sayılı yasada yapılan değişiklikler bunun ilk ayağını oluştururken, sırada, yukarıda da belirtilen hastanelerin özelleştirilmesine ve/veya verimlilik esasına göre kar amaçlı çalışan kurumlar haline getirilmesi, özel sigortacılığın sisteme şırınga edilmesi, iş ve işçi Bulma hizmetlerinin piyasa aracılığıyla yerine getirilmesine dair düzenlemeler, Kıdem Tazminatı müessesesi, gibi bir dizi kurumsal değişiklik gündemdedir. Bir anlamda, Fordizmin düzenleme biçimine ait olan bu kurumsal yapılara dönük olarak ya tahrip etme, yok etme, ya da yeniden biçimlendirme politikaları olarak bakılması gereken bu değişiklikler, neo-liberal politikaların hayata geçirilmesidir (Boyer, 1988).

Yukarıdaki düzenleme girişimlerinde de görüldüğü gibi yeni birikim rejimi için neo-liberal temelde hazırlanan bir düzenleme biçimiyle karşı karşıya bulunmaktayız. Bu yeni politikanın ana noktasını ise esnekleştirme ve buna uygun kurumlar oluşturmaktadır. Dolayısıyla Fordizmin refah devleti artık miyadını doldurmuştur. Yeni bir devlet modeli ve düzenleme biçimi gerekmektedir. Bu ise henüz tam biçimlenmemiştir. Ancak kesin olan refah devletinin kurumlarının ve Fordizmin kurumlarının birer birer gözden düşmesidir (Jessop, 1995).

Fordizm ve Refah devletinin genel anlamda kişisel riskleri toplumsallaştırdığı ve ekonomik eşitsizliği telafi etmeye dönük tazmin politikaları uyguladığı bir gerçektir. Ancak buradan hareketle bir koruyucu devlet miti yaratılması da iki nedenle son derece ideolojik ve gerçekleri çarpıtan bir süreçtir. Birincisi,

yukarıda söz ettiğimiz anlamda, büyümeni sağlanmasında ve birikim rejiminin hegemonyasını kurmasında düzenleme biçimleri ve dolayısıyla sosyal güvenlik harcamalarının kaynağının doğru analiz edilmesine ilişkindir. Özellikle bu nokta risklerin toplumsallaşması sürecinin sırrını açığa çıkarır. Vergiler ve diğer sosyal güvenlik fon kesintileri -ister emekçilerden ister işverenlerden kesilsin- işçinin ürettiği artı değerın parçasıdır. Emekçiler hastalık, sakatlık, yaşlılık gibi çeşitli nedenlerle emek güçlerini satamayacak durumda olduklarında veya emek güçlerini satmak isteyip de alıcı bulamadıkları (işsiz kaldıkları) durumlarda işsizlik sigortası, emekli maaşı, sağlık bakımı gibi hizmet ve yardımlardan yararlanabilirler (Cough, 1980). Bu noktada bir anlamda düzenleme biçiminin ve devlet müdahalesinin temel noktası, efektif talep ve tüketimin devamıdır. Bu noktada emeğin yeniden üretiminin yanısıra pazarın ihtiyaç duyduğu tüketimin de sağlanması gerekir. Sosyal güvenlik sistemleri de transfer mekanizmaları aracılığıyla gelirin yeniden bölüşümünde oynadığı rol ile tüketim olgusunun devamını sağlaması açısından önemli bir yer teşkil etmektedir. Burada devlet, müşfikliğinden ya da babalığından değil tam aksine sistemin devamı için gerekli olan yeniden üretimi sağlamaya ve tüketimin devamına dönük bir konumdadır. Sosyal sigorta, kolektif karakterinde yeniden üretimi sağlarken, değerın transferi, sadece sermayeden vergiler aracılığıyla değil aynı zamanda ücretlilerin çalışmış oldukları zaman içinde fonlara katkıda bulunmaları yoluyla olur. Burada piyasanın doğası gereği düşük olması gereken emeğin payı bu sistem aracılığıyla tüketime dönük bir gelir düzeyinin devamı şeklini almaktadır (Aglietta, 1979). Örneğin, 1944'den sonra

Fransa'da 1945'den sonra İngiltere'de, Belçika'da ulusal sağlık sistemi gibi sosyal güvenlik alanında en önemli denemelere, vergilerin içinde dolaylı vergileri ve düşük ücretlerden alınan gelir vergisinin payının yükselmesi eşlik etti. Gerçekte refah devleti de olsa kapitalist sistemde ulusal gelirin uygun vergilendirilmeyle gerçek ve köktenci bir yeniden dağılımı hiç bir zaman olanaklı olmadı. Aslında refah devletinde sosyal güvenlik sistemi kolektif bir sigortanın devlet eliyle örgütlenmesidir. Sosyal güvenlik sisteminin uygulanışının ücretliliğin öncelliğine göre belirlendiğini ve kapsamının da sınıf mücadelelerine bağlı olarak değiştiği söylenebilir. Bu noktanın kavranması özellikle içinde bulunduğumuz bunalım döneminde sosyal güvenlik sistemine yönelik saldırılarının anlaşılması açısından önemlidir. 1970'li yıllarda başlayan kriz dönemi ve bu krize tepki olarak gelişen 1980 sonrası gelişmelere bakmak sosyal güvenlik sistemine dönük saldırıların dayandığı temelleri ve politikaları anlamada önemli bir yer tutacaktır (Jessop, 1991).

Kriz sürecinde 1980'lerde yükselen neo-liberalizm genel olarak devlet harcamalarının ve müdahalelerinin ekonomiye zararlı olduğu ve devletin ekonomiden çekilmesi gerektiğini belirtiyordu. Bu söylem başta ABD ve İngiltere olmak üzere bütün dünyada devletin küçültülmesi girişimlerinin sloganı haline geldi. Yeni-Sağın politik izdüşümü olarak kabul edilen Thatcher hükümetinin öncelikle yaptığı sosyal harcamaların, düşük gelir gruplarına yönelik programların hem yerel hem de merkezi yönetim düzeyinde tasfiyesi oldu (Güler, 1996). Reagan ise bir yandan çoğunlukla işçilerin dışındaki fakir tabakalara yönelik programları sona

erendirirken, diğer yandan daha az sistematik bir şekilde de olsa genel olarak refah devleti harcamalarının bittiğini ilan etti (Hirsch, 1991). Avrupa'nın sosyal demokrat hükümetleri de kemer sıkma politikalarının uygulamalarına katılmakta gecikmedi. Bu yöneliş aslında devlet harcamalarının sosyal ücreti artırıcı yönde değil de sermayeyi ve yatırımları motive edici yönde kullanılacağını ilanıydı. Nitekim, bir bütün olarak devlet harcamalarının kısılması çabaları sonuçsuz kalırken, 1980'lerdeki bütçe kısıntıları özellikle altyapı, sağlık, eğitim, devlet çalışanlarının ücretleri gibi alanlarda çok aşırıya gitmiştir. 125 ülke arasında 1972 yılına kıyasla 1990 yılında GSMH içinde devlet harcamalarının payının azaldığı sadece 12 ülke vardır ve bu ülkelerin hemen hepsi Latin Amerika ve Afrika'dadır (Arın, 1992).

Kuşkusuz devletin bütçe açıkları yoluyla kâr oranı üzerinde yarattığı baskıdan kurtulma arzusu sosyal güvenlik sistemi çerçevesinde verilen kamu hizmetlerinin özelleştirilmesinin tek nedeni değildir. Post-Fordizme özgü emek sürecinin kendisi bizahati esnek bir yapıya dayandığı ve esnek ve parçalanmış işgücü piyasalarına ihtiyaç duyduğu için bu süreçte sosyal güvenliğin ve yüksek işgücü maliyetinin en aza indirilmesi gerekmektedir. Ayrıca son dönemde ortaya çıkan bazı teknolojik gelişmelerin hizmet sektöründe yüksek kârlılık vaatmesi uzun dönemli hedefler açısından sosyal hizmetlerin özelleştirilmesini sermaye açısından rasyonel hale getirmektedir (Boyer, 1998). Telekomünikasyonda, tıbbi araçlarda, bilgisayarla eğitimde sağlanan ilerlemeler, sağlık, eğitim, sigorta sistemleri gibi alanlarda da mal üretimindeki gibi üretkenlik ve kârlılık artışlarını olanaklı hale getirmektedir. Bunun sonucunda

sosyal hizmetlerin özelleştirmesi evrensel bir reçete olarak bütün dünyada dayatılmaya çalışılmakta olduğu Dünya Bankası Teorisyenleri tarafından dile getirilmektedir (Vittas and Roland, 1995).

Türkiye'deki süreçte yukarıdaki gelişmelerden bağımsız değildir. Yeni birikim rejiminin temel noktasını oluşturan esnek firma modeli giderek yaygınlaşmaktadır. Ancak Türkiye'de ve dünyada görülen gelişme kapitalizmin altın kuralının işlevini yerine getirdiğini göstermektedir. Yani rekabet aynı zamanda bir savaştır. Bu savaş sonrasında galipler ve mağluplar vardır ve yenilenler yok olmak zorundadır. İşte bu rekabet ortamında esnek firma modelini çok iyi bir şekilde hayata geçirebilen enformel sektör, Giderek Fordizmin büyük sermayesinin faaliyet alanını tehdit eder duruma gelmiştir (Köse, Yeldan, 1998). Yalın üretim metodlarının devreye sokulması çeşitlendirilmiş mallar ve diğer post-Fordist gelişmelerin dışında rekabet süreci giderek başka alanlara kaymaktadır. Çok uluslu şirketler bunu mekan değiştirerek ucuz emeğe yönelmekle aşarken bazı alanlarda tekelleşme sürecini başlatmaktadırlar. Doğal olarak diğer firmalarda bunların dışında veya hibrit şekilde yaşamlarını sürdürme kavgası içindedir. Enformel şirketler emeğin payını yukarıda belirtildiği gibi düşük tutabilmekte ve ürün çeşitliliğine veya kısa vadeli faaliyet alanlarına doğrudan kanallize olabilmektedirler. Aynı şekilde doğrudan enformelleşemeyen¹ büyük sermaye ise yeni post-fordist rekabet koşullarına ayak uydurmaya çalışmakta ve bunun için iki

önemli rakiple rekabet etme durumunda kalmaktadır. Birincisi giderek artan oranda ulusal sınırlar üzerinde tahditlerin kaldırılmasına paralel olarak ülke genelinde ve uluslar arası alanda yaygınlaşan uluslar arası ve ulusötesi sermaye. İkincisi ise post-Fordist teknolojiyle çabuk bütünleşebilen ve kendini hızlıca piyasa koşullarına göre çeşitlendirilmiş mal üretir konumuna sokabilen yeni tip şirketler (Boyer, 1996). Bu tip şirketlerin bir kısmı zaten kayıtdışı alanda enformel üretim ilişkileri çerçevesinde faaliyet gösterirken bir kısmı da küçük ve orta ölçekli firmalar temelinde faaliyet gösterip enformel alanla olan sıkı ilişkileri sayesinde bir çeşit aklama operasyonları düzenlemektedir. Formel büyük sermaye ise bunlarla rekabet edebilmek için çaba göstermektedir. Büyük sermayenin üzerinde durduğu iki şey vardır. Birincisi, yatırım sürecini firma dışı kaynaklarla gerçekleştirmek bunun içinde uzun vadeli fon bulabilmek. Diğeri de işgücü maliyetlerini mümkün olduğunca en düşük düzeyde tutabilmek.

Firmaların yatırım için gerekli olan tasarrufu dışarıdan karşılama isteği Dünya Bankası Raporunda ve TÜSİAD raporlarında vurgulanmıştır (World Bank, 1994; TÜSİAD, 1997). Şili Modeli bunun tipik bir örneğini teşkil etmektedir. Nitekim uluslar arası sermayenin de bu büyük fonları uluslar arası para piyasalarına çekme isteği de bu olayı derinleştirmektedir. Nitekim sermaye, emeklilik fonlarının özel sigorta şirketlerinde değerlendirilmesi yoluyla bu tasarruflar birikerek ülkedeki sermaye piyasalarının genişlemesine yol açacaktır. Sermaye piyasaları aracılığıyla yatırımlara yönelecek bu fonlar, sonuçta ek istihdam yaratacaktır. İstihdamın yaratacağı ek talep, toplam talebi artırarak ekonomik

büyümeyi sağlayacaktır. Görüldüğü gibi burada gerek neo-liberal ideolojinin betimlediği bu iktisadi politika ekonomik krizden çıkış için sosyal güvenlik sistemindeki fonların spekülatif alanlara aktarılmasını öngörüyor. Bu fonlar aracılığıyla sermaye firma dışı yatırım imkanına kavuşacaktır. Olayın diğer bir boyutu da kamu kesimi borçlanma gereğinin giderek artması ve sermayenin de üretim dışı karlara yönelme isteğinin giderek artmasıdır. Yani, sermaye üretimden kaçarak devlette borç verme yöntemiyle kar elde etme yöntemine yönelmektedir. Bu da doğal olarak Türkiye'de olduğu gibi belli bir süre sonra Devletin bu borçları ödemek için gerekli finansman kaynaklarını tüketmesine yol açmaktadır. Bu nedenle ilk olarak neo-liberal iktisat politikalarının en önemli ayağı olan özelleştirme devreye sokulmaktadır. Kamu varlıklarının satılması yoluyla devlet tekrar borç alabilmek için borç faizlerini ödemektedir. Bu tür kaynakların etkin kullanılamaması veya satılacak varlıkların bitmesi ihtimali gerek kamuyu gerekse sermayeyi bu döngüyü devam ettirecek yeni bir kaynağa yönlendirmiştir. İşte yeni kaynakta sosyal güvenlik fonlarının kullanılmasıdır. Devlette bu tür bir politikayı benimsemekte ve özelleştirme yoluyla elde edemediği geliri sosyal güvenlik fonlarının özelleştirme gelirlerinin yerine geçmesi yöntemiyle sağlamaya çalışmaktadır.

Nitekim, Şili'de de uygulanan modelin en önemli unsurlarından birisini Özelleştirme ile sosyal güvenlik sisteminde özel sigortaya dönüş oluşturmaktadır (Singh, 1996). Şili, çoğu Pinochet'nin Generalleri tarafından ABD'li ortaklarla birlikte kurulan AFP'lerin özelleştirme sürecinde devri yapılan şirketlerin hisse senetlerini alması zorunluluğunu getirmiştir

(Ghillarducci, 1995). Kamunun uzun vadeli bonoları ve tahvillerinin de bu şirketlerin portföylerinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Dolayısıyla Şili'deki sistemin dayandığı ana unsurlardan birisi özelleştirme ile sosyal güvenlik sistemleri arasında kurulan paralelliklerdir. Bu sayede devlet ucuz ve vadesi uzun olan borçlanma imkanına kavuşurken bir yandan da sağlık hizmetlerini ticarileştirerek bunları da özel sigortacılığa devretmiştir (Casteneda, 1992). Burada ilginç olan nokta, hastalık vb. durumlar için sistemin finansmanı önceki sistemde devlet, işveren ve sigortalı tarafından sağlanırken yeni durumda bu yük tamamen sigortalı üzerindedir. Sigortalı bu tür yardımlardan yararlanmak istediği takdirde ücretinin yüzde 10'u kadar bir primi özel sigortaya yatırmak durumundadır. Bir anlamda koruyucu devlet mitinin ortadan kalkması ve "her koyunun kendi bacağından asılması" anlamına gelen bu uygulama sağlıklı bir meta haline getiren ve emeği pazarın koşullarına terk eden ciddi bir neo-liberal uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nitekim, 1999 Ağustos ayında ilk adımı atılan sosyal güvenlik sisteminin reformu ilk etapta herkese rağmen emeklilik yaşını artırmaya dönük uygulamaları başlatmış ve Dünya Bankası ve IMF'nin doğrultusunda Türkiye için uygunluğu çok tartışmalı bir yaş haddi yürürlüğe sokulmuştur. Bu yaş haddi devreye sokulurken bir yandan da sosyal güvenlik sisteminin yapısal reformlar aracılığıyla özelleştirileceğinin sinyalleri de verilmiştir.

İkinci aşama olarak kabul edilebilecek olan SSK'nın yeniden yapılanması ve sağlık hizmetlerinin piyasaya devri veya ticarileştirilmesi yukarıda da belirtilen

¹ Burada belirtilen doğrudan enformelleşemeden kasıt, firmanın bütünsel olarak devlet düzenlemeleri alanından çıkmamasıdır. Ancak, yarı-mamul, ham madde, alt işveren, yan sanayi gibi diğer piyasalarla olan ilişkilere bakıldığında burada büyük firmalarında aslında enformelleşme sürecinde olduğu da görülür.

Yasa Tasarısıyla uygulamaya geçirilmek üzeredir. Aynı şekilde üçüncü aşama olan işgücü piyasasının esnekleştirilmesi, bazı katılıkların - Kıdem Tazminatı, sosyal haklar vb. - ortadan kaldırılması ve özel sigortacılığın sisteme entegrasyonu bu politikanın nihai hedefi olarak karşımıza çıkmaktadır.

9 Aralık 1999 tarihinde kamuoyuna açıklanan IMF Niyet mektubu'nun 42. Paragrafı bu konuda Hükümetin niyetini gözler önüne sermektedir:

"Sosyal Güvenlik Reformu

42. Yeni Hükümet sosyal güvenlik reformuna ilişkin kapsamlı gündemin ilk parçasını tamamlamış bulunmaktadır. Eylül ayında Meclis'te onaylanan reform: asgari emeklilik yaşını sisteme yeni dahil olanlar için hemen 58/60 ve halihazırda sisteme dahil olanlar için ise 10 yıllık bir geçiş dönemi ile 52/56 olarak artırmakta; emekliliğe hak kazanabilmek için gerekli asgari prim ödeme süresini artırmakta; ortalama aylık bağlama oranını %80'den %65'e çekmekte; emeklilik maaşının hesaplanmasındaki referans periyodunu tüm çalışma periyodu olarak artırmakta; emeklilik maaşını TÜFE'ye bağlamakta; ve prime esas ücret tavanını yükseltmektedir. Reform yapılmadığı takdirde sosyal güvenlik sistemi açığının bu seneki GSMH'nin %3 seviyesindeki boyutundan 2050 yılına kadar % 16'ya çıkması beklenmekteyken reform sonrası bu eğilim tersine dönecektir. Aslında açığın kısa vadede orta vadeye kadar gittikçe küçüleceği tahmin edilmektedir. Hükümet bunu gerçekleştirmek için prime esas ücret tavanını 1 Nisan 2001'de asgari seviyenin 4 katına, Nisan 2002'de ise asgari seviyenin 5 katına çıkaracaktır. Hükümet, gelecek aylarda bir taraftan kapsamı, prim ödemeyi ve idari etkinliği artırmak amacıyla idari reformlar

yaparken diğer taraftan uzun vadeli tasarruf kaynaklarını çeşitlendirme açısından özel emeklilik fonlarına yönelik hukuki çerçeveyi oluşturarak, sosyal güvenlik reformuna derinlik kazandırmayı planlamaktadır. Bu alanda kaydedilecek ilerleme gelecek program gözden geçirmelerinin konusu olacaktır."

Bu noktada Sosyal Sigortalar Kurumu ve kurumun yapısının yeniden reorganizasyonunu hedefleyen yeni yasa tasarısı bir anlamda tartışılması gereken bir zorunluluk olarak gerek yazılı basında gerekse Bakan Yaşar Okuyan tarafından sürekli dile getirilmektedir. Aşağıda bu Yasa Tasarısı'nın bir özeti ve değerlendirilmesi verilmeye çalışılacaktır.

ÖZERKLİK BAŞKA ŞEY PEŞKEŞ İÇİN KİTLEŞTİRME BAŞKA ŞEY!

21 Ocak tarihinde 3 büyük işçi Konfederasyonuna görüş almak için gönderilen "Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu (Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Kaldırılması ve Bazı Maddeler Eklenmesi, Devlet Memurları Kanunu ve Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması, sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanun ile ilgili Değişiklikler Hakkında Kanun) Tasarı Taslağını" inceleyecek olursak Yukarıda belirtilen politika demetinin hayata geçirilmesi ile ilgili önemli ipuçları yakalayabiliriz.

Tasarıya bakıldığında tasarının ana amacının Sosyal Sigortalar Kurumunun sağlık ve sigortacılık hizmetlerinin birbirinden ayrılarak sağlık hizmetlerinin hizmet satın alma da dahil olmak üzere işletme mantığı etrafında yeniden yapılandırılmasını sağlamak olduğunu

görüyoruz. Ancak, tasarı daha detaylı ele alınırsa bu üstü kapalı piyasalaştırma, özelleştirme denkleminin yanısıra farklı düzenlemelerinde olduğu görülmektedir. Aşağıda sırasıyla bu değişiklikleri tartışmaya çalışacağız.

Yasa Tasarısı Taslağı'nın ilk Maddesi SSK'na dönük saldırının ilk göstergesini oluşturmaktadır. Burada, SSK Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı bir kuruma dönüştürülürken 1990'lı yıllarda Özal tarafından dile getirilen daha sonra'da Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından görev süresinin bitimine yakın tekrar gündeme gelen "Başkanlık sistemi"ne benzer bir sisteme geçildiği belirtilmektedir. Madde gerekçesine bakıldığı zaman bu değişikliklerin nedeni olarak "Kurumun verdiği hizmetlerin nitelik ve nicelikleri dikkate alındığında idari yapısının yetersiz kaldığı açıktır." Gösterilmektedir. Öte yandan, Bakanlığa bağlama gerekçesi olarak da "...primli sisteme dayalı sosyal güvenlik kuruluşlarını bir arada toplamak üzere kurulan Çalışma ve Sosyal güvenlik Bakanlığı'na bağlı Sosyal Güvenlik Kurumu'nun ilgili Kuruluşu olarak tanımlanmıştır." Belirtilmektedir.

Kurumun yapısının bürokratik oluşu ve bazı konularda hantallaşması nedeniyle daha hızlı ve verimli çalışma sağlanması hedeflenirken bunun için kurumun temel niteliklerinden biri olması gereken demokratik katılım ve özerk yapısından kaynaklanan modelin yerine Başkanlık Modeli getirilmiştir. Burada Başkanlık sisteminin ne anlama geldiği anlaşılmamaktadır. Oysa Taslağın ilerleyen maddelerinde bunun sonuçları daha açık olarak karşımıza çıkmaktadır. Özet olarak söylemek gerekirse Kurumun Yönetim Kurulu idari açıdan ikincil düzeye inerken asıl sorumluluk ve yetki tek elde

toplanmaktadır. Hatta Taslağın ilerleyen bölümlerindeki örgüt şemasından da anlaşılacağı üzere bazı birimler doğrudan Başkana bağlı hale getirilmektedir. Bütçesi 5,7 Katrilyon (SSK, 1998) gibi önemli bir rakama ulaşan bir kurumda yetki ve sorumluluğun tek elde toplanması Kurumun gelir ve giderlerinin siyasi olarak yönlendirilebilmesine olanak sağlayan bir gelişmedir. Her ne kadar Başkan'ın görevi ile bağdaşmayan uygulamalar veya yolsuzluk yapması halinde görevden alınması ve yargılanması ilerleyen maddelerde içerilmiş olsa dahi, insiyatiflerin politik amaçlarla kullanılması hususunda bir düzenleme yapılamaz. Aynı şekilde, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlanması da tartışmalıdır. Bugüne değin sosyal güvenlik sisteminin krizine dönük olarak yapılan eleştirilerde kurumlar arası farklılıkların giderilmesi istenmiştir. Burada kastedilen her kurumun kendisine göre normları nedeniyle sigortalıların ve emekliliklerin hak ve yükümlülükleri hususunda farklı durumların ortaya çıkmasıdır. Bunun çözüm yolu bu kurumları bir çatı altında birleştirmek değildir. İngiltere ve Danimarka gibi ülkelerde bu tür düzenlemeler yapılabilir çünkü burada asgari normlar belirlenmiş ve bunun üzerine mesleki farklılaştırmalara gidilmiştir (Guillaume ve diğerleri, 1995). Oysa kıta avrupalarda ve Türkiye gibi ülkelerde her kurum kendine özgü dinamikleri farklıdır. Aynı şekilde, bunların tabi oldukları yasalar farklıdır. Yasal mevzuatı yeknesaklaştırmadan bu tür kurumları biraraya getirmek demek sadece gelir gider ayarlaması yapma anlamına gelir. Kanımızca da Hükümetin yapmaya çalıştığı şey budur.

Yasa Tasarısı Taslağının ikinci ayağı seçimli kurumların yeniden yapılandırılmasıdır.

Burada ilk ele alınan SSK Genel Kuruludur. SSK Genel Kurulu'na katılacak delegelerin niteliğın belirleyen Kurum Yasasının 12. Maddesinde değışiklik yapılarak Genel Kurul Delege Sayısı 123 Kişiden 50 kişiye indirilmiştir. Delege dağılımına bakıldığında da ciddi değışiklikler görölmektedir. Birinci değışiklik, Akademik dünyadan katılan öğretim üyelerinin sayısının 5'den 2'ye düşürölmesidir. İkinci ve kanımızca olumlu olarak nitelendirilen değışiklik Kurumda çalışan kamu çalışanlarının sendikalarına delegelik hakkının getirilmesidir. Oysa daha sonraki değışiklik kurumun asıl tarafları olan işçi ve işveren delegelerinin ciddi oranda düşürölmesidir. İşçi sendikalarının delege sayısı 50'den 15'e düşürölürken aynı anda en büyük konfederasyonun temsil yetkisi daraltılmış ve ilk üç konfederasyon için toplam 15'kişilik delegasyon belirlenmiştir. Bunun iki yönlü değerdendirmesini yapmak gerekir. Birincisi ki olumlu olanı Farklı görüşlerinde Genel Kurulda temsili sağlanarak demokratikleşme yönünde adım atılmış olarak değerdendirilebilir. İkinci değerdendirme ki bu Türk-İş açısından olduğu kadar tüm sendikal dünya açısından da farklı gelişmelere yol açabilir, burada Türk-İş'in delege sayısında ciddi bir düşüş görölmektedir. Diğer Konfederal örgütlerin görüşlerindeki farklılaşmalar dikkate alınırsa bu durumda Genel Kurul'da işçiyi temsilde görüş ayrılıkları çıkabilecek ve ortak hareket etme zorlaşacaktır.

Aynı şekilde, Kanun tasarısının 6. maddesinde seçimli yapılarda demokratik katılımın gerçekleştirilmesi olarak değerdendirilen ve en yüksek karar organı olan Genel Kurul, bir anlamda demokratik işlevini yitirmekte ve sanki bir anlamda danışma kurulu görevi görmektedir. Bu

anlayış aslında yeni bir uygulama türü değildir. Türkiye Sendikacılık hareketi bu tür bir anti-demokratikleşme sürecini 1980 öncesindeki Başkanlar Kurulu'nun işlevlerinin 12 Eylül yasaları aracılığıyla danışma niteliğine dönüştürölmesinin ne anlama geldiğini yaşamıştır. Buradaki asıl sorun Kurumun asıl sahiplerinin kurumun en yüksek karar organında kendi kurumlarına dair karar alma yetkilerinin sınırlandırılmasıdır. Burada, sosyal sigortanın "özünde sosyal" olması ve devlet denetiminde ve gözetiminde olması nedeniyle kısa vadeli, siyasi değışiklikler ya da ekonomik istikrarsızlık ortamında kurumu korumanın devlet tarafından daha verimli şekilde yapılabilceğı, bir başka deyişle sosyal devletin işlevi gereğı bu tür bir uygulamanın gerekliliğinden söz edilebilir. Ancak, bu tür bir yaklaşımda devlet sosyal güvenliğı sağlarken bu tür Kurumlara doğrudan kaynak aktarma işlevini de aynı zamanda üstlenmektedir. Devletin görevi sadece sigorta faaliyetini merkezi bürokrasinin egemenliğı altına almak değil, aynı zamanda sosyal güvenliğın primsiz ayağının etkin işlemesini sağlamak ve sosyal risklere en açık toplumsal kesimleri korumak üzerinde yoğunlaşmalıdır. Sosyal sigortaların denetlenmesi işlevi tamamıyla devlet vesayeti altına girmesi ve bürokratik bir mekanizmanın ayağı olması anlamına gelmemektedir. Nitekim, bunun bir örneğı 5 Nisan istikrar önlemleri sonrasında görölmüştür. SSK, kamu tasarruf genelgesi kapsamına alınarak Kurumun teknik ve altyapısal yenileme yapabilme imkanları kısıtlanmış ve bir anlamda "Kurum izin almaksızın tuvalete dahi gidemez" hale gelmiştir.

Yasa Tasarısının bir diğer maddesi ise Yönetim Kurulu'nun oluşmasını düzenleyen 7. Madde'dir. Bu madde de

temel anlamda değışiklikler bulunmaktadır. İlk olarak, Kurum içerisinde yaklaşık 5 Milyon pasif sigortalıyı temsil eden İşçi emeklileri Cemiyeti Yönetimine Ayrılan Yönetim Kurulu üyeliğinin yerine Kurum Çalışanlarını temsil edecek bir üye getirilmiştir. Burada tartışılması gereken nokta Kurum Çalışanlarını temsil edecek üyenin konumu değildir. Bir anlamda, Kurum çalışanlarını temsil eden örgütlerin temsilcisinin Yönetim Kurulunda yer alması yıllardır Sendikalar tarafından da dile getirilen demokratikleşme ve katılım açısından önemli bir gelişmedir. Ancak bu gelişme yine pasif sigortalıların yönetime katılımını dışlayarak düzenlenemez. Böyle bir düzenleme anti-demokratiktir. İkinci temel değışiklik, "Oligarşinin Temel Kanunu"nu hatırlatır şekilde ve Türkiye'nin mevcut Avrupa Birliğı uyum sürecinde Avrupa Birliğı normlarına ters bir şekilde Yönetim Kurulu'ndaki seçimle gelen üyelere eğitim şartı getirilmesidir. Bu demokratik seçim ilkesine kısıt getirilmesi anlamına gelir. Mevcut durumda Türkiye'deki kaç Sendika temsilcisinin belirtilen alanlarda üniversite eğitimi aldığını sormakla işe başlayabiliriz. Bu soruya cevap bir elin parmaklarını geçmeyecekleridir. Öte yandan, ilkesel olarak bu tür bir uygulamada seçmen iradesinin kısıtlanması anlamında seçkinci bir yaklaşım ortaya konmaktadır. Bu durum Anayasa'nın serbest seçim ilkesine de aykırıdır. Nitekim, bu durumu milletvekilliğı konumuna da benzetebiliriz. Bu durumda Yasama Organı olan Millet Meclisinin, yasama alanında uzmanlaşmış kişilerden oluşması gerekir. Bir diğer deyişle Milletvekillerinin de ilgili alanlarda yüksek öğretim kurumlarından mezun olması gerekir.

Yönetim Kurulu üyelik mekanizması yeni yasa tasarısı ile bir dönem ile sınırlandırılmıştır. Aynı şekilde Yönetim Kurulu toplantı yeter sayısı da yükseltilmiş ve beş kişiye çıkarılmıştır. Bunun dışında mutada toplantılara mazeretsiz bir takvim yılı içerisinde ardarda 4 defa veya toplantı sayısının yüzde 20'sinden fazla devamsızlık yapanların yönetim kurulu üyeliğinin kendiliğinden sona ereceğı belirtilmiştir. Aynı şekilde, SSK'nın bir önceki Yönetim Kurulu döneminde yaşanan bazı olaylar nedeniyle olsa gerek Yönetim Kurulu üyeliğinin düşürölmesine ilişkin yeni bir düzenleme daha maddeye konulmuştur. Buna göre "Başkan ve Yönetim Kurulu üyeleri ile Finansman ve Aktüaryal Daire Başkanı kendilerine, eş ve çocuklarına ait mal varlıklarını göreve başladıkları tarihten itibaren bir ay içinde ve izleyen her takvim yılının en geç Mart ayı sonuna kadar 3628 Sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanununda belirtilen diğer usul ve esaslara uygun olarak bildirimde bulunmak zorundadırlar. Başkan ve Yönetim Kurulu Üyeleri ile Finansman ve Aktüerya Daire Başkanı birlikte veya tek başına aldıkları kararlardan dolayı Kurum kaynaklarını tehlikeye düşürdükleri veya zarara uğrattıklarının yargı kararıyla tespiti halinde görevlerine son verilir. Ayrıca verdikleri zarardan mal varlıkları ile müştereken ve müteselsilen sorumludurlar. Görevine bu şekilde son verilenler Yönetim Kurulu üyeliğine veya idari göreve atanamazlar ya da bir daha seçilemezler. Görevleri ile ilgili işledikleri bir fiil veya aldıkları karar nedeniyle haklarında ceza davası açılmış bulunan Yönetim Kurulu üyelerinden seçimle gelenler Bakan tarafından geçici olarak görevlerinden uzaklaştırılabilirler." Kanımızca bu değışiklik yönetimin

şeffaflaşması ve yolsuzluklarla mücadele açısından olumlu bir değişikliktir.

Yasa Tasarısı, Yönetim Kurulu'na bazı yeni yetkiler de tanımaktadır. Neo-liberal politikaların bir yansıması olarak ortaya çıkan ve mali şeffaflığı sağlamaya dönük olarak özel bağımsız örgütlerin denetimine açma poliitkasi "manegerial technics" yaşama geçirilmek istenmektedir. Aynı şekilde "...Başkanlığa bağlı tüzel kişiliği haiz işletmeler, ortaklık veya şirketler kurmak veya kapatmak...Sermaye Piyasası Kurulunun kuruluşuna izin verdiği ve denetlediği, Menkul Kıymet borsalarında hisse senetleri işlem görmeyen ve Başkanlığa kuruluş amacına uygun alanlarda faaliyet gösteren şirketlerin müesseselerin ortaklıkların hisse senetlerinin alımına ve satımına karar vermek." ibaresiyle kamusal bir örgüt olan SSK'yı bir işletme haline getirme ve kar amacıyla çalışan bir yapının oluşturulması hedeflenmektedir. Bu aynı zamanda birinci bölümde de değinilen kamu açıklarını işçi sınıfının sırtından kapatmak için yapılan bir düzenlemedir. Şöyle ki Kamu açıklarının kapatılması yolu Niyet Mektubunda Özelleştirme gelirlerine bağlanmaktadır. Aynı şekilde özelleştirme de halka arz yöntemi aracılığıyla yapılacaktır. Bu noktada gerek Borsa da işlem görsün ya da görmesin SSK'nın fonları kamuya uzun vadeli kredi olarak bu hisse sentlerinin satın alınması yoluyla istediği kamu açıklarını kapama fırsatı verecektir. Burada fedakarlık yine işçi sınıfının birikimlerinin kullanılması yoluyla işçi sınıfına yaptırılmak istenmektedir.

Bunun diğer bir göstergesi de Yasa Tasarısının 28. Maddesinde bulunmaktadır. Buna göre Kurumun gelirlerinin değerlendirilmesi tamamen

Merkezi bürokrasinin insiyatifine bırakılmaktadır. Dolayısıyla, İstikrar Paketi, Özelleştirme sürecinde Kurum mali açıdan tamamen bağımlı bir konuma düşmektedir. Bir diğer deyişle Kurum bugüne kadar eleştirilen siyasilerin arpalığı olmaktan kurtarılmalıdır görüşünün aksine bir durum i,le karşı karşıya kalmaktadır. Yasa Tasarısının ilgili maddesine bakacak olursak; " Kurumun uyguladığı Kanunlardan elde ettiği her türlü gelirlerin, riskin dağıtılması ilkesi ve iyi niyet kurallarına göre Kurum lehine en yüksek getiriyi sağlayacak şekilde yönetilmesi esastır. Kurum gelirleri ve zorunlu ödemeler için bulundurulması gereken nakit ve benzeri varlıkların değerlendirilmesine ilişkin usul ve esaslar Kurum, Bakanlık, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, T.C. Merkez Bankası ve Sermaye Piyasası Kurulu Başkanlığı'nın müştereken hazırlayacakları ve Bakanlar Kurulunca çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir"şeklindedir.

Yönetim Kurulu'nun yetkilerini belirten Maddenin z fıkrasında da özelleştirme deregülasyon politikalarının bir uzantısı olarak kamu hizmetlerinin piyasalaştırılması ve taşeronlaşma sürecinin yeraldığı görülmektedir. Bir başka deyişle sağlık hizmetlerinde taşeronlaştırma ve/veya işlerin piyasaya devri söz konusu edilmektedir. "Sigortalılar, gelir ve aylık almakta olanlar, hak sahipleri geçindirmekle yükümlü oldukları kişiler ve Kurum personeli ile bakmakla yükümlü olduğu kişilerin faydalanacakları sağlık yardımlarının Kurum sağlık tesisleri ile bunların dışındaki sağlık tesislerinden hizmet satın almak suretiyle karşılanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemek."

SSK'nın bir KİT olarak değerlendirilmesi görüşünün bir yansıması da Yönetim

Kurulu'nun ücretlerinin ve yolluklarının belirlenmesinde görülmektedir. Burada yöneticileri 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamındaki Kamu İktisadi Teşebbüsleri Yönetim Kurulu Üyelerine tanınan mali haklardan yararlandırılmışlardır.

Sosyal Sigortalar Kurumu Yasa tasarısında önemli bir değişiklik SSK sağlık hizmetlerini yerine getiren hastanelerin birer işletme haline getirilmesine ilişkin düzenlemedir. Bakan Yaşar Okuyan'ın kamuoyuna "artık kuyruk çilesi bitiyor" şeklinde sunduğu bu yeni uygulama bir çok açıdan karşı çıkılması gereken bir değişikliktir. Bu bir anlamda sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi uygulamasının başlangıcını oluşturmaktadır. Sağlık hizmetlerini sunan hastaneler kar amacı güden kuruluşlara dönüştürülmektedir. Nitekim, Yasa Tasarısının ilgili 22. Maddesine göre "Kurum, Yönetim Kurulunun teklifi, Bakanlığın onayı ve Bakanlar Kurulu Kararı ile kamu tüzel kişiliği haiz, idari ve mali özerkliğe sahip, Kurumun sağlık hizmeti vermekle yükümlü olduğu kişilere ilgili mevzuat hükümlerine göre kapsamı belirlenen sağlık hizmetlerini sunmak üzere Başkanlığa bağlı sağlık işletmeleri kurabilir, mevcut sağlık tesislerini sağlık işletmesine dönüştürebilir. Bu işletmeler hizmet kapasitelerinin uygun olması halinde işletmenin Yönetim Kurulunun teklifi Başkanlık Yönetim Kurulunun onayı ile diğer gerçek ve tüzel kişilere de her türlü sağlık ve diğer hizmetleri verebilir." Bir anlamda sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesini savunan neo-liberal görüşün bir yansımasıyla karşı karşıya bulunmaktayız.

Aynı şekilde, Yasa Tasarısı Kurum çalışanlarının özlük haklarını değiştirmekte ve 657 kapsamında

bulunan personel kadrolarının 1475 Sayılı İş Kanununa tabi çalışanlar haline getirmektedir. Bu konuda iki açıdan ele alınabilir. Kurumun özerkliği açısından tartışmalı olan kurum çalışanlarının devlet adına çalışmamalarına rağmen devlet memuru olarak değerlendirilmekte ve 657 Sayılı Yasaya göre özlük işlemleri yürütülmektedir. Bu durumda çalışanlar, belirli anlamda iş güvencesi kapsamında bulunmaktadırlar ve siyasi iktidar değişikliklerinden çok fazla etkilenmemektedirler. Eğer, çalışanlar işçi statüsü içerisinde ele alınırsa bu durumda bu iş güvencesi şemsiyesi ortadan kalkacaktır. İşçi mobilizasyonunun yükselmesi sonuçta reel ücretlerin düşmesi sonucunu doğuracaktır. Bu bir anlamda yukarıdaki değişikliklerle birlikte ele alınırsa, özel sektör mantığına göre çalışacak bir çalışan kitlesinin yaratılması anlamına gelecektir. Bir anlamda çalışanları bir ölçüde koruyan zırh parçalanarak çalışanlar pazarın vahşi doğasının ellerine bırakılmaktadır. Bu süreç İngiltere'de Thatcher döneminde yaşanan sağlık sektöründeki özelleştirme sürecine benzemektedir. yeni liberal politikaları en fazla savunan ve uygulayan liderlerden birisi, nam-ı diğer İngiltere'nin "demir leydi"si Margareth Thatcher, 1992 yılına gelindiğinde ciddi bir yoksullaşma ile karşı karşıya kaldı. Çalışabilir nüfusun yüzde 9'u (yaklaşık 2,5 milyon kişi) resmi olarak işsizdi. Yaklaşık 10 milyon kişi yoksulluk sınırının altında yaşıyordu (Ploug ve Kwist, 1996). Bunun nedeni İngiltere'de uyguladığı yeni -liberal politikalar sonucunda bölüşüm ilişkilerinde ortaya çıkan köklü bozulmada yatıyordu: İngiliz işçilerinin yüzde 46'sı düşük ücretliydi. Bu oran mavi yakalı kadın işçilerde yüzde 75'i buluyordu.Emekli aylıkları, sosyal ödenekler ve çocuk tazminatları düşürülmüştü. 168,000 kişi evsizdi ve

sokaklarda yaşıyordu (Oysa öte yandan 700,00 civarında özel evde boştu ve bunların evsizlere dağıtılması konusunda herhangi bir politikaları yoktu.).

Yeni liberal politikaların 1980'lerde uygulamaya konulduğu, İngiltere'de sağlık alanında neler olduğuna bakarsak çok çarpıcı sonuçlarla karşılaşırız.

Milli Sağlık Hizmeti (National Health Service - NHS) 1948'de hastane sistemin kamulaştırılması yoluyla kuruldu. Milli Sağlık Hizmeti'nin kuruluşu emeğin sağlık harcamalarını ucuza karşılanmasını ve sermaye açısından işgücü maliyetlerinin kontrol altında tutulabilmesini sağladı.

Ekonomik krizin 1970'lerin ortasında patlak vermesiyle birlikte sağlık hizmetlerinde kısıntılara gidildi. Sonraki yıllarda, 1982 yılında hemşire ücretlerinin azaltılması girişimi sırasında olduğu gibi, sağlık hizmetlerini kısıma çabası işçi sınıfının tepkisiyle karşılaştı. Ancak 1989 ve 90 yıllarında Muhafazakar Parti hastanelerin hizmet satan konumuna getirildiği ve şirketleştirildiği bir sistem aracılığıyla özelleştirme yönünde ciddi bir adım attı. İngiltere sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi yönünde attığı adımlardan birisi de bu sektördeki işgücü piyasasının parçalanmasına dönük olarak ücret farklılaştırmalarına gidildi. Bu sistem içerisinde ayrıcalıklı pozisyonlara yükselen imtiyazlı bir çalışan grubun ücretleri 5 yılda yüzde 200 oranında arttırırken öte yandan aynı yıllar içinde 8500 hemşire ve 5000 sağlık işçisi işinden atıldı (EspingAndersen, 1996).

Yeni sağın taktiği başarı sağladı ve işçi sendikaları direnmeden başta Londra olmak üzere pek çok şehirde, Liverpool'da Manchester'da ve Glasgow'da hastaneler kapatıldı. İşçi emeklileri kaderlerine terkediliyorlar.

İngiltere'de sağlık sorunları daha yoğun olan yaşlılara yapılan kişi başına sağlık harcaması çalışan bir insana yapılan 7-11 katını buluyor. Aynı şekilde 65 yaşının üzerindeki insanlar nüfusun yüzde 15'ini oluşturuyorken 1993/94 döneminde hastane yataklarının yüzde 47'sini işgal ettiler, 75 yaşının üzerindeki insanlar ise nüfusun yüzde 7'sini oluşturuyorken sağlık harcamalarının yüzde 25'ini tükettiler (OECD, 1998). Bu nedenle sağlık reformu artık işe de yaramayan emekli işçilerden kurtulma yoluyla sağlık harcamalarını düşürmeyi amaçlıyor. İngiltere'de devamlı bakıma muhtaç hastaların işgal ettikleri yatak sayısı 1988'de bugüne yüzde 40 oranında düşmüş bulunuyor. Muhtaç hastalar ya huzurevlerine yollanıyorlar ya da kendi evlerine çekiliyor ve paralı bakıma başvuruyorlar. Başka bazı gelişmeler ise özetle şöyle: ilaç katkıları artırılıyor. Hastalar 1979 yılında tüm reçetelerin yüzde 36'sını ödüyorlardı. 1995 yılı itibarıyla bu oranın yüzde 51'e kadar çıkması planlanıyordu. Aynı dönem içerisinde reçete başına düşen ortalama ilaç sayısının 5,2 kalemde 2,2'ye düştüğü belirtiliyor. Kalan hastaneler üzerindeki yük ise her gün artıyor. Kapasite fazlasına sahip olmakla tanınan Tomlinson Hastanesi (Londra) yatak sıkıntısı gerekçesiyle başvuruları geri çeviriyor. Hastanelerin acil servis hizmetlerine son veriliyor: 1991/92 döneminde 238 hastanede acil servis bulunuyorken bu sayı iki sonra 218'e düştü. Bir başka kısıntıya ise özellikle pediatri ve nöroşirürji yoğun bakımlarında gidiliyor. Bugün İngiltere sağlık hizmetlerinde kişi başına 808 sterlinlik sağlık harcaması ile 1,229 sterlinlik OECD ortalamasının altında bulunuyor. İngiltere'nin sağlık harcamaları GSMH içerisinde yüzde 6,7'lik bir pay oluşturuyor ve bu da 10,4'lük

OECD ortalamasının altında kalıyor (OECD, 1997).

İngiltere'deki yaşanan süreç, yeni sağın neo-liberal politikalarını gözler önüne sermesi ve sonuçları açısından önemli bir örnek olarak görülmektedir. Uygulamaya konmaya çalışılan neo-liberal politikaların dayandığı teorik temel aslında Dünya Bankası ve IMF politikalarına dayanmaktadır. Dünya Bankasının sağlık alanındaki tezlerinin ilki, mevcut sağlık hizmetleri sisteminin eleştirisine, ikincisi ise, Banka'nın önerdiği alternatifin övgüsüne dönüktür.

Dünya Bankası'na göre yetersiz sosyal güvenlik hizmetinin nedenleri olarak gelişmekte olan ülkelerde nüfus artışı sorunu ve gelişmiş ülkelerde nüfusun yaşlanması sorunu, fonların etkin kullanılamaması, kamu harcamalarındaki verimsiz rant arayışları ve müsrif kullanımlar, teknolojik dönüşümün yarattığı değersizleşme sürecine bağlı olan maliyet artışları görülürken aynı zamanda nedenlerden birisi de işgücü mobilitésinin ve verimliliğinin sağlanamaması ve kamu harcamalarıdır. Emek piyasası konusunda kamusal üretimin piyasayı sınırlı bir hale getirdiği belirtilirken özel sektörün hareketli bir emek piyasası içerisinde üretim yaptığı vurgulanmıştır. Yani esnekleştirilmiş bir emek piyasası hedeflenmektedir (Atkinson, 1995). Dünya Bankası özelleştirme sürecinde ve sonrasında sektörü esnekleştirmeyi de reformun ana noktası olarak görmektedir.

Yukarıda belirtilen Banka'nın reform politikası sayesinde Banka mevcut sistemden kaynaklanan eşitsizliğin giderilebileceğini ve sosyal güvenlik hizmetlerinin kapsamının genişleyebileceğini düşünmektedir. Banka, sosyal eşitsizliği gidermek için

veya toplumda sosyal güvenlik hizmetlerinden yeterli seviyede yararlanamayan kesimlere yardım için:

a. En fazla muhtaç olan ve yeterli gelire sahip olmayan kesimlerinin sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanmaları için devletin aktif bir konuma getirilmesi ve devletin sosyal harcamalarının ağırlıklı olarak bu kesimlere dönük yoğunlaşmasını sağlamak;

b. Yeterli gelire sahip kişiler için fiili çalışma yılları (aktif sigortalılık) süresince biriken tasarrufları değerlendirmek;

c. Yaşam süreleri kısa olanlara, kuşaklararası ve kuşak içi yeniden bölüşümün yan etkilerini önleyerek ek gelir yaratmak için yeniden dağıtım yapmak;

d. Pasif sigortalılara karşılaşılabilecekleri risklere karşı sigorta olanakları sunmak;

hedefini gütmektedir (James, 1996).

Banka'nın yukarıdaki hedeflerini gerçekleştirmek için sunduğu model, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ağırlıklı olarak toplumun bütün fertleri için kamusal hizmetin yanısıra özel sağlık ve sosyal sigorta hizmeti satın alınmasını sağlamaktır. Örneğin bunun, kamu denetimindeki sosyal güvenlik hizmetlerinden daha etkin ve verimli olacağı savunulmaktadır. Böylece sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlananların daha iyi ve etkin bir sosyal güvenlik hizmeti elde edebileceği de belirtilmektedir. Özel sigortacılığın teşviki ile ortaya çıkacak uzun dönemli tasarrufların yaygınlaştırılması ise özel sektörde yeniden değerlendirilecek, daha verimli olarak kullanılabilecek olan atıl fonların ortaya çıkmasına yol açacaktır.

Banka'ya göre özel sigorta fonlarının teşviki tahvil ve sermaye piyasalarının büyümesini sağlayacaktır. Bu gelişmeler ekonomik büyümeyi aşağıdaki yollarla sağlayacaktır:

❖ Toplam tasarrufları ve yatırımları artırarak,

❖ Yatırımların verimliliğini artırarak (Singh, 1996).

Banka, 1980'li yıllarda Şili'de uygulanan zorunlu özel sigorta reformunu örnek olarak sunmaktadır. Dünya Bankası'nın örnek ülkesi Şili'deki piyasaların gelişimine bakacak olursak; 1981 yılında kümülatif sigorta fonları GSMH'nin %1'inden daha azken 1992 yılında bu fonlar GSMH'nin yaklaşık % 40'ını oluşturmaktadır (Gillion, 1992). Şili modelinde sigorta fonları 1985 yılından sonra tahvil ve bono piyasalarında kullanılmaya başlamıştır. Burada dikkate alınması gereken bir diğer unsur da yabancı sermayenin bu dönemde ülkeye girişinin çok yüksek olmasıdır. Uluslararası faiz oranlarının yüksek olması da bu akışta çok önemli bir yer tutmaktadır. Ancak, bu dönem içerisinde tahvil piyasalarındaki gelişmeyi diğer piyasalarda görememekteyiz. 1980-1990 yılları arasında kurulan şirket sayısı 265-245 arasında değişmektedir. Oysa Hindistan'da bu dönemde bu sayı, binden yaklaşık üç binlere çıkmıştır (Gillion ve Bonilla, 1992).

Bütün yukarıdaki uygulamalar sonucunda mevcut ekonomik sistemden kaynaklanan sorunlar giderilerek daha etkin ve verimli bir ekonomik yapının ortaya çıkması beklenmektedir (Atkinson, 1995). Banka modelinin en önemli ayaklarından birisi de sosyal güvenlik hizmetlerinin özelleştirilmesidir. Bu sayede ekonomik gelişme ile sağlık arasında tasarruflar ve verimlilik açısından bir ilişki kurularak

sosyal güvenlik hizmetlerinin özelleştirilmesi gerekliliğine ulaşmaktadır. Böylece, sosyal güvenlik hizmetlerinin özelleştirilmesi yoluyla ekonomiye;

i. Ekonomik büyümeyi engelleyen, işgücü ve sermaye piyasalarındaki çarpıklıkları yok etmeyi;

ii. Uzun dönemde ekonomik ve demografik alanlarda denge sağlamayı;

iii. ekonomik gelişmeyi teşvik etmeyi hedeflemektedir (World Bank, 1994).

SONUÇ

Bugün geline nokta, yeni birikim rejimine dönük olan bu neo-liberal politikalar artık, sadece esnek emek rejimi yaratarak neo-klasik iktisatçılarınca vurgulanan piyasa katılıklarını aşmanın ötesinde düzenleme biçiminin en önemli payandası olan devlet ve refah unsuru üzerinde de kendisini hissettirmektedir. Nitekim, kamusal hizmetlerin deregülasyonu, ya da reregülasyonu yoluyla yeni birikim rejimine uygun düzenlemelere gidilirken, bir yandan da kar oranlarının yeniden artırılabilmesi için yeni valarizasyon alanları arayışı ve tüketimin ve emeğin yeniden üretim unsurlarını sağlayıcı müdahale biçimlerinin yeniden şekillendirilmesi süreci yaşanmaktadır.

Bu noktada, Türkiye gibi ülkelerde sosyal güvenlik sistemlerinin tüketimin ve emeğin yeniden üretimi konuları dışında birikimin sağlanmasında da önemli bir ayak olarak değerlendirilmeye başlandığı görülmektedir. Sermaye, Dünya Bankası politikalarında da dile getirilen maliyetleri düşürücü ve esnekleştirici bir unsurun yanısıra yatırımları için gerekli olan ek tasarruf kaynakları olarak görmeye başladığı sosyal güvenlik fonlarını

kendilerine göre üretken olmayan alandan üretken ve verimli alana yönetilmesine dönük bir yaklaşım sergilemektedir. Nitekim, devlet politikalarındaki dönüşümler de bununla paralellikler taşımaktadır.

Türkiye'nin 1990 sonrasında yaşadığı süreç ve geline nokta ise dünyadaki genel eğilimin dışında düşünülmemelidir. Nitekim, yukarıda da belirtildiği gibi neo-liberal politikaların hayata geçirilmesinde sosyal güvenlik sistemi önemli bir ayak olarak durmaktadır (Hachette, D., Lüders, 1993).

Nitekim, işgücü piyasalarına dönük düzenlemelerle birlikte son dönemde istikrar paketinin ana unsurlarından birini de sosyal güvenlik alanında yapısal dönüşümlerin yapılmasının oluşturması ve bunun sonucunda ortaya çıkan yasa tasarıları incelendiğinde görülen şudur: Özelleştirme gelirlerinin 90'lı yıllarda cari harcamaları subvanse etmeye dönük olarak kullanılma hedefinin tutmaması ve malum amaçlar doğrultusunda neo-liberalizmin yozlaşmış halinin ortaya çıkması, özelleştirmenin kamu harcamalarına katkı sağlama amacını yok etmiştir. Nitekim, iktidar bloğunun rant arayışları nedeniyle finans kapital ile kurduğu organik bağlar, ortaya ranta dayalı bir ekonomik büyüme çıkarırken uluslar arası ekonomideki resesyonlar (1998 Asya, Meksika ve Rusya Krizleri ve etkileri) devlet bütçesinin yaklaşık yarısına ulaşan bir borç yükümlülüğü doğurmuş ve devletin, bırakınız bir refah devleti olarak yapması gereken sosyal harcamaları yapmasını, birikim rejiminde oynaması gereken rolleri dahi yerine getirememesine yol açmıştır. Nitekim, 1999 yılında GSMH'nin yüzde 6,4'lük bir oranda düşmesi bunu göstermektedir.

1999 yılının Aralık ayında yürürlüğe konan istikrar önlemleri asıl olarak yine neo-liberal eksenli olan Latin Amerika deneyimlerine dayanmaktadır (Huber, 1996). Para politikalarındaki dönüşümlere ve ılımlı fiyat dondurmalarına dayanan bu istikrar önlemlerinin ana noktasını dış sermaye akışı oluşturmaktadır. Bu akışın ise daha çok dış ticaret sektörlerine yönelmesi gerekir. Bir başka deyişle ithalat ve ihracat sektörleri burada önem kazanırken yurtiçine dönük sektörlerde de istikrar oluşturulmaya çalışılarak kaynakların finansal sektörden daha çok yatırımlara kayması hedeflenir.

Ancak, neo-liberal istikrar politikalarının önemli bir ayağı her zaman devletin cari harcamalarının kısılması olmuştur. Nitekim, bu noktada Türkiye'de zaten kısılacak bir şeyin kalmaması da bütçenin yarısına ulaşan borç ana para ve faiz ödemelerinin nasıl yapılacağı sorusunu akla getirir. Burada doğrudan gündeme gelen ise borç anapara ve faizlerinin özelleştirme gelirleriyle ödenmesidir. Bu noktada KİT'lerin tasfiyesi sağlanırken aynı zamanda pratikte görülen aksaklıklar nedeniyle bu yapılamamaktadır. Ancak ortadaki durumda özelleştirmeden elde edilecek gelir açığı kapamaya yetmediği gibi bu tür blok satış yöntemi sermaye tarafından da desteklenmemektedir. Nitekim kamusal tekellerin yerine özel bölgesel tekellerin ortaya çıkışı, maliyet ve fiyat oranlarına yansımaktadır. Kaldı ki, bu durumda istikrar programı uyarınca kamunun yatırım harcamaları da minimum seviyeye ineceğinden devlete dönük üretim yapan sermaye ciddi bir Pazar payından yoksun kalacaktır. Sermaye birikim süreci tehlikeye düşecektir. Bu nedenle ekonomi dışı atıl bir kaynak arayışı gündemdedir.

Burada sosyal güvenlik sistemi çok önemli bir konumda yer alır. Birinci noktayı sosyal harcamaların içerisinde önemli bir noktayı oluşturan sosyal güvenliğe dönük harcamaların kısılması oluşturur. Refah devletinin sermaye birikim sürecine dönük fonksiyonlarından birisi olan sosyal harcamalara dönük bu yaklaşım ortada istikrar programı olsa da olmasa da zaten uygulanması zorunlu ayak olarak görülmektedir. İkinci nokta, sermaye birikim sürecinde katılık olarak bilinen işgücü maliyetlerinin düşürülmesine dönük yaklaşımdan kaynaklanan özel sigortacılığın devreye sokulmasıdır. Üçüncü nokta ise istikrar programındaki uzun vadeli kaynak arayışıdır. Nitekim, yukarıda sözü edilen yasa tasarılarında devlet kontrolünün kendisinde olduğu ve uzun vadeli olarak kullanılabileceği bir kaynak arayışını SSK fonları aracılığıyla gidermeyi amaçlamaktadır. Özelleştirmenin ideolojik olarak kabullenilmesinde de etken olan halka arz yöntemi aracılığıyla, SSK Fonlarını uzun vadeli borç olarak kullanabilme esnekliğine kavuşacaktır. Böylece dış borç sarmalındaki bağımlılık ilişkilerinden kurtulacağı gibi, özelleştirme sürecinde de başarı sağlayacaktır. Çünkü artık alıcı kesindir. Nitekim, burada devreye sokulacak özel sigorta şirketlerine de bu tür uzun vadeli tahvil, bono ve hisse senedi alma zorunluluğu getirilmektedir.

Öte yandan neo-liberal politikaların diğer ayağını oluşturan SSK sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi de birikim süreci ile doğrudan ilişkilidir. Bu birikim sürecinde sermayeye dönük olarak yeni valorisasyon alanlarının doğması anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle SSK sağlık ve emeklilik sigortacılığı ile uğraşacaktır. Ancak sağlık alanında hastaneler üzerinde kontrolü olmayacaktır. Hastaneler üzerindeki

"kamu" kontrolünün ortadan kalkması ve hastanelerin karlılık anlayışıyla çalışmaya başlamaları sağlık hizmetlerinin fiyatlarını artıracaktır. Sağlık alanındaki bu "gizli" özelleştirme sağlık hizmetleri fiyatlarındaki artışa paralel olarak SSK'nu ya daha pahalı ve/veya kapsamı daha dar sağlık sigortası sağlaması zorlayacaktır. Emeklilik sigortacılığı konusuna gelince emekliliğin imkansızlaşması sonucunda SSK bu hizmetleri sadece kağıt üzerinde sunuyor olacaktır. Konunun deregülatif boyutu bir yana bırakılırsa sağlık hizmetlerinin piyasalaştırılması sonucunda fiyat değişimlerinin eşitsizliği artırıcı bir etkisi olacağı ve düşük gelirli kesimlerin aleyhine derinleşeceği beklentisini taşımak yanlış olmasa gerek. Özel sektörün kârlı olmayan alanlara yatırım yapması (alım gücü düşük olan ve sosyal güvencesi bulunmayan toplumsal sınıflara, işsizlere, tarımsal ekonomiye yönelik) söz konusu olmadığından, anılan sınıfların hizmete ulaşabilirliği güçleşecektir. Böyle bir durumda en azından parası olana ve parası olmayanlara yönelik olmak üzere iki çeşit sağlık hizmetinin gelişmesini beklemek gerekir. Niteliği daha düşük olan kamu sektörü yoksul kesimlere yönelik sağlık hizmetini (zorunlu olarak) yürütmek durumunda kalacaktır. Bugün Şili gibi ülkelerde olan durum da bunu göstermektedir.

Özetle, istikrarın sağlanabilmesi ve büyümenin sağlanabilmesi ancak, birikim rejiminin dinamiklerinin düzenleme biçimiyle eklemlenmesine bağlıdır. İşte, işgücü piyasasına veya piyasalarına dönük esnekleştirme politikaları ve Fordist Keynesyen Refah Devletinin müdahaleci kurumsal düzenlemeleri, yeni birikim rejimiyle çelişmekte ve sermaye bu tür kurumsal düzenlemeleri birikime dönük olarak yeniden yapılandırmak

istemektedir. Buradaki asıl unsur, verimsizlik, müsriflik olguları yada yaş meselesi değil, bu tür kurumların sermaye birikimiyle olan ilişkisidir.

KAYNAKÇA

AGLIETTA, M. (1979). *A Theory of Capitalist Regulation: The US Experience*. Trans. D. Fernbach. London: New Left Books.

ARIN, T. (1992). "Dünya'da ve Türkiye'de Devlet Harcamaları", *Petrol-İş Yıllığı*, İstanbul, 629-638.

ATKINSON, A.B. (1995). "Is the Welfare State necessarily an obstacle to economic growth?", *European Economic Review*, Vol. 39.

BOYER, R. (1988). *The Search for Labour Market Flexibility*. Oxford: Clarendon Press.

BOYER, R. (1996). "State and Market: A New Engagement For the Twenty-First Century", in R. Boyer and D. Drache: *States Against Markets: The Limits of Globalization*, London: Routledge.

BOYER, R., DURRAND, P. E. (1998) *After Fordism*, McMillian Press, London.

CASTANEDA, T. (1992). *Combating Poverty: Innovative Social Reforms in Chile During the 1980s*, San Fransisco-California: International Center for Economic Growth Publication.

DPT, (1994) *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1995-2000*, Ankara.

ESPING-ANDERSEN, G. (1996) "European Welfare States", *Welfare States in Transition: National Adaptations in Global Economies* içinde, Sage Publications, London.

GHILLARDUCCI, T. (1995). "Pensions in an International Perspective: Privatising and Contested Control", in *Review of Radical Political Economy*, September.

GILLION, C. (1992). *The Privatization Of Pension Schemes In Latin America: The Chilean Model*. International Labour Organization, Geneva.

GILLION, C., BONILLA, A. (1992). "Analysis of a private pension scheme: The case of Chile". *International Labour Review*. 131:171-195.

GOUGH, I. (1980). *The Political Economy Of The Welfare State*. London: Macmillan.

GUILLAUME, Y., MEULDERS, D. ve VANHUYNEM, P. (1995) *Comparison of the Social Protection for Old Age, Health-care and Unemployment Systems in Twelve Countries of the European Union*, DP 95/09, Brüksel: Dulbea, ULB.

GÜLER, B. A. (1996) *Yeni Sağ ve Devletin Değişimi*, TODAİE, Ankara.

HACHETTE, D., LÜDERS, R. (1993), *Privatization in Chile. An Economic Appraisal*, San Francisco, California: International Center for Economic Growth Publication.

HIRSCH, J. (1991), "Fordism and Post-Fordism: The Present Social Crisis and its Consequences", in W. Bonefeld and J. Holloway(eds): *Post-Fordism&Social Form: A Marxist Debate on the Post-Fordist State*, London: Macmillan Press.

HUBER, E. (1996). "Options For Social Policy in Latin America: Neo-Liberal Versus Social Democratic models", in G. Esping-Andersen (ed.) *Welfare States in Transition: National Adaptations in Global Economies*, London: Sage Publications.

ISUANI, E.A. (1985) "Social Security and Public Assistance" in Carmelo Mesa-lago (ed.), *The Crisis of Social Security and Health Care: Latin American Experiences and Lessons*. University of Pittsburg, Centre for Latin American Studies, Latin american Monograph and Document Series no. 9.

JAMES, E. (1996) "Providing Better Protection and Promoting Growth: A Defence of Averting the Old Age Crisis", *International Social Security Review*. Vol. 49, 3/1996, pp. 3-17.

JESSOP, B. (1991). "The Welfare State in the Transition from Fordism to Post-Fordism" in B. Jessop, H. Kastendiek, K. Nielsen and O.K. Pedersen *The Politics of Flexibility: Restruring State and Industry in Britain, Germany and Scandianavia*, London: Edward Elgar.

JESSOP, B. (1995). "The Transition to Post-Fordism and Schumpeterian Workfare State" In B. Loader and R. Burrows (eds); *Towards a Post-Fordist Welfare State*, London, Routledge.

KÖSE, A.H., YELDAN, E. (1998) "Türkiye Sosyal Güvenlik Sisteminin Sorunları ve Çözüm Önerileri Üzerine eleştirel Bir Değerlendirme", Draft Report, Ağustos 1998.

OECD (1997) "Private Pensions in OECD Countries-England, *OECD Labour Market and Social Policy Papers No: 29*, Paris.

OECD (1998) "Social and Health Policies in OECD Countries: A Survey of Current Programmes and Recent Developments", *OECD Labour Market and Social Policy Papers No: 33*, Paris.

PECK, J. (1996). *Work-Place: The Social Regulation of Labor Markets*, London and New York: GuilFord Press.

PLOUG, N. ve KVIST, J. (1996) *Social Security in Europe, Development or Dismantlement?*, The Hague, Kluwer S. Sosyal Güvenlik Dizisi.

SINGH, A. (1996). "Pension Reform, The Stock Market, Capital Formation and Economic Growth: A Critical Commentary on the World Bank Proposals", *International Social Security Review*, Vol. 49, 3/96.p. 21-45.

SSK, (1998) İstatistik Yıllığı 1997, SSK Genel Müdürlüğü, Ankara.

TİSK, (1997) *Gelişmiş Ülkelerde ve Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sisteminin Yeniden Yapılandırılması*, TİSK İnceleme Yayınları 18, TİSK Yayın No. 160.

TÜRK HARB-İŞ ARAŞTIRMA BÜROSU (1994). *SSK Reformu: Kime Yarıyor, Kimi Yaralıyor?*, Ankara: Harb-İş Yayınları.

TÜSİAD, (1997), *Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Yeniden Yapılanma: Sorunlar, Reform İhtiyacı, Çözüm Önerileri*, TÜSİAD/97, İstanbul.

VITTAS, D., MITCHELITCH, R., "*Pension Funds in Central Europe and Russia*", The World Bank Financial sector Development Department, Mayıs 1995.

WORLD BANK. (1994). *Averting the Old Age Crisis: Policies to Protect the Old and Promote Growth* (World Bank Policy Research Report). New York, Oxford University Press.

*3 Mayıs Dünya Basın Özgürlüğü Günü
Tüm Basın Emekçilerine Kutlu Olsun*

KEMAL AHMET

Kemal AHMET
1904 - 1934

Kafası

yüzde yüz uygun muydu kafama
bilmiyorum, ama
o benim soyumdandı.

Etiyle, kanıyla değil,
belki de heyecanıyla değil,
batırıp parmaklarını kanayan yarasına
beyninin ışığını sattığı için
bir ekmek parasına.

Fakat ne yazık ki, o,
namludan kopan bir kurşun gibi haykırıp,
karanlık acıların camını kırıp
güneşi dolu dizgin gözlerine doldurmadı!
Gün geldi, ağrıdan ayakta duramadı.
Ve işte o zaman

çocuğunu boğan
aç bir ana gibi,
bir çözülmez çemberin kıvranarak içinde,
boğdu kendi elleriyle yüreğini
bir rakı kadehinde.

Tutunmak istedi, kaçtılar;
çalıştı, kırbaçladılar;
susadı, kendi kanını içti o!
Parça parça insan kafası satılan,
kaldırımlarında aç yatılan
bir caddeden
mukaddes bir ıstırap şarkısı gibi gelip
geçti o!..

Nazım Hikmet

*Kaldırımlarında aç yatılan caddelerin olmayacağı
bağımsız ve demokratik bir Türkiye için
kafalarımız birbirine uymasada
Emek Platformunu yaşatmak Zorundayız...!*